

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra pedagogiky

Diplomová práce

**RELIGIOZITA DOSPÍVAJÍCÍ MLÁDEŽE
A JEJÍ PROJEVY**

Vedoucí práce: PhDr. Ludmila Muchová, Ph.D.

Autor práce: Marie Vaňková
Studijní obor: Pedagog volného času
Ročník: šestý

2006

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci s názvem „Religiozita dospívající mládeže a její projevy“ vypracovala samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.

.....

Děkuji vedoucí diplomové práce PhDr. Ludmile Muchové, Ph.D. za metodické vedení práce a odborné rady, které mi v průběhu psaní práce vždy ochotně poskytla.

Obsah

Úvod	7
TEORETICKÁ ČÁST.....	9
1 Dospívající mládež hledající životní cestu	9
1.1 Pubescence	10
1.2 Adolescence	11
1.2.1 Hledání vlastní identity	13
1.2.2 Jungovo pojetí osobnostní ucelenosti	15
2 Religiozita	17
2.1 Náboženské hodnoty českého obyvatelstva	18
2.2 Zdánlivě nenáboženská Česká republika	21
2.3 Důvody odklonu od tradičního náboženství v Čechách.....	23
2.4 Charakteristika dnešní doby a její vliv na religiózní rozvoj mládeže	25
2.4.1 Sekularismus	25
2.4.2 Pluralismus.....	26
2.4.3 Tržní společnost	27
2.4.4 Individualizace a privatizace náboženství.....	29
2.5 Odraz religiózní potřeby mladých lidí ve volném čase.....	30
2.6 Religiozita mladých lidí	32
3 Současné formy realizace religiozity mládeže v Čechách.....	35
3.1 Světová náboženství.....	35
3.1.1 Křesťanství.....	35
3.1.2 Judaismus.....	37
3.1.3 Islám.....	38
3.1.3.1 Víra bahá'í.....	39
3.1.4 Buddhismus.....	39
3.1.5 Hinduismus	40
3.2 New Age	41
3.2.1 Problematika vymezení New Age.....	43
3.3 Další populární formy religiozity v České republice	44

3.3.1	Věštění	44
3.3.2	Astrologie.....	44
3.3.3	Věštění z karet Taroty	45
3.3.4	Numerologie.....	46
3.3.5	Věštění z ruky	46
3.3.6	Spiritismus	47
3.3.7	Magie	48
3.3.7.1	Hermetismus	48
3.3.7.2	Lidová magie a čarodějnictví.....	49
3.3.8	Satanismus	49
3.3.9	Energie reiki.....	50
3.4	Alternativní medicína.....	51
3.5	Sekty.....	52
3.6	Kvazi religiozita.....	53
3.6.1	Projev kvazi religiozity v sekularizovaných organizacích.....	55
3.6.2	Sport.....	56
3.6.3	Média	56
3.6.4	Hudba.....	57
3.6.5	Konzum.....	58
3.6.6	UFO-kulty	58
3.6.7	Etické stravování.....	60
	PRAKTICKÁ ČÁST.....	61
4	Průzkum.....	62
4.1	Popis skupiny respondentů.....	62
4.2	Výchozí materiál.....	62
4.3	Vyhodnocení odpovědí	64
5	Kvalitativní výzkum.....	70
5.1	Techniky kvalitativního výzkumu	70
5.2	Hodnocení	70
5.3	Komplementárnost kvalitativních a kvantitativních metod	71
6	Příprava a realizace kvalitativního výzkumu.....	72
6.1	Téma a cíl výzkumu.....	72
6.2	Formování otázek.....	73

6.3	Výběr respondentů	73
6.4	Metodika výzkumu	74
7	Popis získaných odpovědí.....	75
7.1	Věci, které v životě hrají nejdůležitější roli	75
7.2	Jak prožít smysluplný život.....	76
7.3	Způsob trávení volného času.....	76
7.4	Náboženství.....	77
7.5	Církev.....	77
7.6	Posmrtný život	78
7.7	Projevy náboženského smýšlení	78
7.8	Víra rodičů	79
7.9	Víra kamarádů.....	79
7.10	Jiné formy religiozity	79
8	Hodnocení odpovědí.....	81
8.1	První rovina zobecnění výpovědí v rozhovorech.....	81
8.2	Druhá rovina zobecnění výpovědí v rozhovorech - zaměření na vztah výzkumných otázek a odpovědí.....	83
9	Pokus o formulaci kategorií vztahujících se k projevům religiozity mládeže	85
	Závěr	87
	Seznam literatury	89
	Seznam příloh.....	93
	Přílohy	94
	Abstrakt	101

Úvod

Religiozita je fenomén, který má v České republice své specifické místo. Z evropského pohledu bývá náš stát vnímán jako jeden z nejateističtějších. Příčiny tohoto stavu je nutno vidět v souvislosti s minulostí naší země. Tento jev je odrazem čtyřicetileté komunistické nadvlády, která systematicky ničila jakékoliv náboženské projevy. Důsledky působení tohoto režimu je možné spatřovat v náboženském chování, které je v naší zemi, ve srovnání se státy nezasazené totalitním režimem, chudší.

Někteří vědci tvrdí, že Česká republika není nenáboženská, ale že se religiózní potřeba přesunula pouze do osobní sféry života, v které se může projevovat. Bohužel však stále v naší zemi nebyly provedeny detailnější studie, které by se zaměřily na dostatečný vzorek populace, a ve kterých by bylo uvedeno, jaká je vlastně víra či náboženská potřeba českých lidí.

Oblast lidské religiozity není dodnes hlouběji probádaná a pravděpodobně není ani možné proniknout do této problematiky úplně. Každá lidská duše totiž skrývá svá tajemství. Na druhou stranu nezáměr o tyto otázky odporuje lidské zkušenosti i samotnému bytí jako takovému. Religiozita, ač není zcela uchopitelná pojmovým aparátem obyčejného člověka, je jeho součástí. Tuto skutečnost si uvědomují badatelé různých vědních oborů, a proto se této tématice, i přes její nejednoznačnost, věnují. Otevřená ale stále zůstává otázka: V co vlastně věří český člověk a jak se jeho víra projevuje? Do jaké míry se jím cítí být zasažen?

Tato otázka také vytyčila stěžejní linii mé diplomové práci. Pro konkrétnější zacílení jsem se zaměřila na religiozitu české mládeže. Jedná se o sociologickou skupinu, která není poznamenána náboženskými předsudky, jako tomu bylo v minulém režimu. Hlavním cílem této práce bylo zjistit, jaké jsou religiózní projevy dnešního mladého člověka a najít odpovědi na otázky s tímto tématem spojené jako například: Co říká mladému člověku slovo náboženství? Považuje se mladý člověk vůbec za náboženského člověka? Jaké formy religiozity jsou mu nejbližší?

Pro získání platných a aktuálních informací o vnitřním životě mladého člověka bylo nutné zaměřit tuto práci i prakticky. A tak pro dosažení vytyčeného cíle jsem práci rozdělila na teoretickou a praktickou část. V teoretické části se věnuji vývojově psychologickému vymezení období mládeže, dále rozpracovávám pojem religiozita a náboženské projevy z hlediska různých výzkumů a zaměřuji se na aktuální nabídky české náboženské sféry. Druhá polovina práce je postavená na datech, které byly získány empirickou cestou a tato část se

stala základním kamenem pro zodpovězení již výše zmíněných otázek. Hlavní metodou výzkumné činnosti bylo vytvoření a vyhodnocení průzkumného dotazníku, který měl zjistit vztah mladého člověka k náboženství a jeho nynější víru. Polořízený rozhovor zase umožnil hlouběji zmapovat náboženské projevy mládeže.

Zpracování této diplomové práce je tedy založeno na studiu relevantní literatury zabývající se vývojevou a náboženskou psychologií, religionistikou, sociologií. Práce také shrnuje typické projevy religiozity české mládeže, proto jsem vycházela především z české literatury a pro získání aktuálních informací jsem využívala i internetových zdrojů. Dále se práce opírá o analýzu dat získaných během výzkumné činnosti.

Tato práce je zacílenou odbornou „sondou“ do života mladého člověka, jeho postojů, jeho hodnotového systému i životního stylu a v tomto smyslu chce také přispět k porozumění náboženských projevům české mládeže.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Dospívající mládež hledající životní cestu

Je obtížné vymezit pojem mládež. Ze sociologického hlediska je možné definovat mládí jako období přechodu z dětství k dospělosti. Je však obtížné věkově tuto skupinu vymezit. Významnou roli hraje u každého jedince individuální rozvoj. A tak někdy už jsou mezi mládež počítány děti staršího školního věku (11-14), horní věková hranice se dá jen těžko stanovit. Za ukončení mládežnického období se považuje úsek, kdy se mladý jedinec osamostatňuje.¹ Z hlediska vývojové psychologie zahrnuje pojem mládež období dospívání, které se podrobněji dělí na pubescenci a adolescenci. Jako mládež bývají někdy označováni také lidé v období rané dospělosti.

Tato část života je relativně dlouhým životním obdobím a je doprovázena prudkými vývojovými změnami, jak fyzickými, tak nestabilitou psychických stavů a projevů. Z biologického hlediska zahrnuje dospívání dobu prvních počátků pohlavního zrání a dá se říci, že je ukončeno dovršením plné pohlavní zralosti, tedy reprodukční schopností. Současně s biologickým zráním probíhá řada významných a nápadných psychických změn. Začnou se projevovat nové pudové tendence, hormonální změny zapříčiňují emoční labilitu a zároveň myšlení člověka získává a dosahuje vrcholu a mladý člověk je schopný formálně abstraktního rozvoje.²

Je to období, kdy je aktivizována jak tělesná tak i duševní stránka člověka jako nikdy předtím. Toto období neklidu je pro člověka velice důležité a jeho zdárné překonání je předpokladem pro vytvoření vyrovnané osoby. Všechny tyto změny probíhají souvisle a do jisté míry jsou navzájem na sobě závislé. Dospívající opouští své dětství, není už dítětem a je ve stádiu, kdy si utváří svůj vlastní dospělý svět.³

¹ Srov. KAPLÁNEK, M. *Pastorace mládeže. Studijní text pro pracovníky s mládeží*. Praha : Salesiánská provincie, 1999, s. 14-16

² Srov. LANGMEIER, J. *Vývojová psychologie pro dětské lékaře*. Praha : Avicenum, 1983, s. 129

³ Srov. Tamtéž s. 134

1.1 Pubescence

Termínem pubescence se označuje období mezi jedenáctým a patnáctým rokem. V mladém člověku se dějí zásadní změny v oblasti tělesného dozrávání.⁴ Mění se organismus člověka a dochází k fyziologickým proměnám. Se změnou vlastního zevnějšku je třeba, aby se mladý člověk naučil přijímat vývojové změny, které se v něm odehrávají.

Pudový tlak spojený s pohlavním dozráváním přináší nové vnitřní podněty, člověk reaguje přecitlivěle na podněty z vnějšku. Mladý člověk je citově konfliktní. „Projevy citových konfliktů bývají velmi silné a tak nápadné, že daly podnět k označení celého období jako období bouří a krizí.“⁵ Pro toto období je tedy typická emoční labilita, nikoliv však emoční hloubka. Nápadně dochází k náhlým změnám nálad spojených s impulzivitou, nestálostí a nepředvídatelností reakcí a postojů. Zvýšenou aktivitu tak náhle může vystřídat únava a apatičnost. Pro mladého člověka je těžké vyznat se sám v sobě, ve svých vnitřních konfliktech a tak utíká do soukromého světa vlastních citů a denního snění.

Prudký rozvoj se odehrává i v rozumové oblasti. Dospívající je schopen pracovat s pojmy, které jsou vzdáleny od bezprostřední smyslové skutečnosti, jsou obecnější, abstraktnější. Při řešení problémů je schopen pracovat s více alternativami. Dospívající dokáže vytvořit domněnky, které nejsou opřeny o reálnou skutečnost, jsou pouze možné, popřípadě fantastické. Dospívající také dokáže myslet o myšlení, a vytvářet soudy o soudech. To dovoluje kritický přístup k myšlení vlastnímu i cizímu. Nový způsob formálně abstraktního myšlení je předpokladem k pochopení různých věcí a nespokojuje se jen s tím co vidíme a slyšíme. Rovněž slouží k objevování pojmů jako je hmota, čas, příčina, ale i pravda, spravedlnost a právo má významné následky pro postoj dospívajícího k celému světu. Přemýšlí o nejrůznějších věcech, o vzdálené budoucnosti, vzdáleném prostoru. „Na mnohem vyšší úrovni si klade otázky o vesmíru a lidském životě, včetně smrti. Uvažuje kriticky o smyslu hodnot, které mu společnost vštěpuje. Byl-li vychován nábožensky, pochybuje o Bohu – pochybuje však o jakémkoliv světonázoru, protože se mění jeho realita.“⁶

S rozvojem rozumových a kognitivních možností člověka se u mladého člověka objevuje nová dimenze morálního hodnocení. Mravní jednání mladého člověka není

⁴ Srov. ŘÍČAN, P. *Cesta životem*. Praha : Panorama, 1990, s. 189

⁵ LANGMEIER, J. *Vývojová psychologie pro dětské lékaře*, s. 134-135

⁶ ŘÍČAN, P. *Cesta životem*, s. 189

zaměřeno heteronomně, tedy tak, že se snaží získat kladnou odezvu, ohodnocení za své chování, mravní soudy vycházejí z autonomní morálky, tedy na zřetel jsou brány širší okolnosti dané situace. Důležité jsou pro mladého člověka mravní ideály.⁷

Vztah k rodičům je stále na prvním místě, ale pubescent k nim už není tak loajální, převládá kritické rozpoložení vůči autoritám a tedy i rodičům, k jejich celkovému stylu života.⁸ Tento kritický postoj vůči dospělé generaci má také své vývojové opodstatnění. „Vývojový smysl vzpoury spočívá v usnadnění vymanění z dětské citové závislosti.“⁹ Na důležitosti zase získávají vztahy k vrstevníkům, které jsou jednou z hlavních hybných sil pubescentního vývoje. Hlavní vliv přebírá autorita neformální. Veřejné mínění skupiny má často mimořádný vliv. Navazování intenzivních vztahů s vrstevníky má zase určitý vývojový smysl. Napomáhá k citové emancipaci od rodiny. Vznikají nerozlučná přátelství, mladý člověk navazuje první citové vztahy, prožívá první pocity zamilovanosti a touhu po blízkém člověku. Touží po blízkosti, nikoliv po tělesném sblížení, jedná se spíše o idealizující obdiv.¹⁰

1.2 Adolescence

Adolescence je období mezi patnáctým a dvacátým rokem. V této době mladý člověk úplně dozrává. Dostavuje se fyzická i duševní vyspělost. Horní věková hranice adolescentního věku se však dá jen těžko stanovit. V dnešní době se prohlubuje rozdíl mezi zralostí pohlavní a sociální. Sociální zralost se posouvá do staršího věku. To se týká hlavně vysokoškoláků, kteří se stávají finančně nezávislými většinou až po ukončení studia a zapojují se do pracovního procesu později. V této době se ukončuje příprava na uplatnění ve společnosti. Dospělý člověk se vyzná sám v sobě, chce si ověřit, co dokáže a nachází své životní přesvědčení.¹¹

Abstraktní myšlení je rozvinuté. Usuzování je rychlejší, spolehlivější, zkušenější než v pubescenci. Zdokonaluje se pojmový aparát a zase klesá vnímání obrazů. Nárůst či úbytek inteligence v dalším životě už bude záležet především na duševní práci člověka. Díky svým

⁷ Srov. ŘÍČAN, P. *Cesta životem*, s. 225 - 226

⁸ Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*. Praha : Portál, 2000, s. 281

⁹ ŘÍČAN, P. *Cesta životem*, s. 195

¹⁰ Srov. Tamtéž s. 196

¹¹ Srov. Tamtéž s. 206

rozumovým schopnostem je adolescent schopen vést diskusi s dospělými lidmi jako s rovnocennými partnery. Oproti dospělým má rychlejší, bystřejší, originálnější a přímočařejší úsudky. Adolescentova kritika se opírá o rozumovou argumentaci a o vzdělání. Toto období doprovází do jisté míry stále se opakující konflikty mezi rodiči i dětmi. Smyslem generačního sporu je rozchod s rodiči z důvodů následného rozvíjení zralého vztahu k partnerovi. Separační proces končí obnovením pozitivního vztahu k rodičům a k jejich hodnotám na nové přátelské rovině.¹²

Často i toto období je charakteristické určitým zmatkem a krizí. Mladý člověk v této době totiž hledá směr své životní cesty. Poznává sám sebe a klade si i otázky, které souvisí s jeho existencionálním základem. Na cestě za poznáním vlastního já navazuje mladý člověk intenzivnější a vážnější vztahy, které jsou často smysluplnou náplní trávení volného času. Po krátkodobých intenzivních známostech často dochází k rozhodům, především proto, že mladý člověk hledá sám sebe a dalo by se říci, že teprve se učí cítit a mít rád.¹³

Morální myšlení je založeno na morálních zákonech, které platí obecně, závazně pro všechny. Při mravním rozhodování jsou důležité vnitřní motivy. Dobré je to, co prospívá životu. Adolescent je v morálce absolutista. Fascinuje ho oběť v zájmu lidstva. Hledá důsledky mravního zla ve světě, je schopen sebekritiky, ale zároveň je kritický i ke svému okolí.¹⁴

Mládežnické období je tedy těžko věkově ohraničitelné. Jeho konec se v dnešní době posouvá až do období ukončení vysokoškolských studií a osamostatnění se. Je to období velkých vývojových zvrátů, které jsou rozhodující pro další život. Mladý člověk dozrává, a proto, aby došel pravdivého poznání je ochoten se za své poznání rvát i za cenu ideového rozchodu se s rodiči, kteří pro něj představovali do období zahájení puberty hlavní citové zázemí. To vše se děje za účelem objevení vlastního já, vlastní identity. Takové formování vlastní osobnosti vývojovou podstatou této doby života.

¹² Srov. ŘÍČAN, P. *Cesta životem*, s. 209-227

¹³ Srov. Tamtéž s. 217-221

¹⁴ Srov. Tamtéž s. 224-226

1.2.1 Hledání vlastní identity

E. H. Erikson je znám svou prací v oboru vývojové psychologie. Ve své teorii vychází z koncepce životních fází, které na sebe postupně navazují. Podle Eriksona se biologický i psychický rozvoj osobnosti děje v určitých postupných vývojových krocích. Každou vývojovou fází je třeba na dané úrovni dobře zvládnout, a tak se člověk osvobozen od svých vnitřních rozporů dostává dál. Při tom, jak člověk zvládá jednotlivé vývojové nutnosti, si svobodně hledá svou vlastní cestu. Největší nebezpečí vidí v ohrožení integrity osobnosti člověka, která právě může být narušena nedořešenými problémy předcházejících fází života. Erikson rozděluje pomyslně život člověka do následujících osmi fází, v každém období se odehrávají specifické krize, kterou musí osoba překonat, aby dosáhla svého cíle. Erikson dělí život člověka do následujících fází:¹⁵

základní důvěra nebo nedůvěra

autonomie nebo zahanbená nejistota, stud

iniciativa nebo pocit viny

zdatnost nebo komplex méněcennosti

identita nebo zmatení identity

intimita nebo izolace

generativita nebo stagnace

integrita nebo zoufalství

Pro dobu pubescence a adolescence našel Erikson hlavní vývojový rozpor v hledání identity. Dospívající člověk se hledá a postupně poznává svoji nezaměnitelnou identitu, svoji vnitřní jednotu. Správným způsobem je potřeba pomáhat v této době rozvoji kritičnosti u mladých, aby se nevyvinula v nekritičnost nebo naopak v přepjatou kritiku. Velmi záleží na přístupu okolí, zda si cení osobnosti dospívajícího, nebo zda ho zneužívá ke svým cílům. V této životní etapě se tedy utváří identita jedince. Mladý člověk si v souvislosti s

¹⁵ Srov. ŘÍČAN, P. *Psychologie náboženství*. Praha : Portál, 2002, s. 279-281

formováním vlastní osobnosti tvoří jasno i v životně důležitých otázkách. „Dospívání je věkem ideologie. Hledání smyslu života a orientace ve světě se v tomto období vyznačuje potřebou takového obrazu světa, který by umožňoval vytýčit jasný směr.“¹⁶ Mladý člověk se hledá. Snadno si utváří názor, snadno posoudí, snadno se nadchne a odsuzuje.

Erikson předpokládá, že k dosažení identity musí mladý člověk přijmout nějaký obraz světa a hodnoty, které jsou dost přesvědčivé k tomu, aby daly osobní i kolektivní identitě smysl. Zajímavé je, že tento proces je náročnější pro mladé lidi s nadprůměrnými schopnostmi. Nebezpečnou poruchou identity je její hledání v protestu či v egocentrismu, který vidí ostatní jen jako prostředek k dosažení vlastních cílů. Identita znamená znát sebe, rozumět svým citům, vědět čemu věřím, v čem je smysl mého života. Mít zodpovědnost za své činy. Znamená to být pevně zakotven v tradici. Uvědomovat si svou jedinečnost a nezaměnitelnost. Ptát se na to, kdo jsem. Propojené svědomím sebe jako subjektu – já se nerozhoduji proti své vůli, mé vědomé já je v souladu se svou bytostí, rozumem, city a vůlí. Je vědomím jedinečnosti. Některé otázky se týkají jenom mne.¹⁷

Při zodpovídání si otázky *kdo vlastně jsme* hrají roli základní motivy a hodnoty jedince. Souvisí s představou, čeho chci jako člověk dosáhnout. V každé společnosti se opírá o mravní zásady. Identický člověk se rozhoduje sám, svobodně a za sebe. Člověk se nechová tak jak se má chovat, ale jak to vnímá sám před sebou za nejdůležitější.

Hledání vlastní identity je dlouhodobý proces, který „znamená především poznávat sám sebe.“¹⁸ Vlastní identitě odpovídá i adekvátní jednání. Mladý člověk má mnoho zájmů a zároveň hledá svou vlastní náboženskou identitu. V náboženské sféře se objevuje nové bohatství prožitku. Této dynamiky, která je tak specifická pro utváření vlastní identity, si jsou vědomy církve, sekty a jiné náboženské skupiny.¹⁹ Právě proto, že mládí má obohacenou schopnost citlivého vnímání a toužebného očekávání pochopení smyslu světa, je jejich vnímání nastaveno pro přijetí religiózních skutečností. V tomto období dochází tedy často k životním obrácením a konverzím.²⁰

Identita znamená kontinuitu. Být tím, kým jsem byl včera, jsem dnes a budu zítra. Mladý člověk poznává sám sebe, ztrácí iluze, objevuje nové vlastnosti a snaží se žít podle

¹⁶ Tamtéž s. 291

¹⁷ Srov. ŘÍČAN, P. *Psychologie náboženství*, s. 291

¹⁸ ŘÍČAN, P. *Cesta životem*, s. 237

¹⁹ Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*. Praha : Portál, 2000, s. 273

²⁰ Srov. ŘÍČAN, P. *Psychologie náboženství*, s. 292

svého přesvědčení. Na cestě za pravdou se nevyhne experimentování v erotickém životě, s alkoholem, s drogami. Zkouší, co všechno si může dovolit k rodičům, má touhu poznávat a dále se vzdělávat a to i v oblasti náboženství. Nová identita znamená rozchod s identitou dětskou. Opouštění starých jistot spojeno se zmatkem: projevy únavy, prázdnoty, podráždění, které se dospívající snaží přehlušit aktivitou, bravurou, hranou suverenitou. P. Říčan rozlišuje u procesu hledání identity hledisko formální a obsahové:²¹

Formální hledisko

Člověk má být v souladu jako celek a odpovědi na otázku „kdo jsme“ mají tvořit určitou jednotu, celek. Mladý člověk se ptá, jak jeho všechny životní role skloubit a jaký smysl dávají v celku. Identita znamená kontinuitu. Uvědomování si identity znamená, že „jsem týž, kdo tu byl včera či před týdnem, a kdo tu bude zítra, za měsíc, za rok.“²² Identita znamená i jasné vědomí sebe jako subjektu. „Jsem to já, kdo se rozhoduje, kdo se odhodlává a konečně kdo jedná.“²³ S tímto konečně také souvisí aspekt vědomé jedinečnosti.

Obsahové hledisko

Určující odpověď na otázku: kdo jsem jsou základní osobní motivy a hodnoty. Tedy to, na čem mi v životě záleží, oč mi jde. Identita dospívajícího člověka se opírá především o mravní zásady. Základní je zodpovědní si otázek po pravdě a spravedlnosti. Důležitou roli hraje svobodné rozhodnutí člověka. Mravní odpovědnost se tak stává hlavní složkou identity a je jejím jádrem.

1.2.2 Jungovo pojetí osobnostní ucelenosti

Jung nazývá proces sebepoznávání a sebeuskutečňování procesem individuace. „Individuace znamená: stát se jednotlivcem,... stát se vlastním bytostným Já.“²⁴ Individuace se týká nejniternejších záležitostí lidské osobnosti.

²¹ Srov. ŘÍČAN, P. *Cesta životem*, s. 324

²² Tamtéž s. 324

²³ Tamtéž s. 324

²⁴ JUNG, C. G. *Výbor z díla III. Osobnost a přenos. Vztahy mezi Já a nevědomím*. Brno : Nakladatelství Tomáše Janečka, 1998. s. 69

Před tím než je člověk ale schopen pocítit své hlubší bytostné já, měl by v rámci individuální cesty přijmout svůj stín, tedy tu část vlastní stinné stránky, kterou si neradi připouštíme. Dále se člověk musí vyrovnat s prvky mužství i ženství, které se určitým podílem vyskytují v každém z nás (animus a anima), s otcem i matkou, přírodou i duchem, který je také součástí nás samotných.²⁵

Po té, co se člověk vyrovná s těmito složkami vlastního já, dostává se tímto individuálním procesem k svému vlastnímu Já. Jinými slovy individuální určení činí člověka tím určitým jednotlivcem, kterým už prostě je. Účelem individuace není nic jiného, než osvobodit bytostné. Bytostné Já je tajemstvím celistvosti. Individuace je proces diferenciací, jehož cílem je rozvinutí osobnosti. Člověk se stává vlastním jedincem.²⁶

Proces individuace odpovídá přirozenému průběhu života, ve kterém se individuum stává tím, kým bylo. „Individuaci lze vyjádřit následujícím kategorickým imperativem: staň se tím, kým jsi od počátku byl“²⁷. Individuace je tedy proces mezi nastolováním rovnováhy mezi kolektivním nevědomím a vědomou složkou.

²⁵ Srov. ŘÍČAN, P. *Psychologie náboženství*, s. 216 - 221

²⁶ Srov. JUNG, C. G. *Výbor z díla III. Osobnost a přenos. Vztahy mezi Já a nevědomím*, s. 70-71

²⁷ SKALICKÝ, K. *V zápase s posvátnem*. Brno : CDK, 2005, s. 88

2 Religiozita

Religiozita je pojem, který se zcela běžně objevuje v náboženské literatuře. Ač je mnoha lidem tento pojem cizí a sami se ani za náboženské bytosti nepovažují, v odborné literatuře je o religiozitě pojednáváno jako o specifickém fenoménu, který je lidem vlastní od počátku jejich bytí a je vlastní duševní složce lidského prožívání a chování. Proto religiozita bývá charakterizovaná jako určitá lidská dispozice vnímat duchovní skutečnosti. Jde o lidskou potřebu jít za podstatu samotného bytí. A podle J. Hellera a M. Mrázka je religiozita trvalá náboženská konstanta.²⁸

Religiozita je „dispozice, která vychází z přirozené touhy a potřeby člověka hledat odpovědi na otázky po smyslu naší existence a smyslu smrti samotné. Religiozita v tomto hledání zahrnuje vědomí něčeho, co je mimo nás a s tím spojenou touhu člověka pochopit právě to, co jeho samotného transcenduje. Je vlastní lidstvu v rámci jeho dějinného vývoje. Odrazí se v náboženském jednání a tedy i v různých náboženských systémech. Religiozita není pouze toto jednání, ale jemu samotnému předchází.“²⁹

Úplné uvědomování si náboženské potřeby často přichází právě v období dospívání. V rámci této životní etapy si mladý člověk klade mnoho otázek a cítí potřebu si na ně odpovídat. Právě jedna z životně důležitých otázek je spojena s touhou proniknout a porozumět tomuto světu, jeho vzniku a celkovému zaměření. Odpovědi na autorskou potřebu hledá dnešní člověk na několika místech.

Religiózní chování se na první pohled projevuje v rámci církevních společenství. Potřebu religiózního jednání v dnešní sekularizované a pluralitní společnosti nelze jednoznačně hledat u institucionálních církví jako tomu bylo v před osvícenecké době. Náboženskou potřebu si nelze spojovat pouze s pojmy křesťanského Boha nebo křesťanských církví. Některé statistiky tvrdí, že „Češi patří k nejateističtějším národům.“³⁰ Po intenzivnější analýze docházejí lidé zabývající se touto tematikou k závěru, že přestože statistiky vykazují

²⁸ Srov. HELLER, J., MRÁZEK, M. *Nástin religiozity*. Praha : Kalich, 2004, s. 27

²⁹ VAŇKOVÁ, M. *Diplomová práce. Endogenní a exogenní faktory ovlivňující rozvoj religiozity*. České Budějovice : TF JU, 2006. s. 9

³⁰ NOVÁK, D. *Víra ve vírech doby*. Praha : Návrat domů, 2001, s. 31

nízké počty lidí navštěvující bohoslužby nebo se jinak aktivně podílející na životě církve, projevuje se u nich náboženská potřeba.

Při zkoumání náboženské sféry a religiozity samotné je dobré se inspirovat myšlenkami II. vatikánského koncilu a jeho výzvy pečlivě zkoumat a vnímat soudobou situaci. A následně na základě analýzy takové situace dokázat citlivě reagovat na soudobá znamení dané doby. Budeme-li se touto výzvou inspirovat, pak ale nezbude, než se zaměřit na širší spektrum projevů religiozity. To znamená i na religiozitu vyskytující se mimo instituci, tak zkoumat sekty, nová náboženská hnutí nebo kvazi religiózní projevy.

Fenomén religiozity se z psychologického hlediska týká každého člověka a jeho duševního života. V rámci společnosti a z pohledu sociologických věd je religiozita vnímána jako hromadný jev a jako přítomnost náboženství v populaci, která je možné zjistit sociologickými metodami a vypovídají o něm výsledky různých výzkumů a statistik. Z tohoto hlediska se zkoumá obsah religiozity. „Někdy se tohoto slova užívá jako synonyma pro výraz náboženskost, tedy lidský sklon uctívat, který se může zaměřit na různé protějšky a vytvořit náboženství nebo kvazi religiózní útvar.“³¹

2.1 Náboženské hodnoty českého obyvatelstva

Náboženskými postoji a přesvědčením se zabývala Evropská studie hodnot z roku 1999.³² Tento sociologický výzkum hodnotového systému českého obyvatelstva provedly v roce 1999 v rámci grantu GA ČR 403/99/0326 dvě organizace: Fakulta sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně a SC&C spol. s r.o, Praha.

Projekt 1999 byl opakováním studie z roku 1991, kterou tehdy realizoval tým sociologické katedry FSV UK Praha, až na malé výjimky, založen na stejných instrumentech a stejné metodologii sběru dat jako předešlá etapa. To umožňovalo nejen studium stavu na konci devadesátých let, ale také porovnání s jejich začátkem, tedy posun hodnot českého obyvatelstva v desetiletí po změně společenského systému země.³³

³¹ ŠTAMPACH, O. I. *Co je co*. www.dingir.cz/dingir/1998_1/clanky/D1998_1_01.html

³² Srov. Evropská studie hodnot, EVS 1999, realizovaná FSS MU a SC&C, GA ČR 403/99/0326, <http://www.scac.cz/EVS/>

³³ Srov. Tamtéž

Respondenti měli vyjádřit své základní přesvědčení a náboženské sebezřazení. Pokud si mají Češi možnost vybrat zařazení do jedné ze tří základních skupin vzhledem k náboženskému přesvědčení – to znamená označit se za věřícího, nevěřícího nebo přesvědčeného ateistu, je pak možno populaci rozdělit na dvě hlavní skupiny - na věřící a nevěřící. Přesvědčených ateistů je vždy méně. Počet věřících je zhruba stejný v letech 1991 a 1999. Oproti roku 1991 počet nevěřících o něco klesl a naopak přibyl počet přesvědčených ateistů.³⁴

	1991	1999	rozdíl
věřící	42,8%	43,2%	0,3%
nevěřící	51,8%	48,5%	-3,2%
přesvědčený ateista	5,4%	8,3%	2,9%

Bližší zkoumání těchto otázek také ukázalo, že v posledním období dochází k výraznému nárůstu počtu lidí, kteří věří v neosobní vyšší sílu, a to na úkor teistů, tedy lidí, kteří věří v existenci osobního Boha a agnostiků či těch, kteří neví, v co věří. Podíl ateistů zůstává v naší populaci zhruba stejný.³⁵

	1991	1999	rozdíl
Existuje Bůh jako osoba	12,2	6,5	-5,7
Existuje cosi jako duch nebo životní síla	37,7	50,2	12,5
Skutečně nevím, co si mám myslet	26,8	21,0	-5,8
Nemyslím, že existuje nějaká duchovní, božská nebo životní síla	23,3	22,3	-1,0

³⁴ Srov. Evropská studie hodnot, EVS 1999, realizovaná FSS MU a SC&C, GA ČR 403/99/0326, <http://www.scac.cz/EVS/>

³⁵ Srov. Tamtéž

Pozoruhodné je i to, že zatímco ke křesťanskému vyznání se hlásí bezmála třetina populace, je přijetí existence osobního Boha jako základní postulát tradiční křesťanské teologie ustupujícím a menšinovým názorem. Většina věřících a velká část nevěřících pojímá Boha spíše "neosobně". Polovina národa věří v Boha, ale svého Boha nevnímá jako osobního Boha v křesťanském slova smyslu. Víra v Boha jako osobu je v mladších generacích zatím stabilizována kolem 5 % a k poklesu nedochází. Lidí věřících v nějakou "vyšší moc" - transcendentno představovala zhruba polovina výzkumného vzorku. Počet zastánců této představy za poslední desetiletí vzrostl kolem 10 % ve všech věkových kategoriích. Tato víra je tedy Českému národu nejbližší. „Více než desetiprocentní změna ve "světonázorových otázkách" během osmi let je znakem velkého přelomu. Češi se co do osobního přesvědčení stávají náboženštějšími, nevrací se k nám však tradiční křesťanská religiozita, nýbrž přicházejí soukromá náboženství bez osobního Boha.“³⁶ V rámci zkoumání náboženských hodnot, bylo třeba se zajímat i o náboženské představy. Co se týká představ o posmrtném životě, lidé o něco méně věří v nebe a peklo, ale zato se rychle šíří víra v posmrtný život a reinkarnaci. Češi poněkud více meditují, pravděpodobně je to zapříčiněno zvyšujícím se vlivem východních technik.

V roce 1999 se navíc zkoumalo používání maskotů a horoskopů. Předmět pro štěstí dnes vlastní 35 % populace. Jen necelá čtvrtina populace (22,1 %) se však přiklání k názoru, že maskot či talisman může skutečně ochránit nebo pomoci. Dalších 10,2 % zastává na účinnost talismanů neutrální názor, zbytek se přiklání spíše k mínění, že maskoty žádnou účinnost nemají. Pokud se týče horoskopů, ty sleduje alespoň 1 x měsíčně téměř polovina populace (47 %).³⁷

Podle postojů k náboženským otázkám byla česká populace na základě výzkumu rozdělena do čtyř základních typů:³⁸

Tradiční věřící – náboženství praktikuje a věří především představám, které vycházejí z křesťanské duchovní tradice. Zástupci této skupiny jsou častěji ženy. Samozřejmě lidé tohoto typu velmi často patří k některému křesťanskému vyznání. Těžiště této skupiny leží na Moravě a v malých obcích.

³⁶ Evropská studie hodnot, EVS 1999, realizovaná FSS MU a SC&C, GA ČR 403/99/0326, <http://www.scac.cz/EVS/>

³⁷ Srov. Tamtéž, <http://www.scac.cz/EVS/>

³⁸ Srov. Tamtéž, <http://www.scac.cz/EVS/>

Ateistický typ – vyznačuje se téměř naprostou nevírou v náboženské obsahy a velmi nízkou úrovní praktikování meditací či příjemného pocitu z náboženství. Mezi ateisty převažují muži a lidé s výučním listem. V roce 1991 byli jeho přívrženci zejména mladší lidé, nyní jsou to nejčastěji občané středního věku.

Vyznavač života po životě – je typ nábožensky určený vírou v zásvěti a reinkarnační naukou, přičemž však nepřijímá víru v osobního Boha. Zpravidla zato věří v jakousi vyšší moc. Do této skupiny výrazně nejčastěji spadají mladí lidé. Většinou jsou bez vyznání. Najdeme je nejčastěji v Čechách mimo Prahu.

Meditační typ – je nábožensky praktikující typ člověka, který však kromě víry ve vyšší bytost a morálního imperativu nepřijímá mnoho z tradiční teologie. Nepřikládá ani zvláštní váhu posmrtnému životu – jeho "zisk" z náboženství je spíše pozemský a často spočívá v duchovní pohodě. Tomu odpovídá i časté praktikování meditací či modliteb.

Velmi velký přesun za posledních osm let nastal od kategorie ateistů k vyznavačům života po smrti. To svým způsobem naznačuje jednu z hlavních hybných sil současných náboženských přeměn. Ateismus nabízí svým příznivcům velmi neradostnou perspektivu. Víra v posmrtný život pro ně zahrnuje lepší perspektivy a optimističtější pohled na jejich osud po smrti. Zároveň však ubývá počet lidí, kteří věří v osobního Boha. Tento výzkum tedy potvrzuje skutečnost, že víra v tradiční formu křesťanského vyznání je oslabena.

2.2 Zdánlivě nenáboženská Česká republika

Po pádu komunistické nadvlády v České republice a po té, co byla česká víra po dobu čtyřicet let zřetelně potlačována, se předpokládalo, že v 90. letech dojde k určitému oživení náboženství. Po pádu komunismu se zvednul zájem lidí o víru, jednalo se ale pouze o dočasný zájem o církve, jako o instituci, která se dokázala vzepřít komunistickému režimu. Dnes zažíváme zase opačný trend, který je možné charakterizovat spíše určitým odklonem od institucionalizované církve.

V roce 1991 bylo 40% osob bez vyznání. Dalších 39% se hlásilo ke katolictví. 16% jich neodpovědělo, což bývá vysvětlováno jako příklon k privatizované religiozitě. O deset let později ale nepřišlo ono očekávané „náboženské oživení“. Naopak členů tradičních církví

ubylo 26,8%. Množství ateistů výrazně stoupl (rok 1991 – 39,9%, rok 2001 – 59%). Zmenšil se počet lidí, kteří tuto otázku nezodpověděli. Prakticky jediné náboženské organizace, jichž se tento pokles religiozity nedotkl, byly malé křesťanské církve, spojené se sektářským typem zbožnosti, počet členů stoupl i u Apoštolské církve, Církve bratrské.³⁹

Jak již bylo výše uvedeno, v rámci evropských průzkumů náboženských hodnot bývá Česká republika vnímána jako jedna z nejateističtějších zemí vůbec.⁴⁰ Průzkumy ukazují, že v české společnosti panují negativní postoje a předsudky proti náboženství a především proti církevní instituci. Jsou však Čechy opravdu tak ateistické a nereligiózní? Při zkoumání tohoto jevu je třeba brát v úvahu více faktorů, abychom byli schopni o dané situaci říci více.

Antireligiozita české populace neznamená vytrácení či absenci náboženských nebo kvazi-náboženských osobních duchovních potřeb a projevů. Češi se stali podezřívavými vůči církevní zbožnosti, ale ne vůči religiozitě jako takové. Nedá se mluvit o ateizmu, protože čistý ateismus popírá vše, co přesahuje běžné smyslové vnímání.⁴¹ Například ve výzkumech ISSP 1998 radikálně odmítal existenci Boha či ducha nebo jiné nadpřirozené síly přibližně jeden člověk ze sta. To ukazuje fakt, že většina českých lidí v existenci nějaké formy ducha nebo životní síly věří nebo se staví k těmto otázkám neutrálně.⁴²

Velká většina lidí se pohybuje na pomezí mezi náboženstvím a jeho opakem. Tito lidé se nepovažují za úplné agnostiky. Spiritualita pro ně znamená osobní hledání, niternost, hledání cíle, dosažení podstatnosti. Tato cesta představuje jisté duchovní hledání. Zahrnuje silné osobní přesvědčení o transcendentnu.

Tuto potřebu, která je zjevná u mladých lidí, dobře vycítily různé náboženské skupiny, kterých v Čechách od revoluce v roce 1989 výrazně přibývalo. Poukazování na skutečnost možnosti výběru z mnoha druhů spiritualit se mluví o „nakupování na náboženském trhu/supermarketu“,⁴³ s možností náhlých změn religiozity. Různorodost a vzájemná pluralita osobních náboženských potřeb se přitom stává dalším faktorem, posilující fungování

³⁹ Srov. NEŠPOR, R. Z. *Sociologické studie. Jaká víra? Současná česká religiozita/spiritualita v pohledu kvalitativní sociologie náboženství*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2004, s. 23-25

⁴⁰ Srov. HAMPLOVÁ, D. *Náboženství a nadpřirozeno ve společnosti – Mezinárodní Srovnání na základě empirického výzkumu ISSP*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2000, s. 14

⁴¹ Srov. NEŠPOR, R. Z. *Sociologické studie. Jaká víra?* s. 28

⁴² Srov. Tamtéž s. 42-52

⁴³ Tamtéž s. 28

náboženského trhu. V této době také byla v Čechách nejrozšířenější okultní religiozita, reprezentovaná například vírou v amulety, věštění, horoskopy a astrologii.⁴⁴

2.3 Důvody odklonu od tradičního náboženství v Čechách

K „ateistické“ české zemi se také vyjadřuje Tomáš Halík. Tvrdí, že jsme společnost, která je nábožensky nevzdělaná a razantně odmítající církev. Příčinu vidí především ve vymývání mozků komunistickou stranou a nedostatku základních vědomostí. Lidskou touhu po absolutnu, podle Halíka nelze vykořenit. Halík se dále zamýšlí nad příčinami ateizmu a ptá se: Jedná se o novověké krize náboženského jazyka, pocíťovaného evropskými vzdělanci vůbec, anebo tu jde ještě o něco jiného, co je příznačné právě pro spirituální dimenzi české kultury? Jde o přesun náboženského do více privátní sféry? Nebo spíše do etické oblasti? Pokud se však hovoří o religiozitě v Čechách, nelze se omezit na průzkumy veřejného mínění, uvádějící, kolik lidí se považuje za věřící, jak často chodí do kostela a co si myslí o církvích. Je třeba nahlédnout do hlubších vrstev národní kultury a najít interpretaci tohoto postoje pro nejpočetnější vrstvy pohybující se někde mezi církevním křesťanstvím a ateizmem. Tradiční náboženská kultura byla totiž z části již před komunismem oslabena a komunismem pak systematicky decimována, po komunismu nedostatečně obnovena.⁴⁵

Podrobněji se otázce historického pozadí českého ateizmu věnuje Zdeněk R. Nešpor. Ona sekularizovanost Čech podle něho začíná již více než před 100 lety. Při hledání příčin se často poukazuje na historické kořeny z 15. století, kdy doba husitská vnesla do společnosti antiklerikální myšlenky. Tuto dobu ale překryla úspěšná pobělohorská rekatolizace a období českého katolického baroka.

Do 18. století však v Čechách a na Moravě stále přetrvávaly tajné skupiny nekatolíků, kteří byli protikatolicky zaměřeni. V roce 1781 legalizoval Josef II. skrze toleranční patent protestantská vyznání. V rámci modernizace proběhla i reforma katolicismu a jisté přízpusobení osvíceneckému náboženskému přesvědčení. Reforma byla vedená ze shora a nebrala ohledy na potřeby obyčejných lidí. To vedlo k oslabení náboženské autority. Postupně tak dochází k ochladnutí náboženského přesvědčení. V 19. století se tak většina lidí při

⁴⁴ Srov. NEŠPOR, R. Z. *Sociologické studie. Jaká víra?* s. 42-52

⁴⁵ Srov. HALÍK, T. *Nejen, ale i – drobné poznámky o víře Proč se mne zmocňují rozpaky, když mám psát o víře?*
http://www.halik.cz/clanky/poznamky_o_vire.php

utváření českého státu přiklání k nacionalismu, který byl vybudován zejména na historických kořenech a na někdejší významu středověkého českého státu. Stále větší část obrozenců si začala uvědomovat, že úspěšnost českého státu nebyla hlavně postavena na katolicismu, ale na husitství. Český katolicismus v té době také oslabil skutečnost, „že většina katolického kléru byla – vzhledem ke svému rakouskému původu a smýšlení nikoliv neoprávněně podezřelá z protičeských tendencí.“⁴⁶ Katolicismus tak v očích lidí se pozvolna začal stávat „násilnou a uzurpační silou“ a rozšířil se čistě formálně. Byl představován liberálními názory a téměř minimální participací na náboženských projevech. V průběhu 19. století tak došlo k masivní sekularizaci českého národa, jehož většina se z vlastní vůle oddělila od katolicismu, jež shledala příliš „středověkým“, aniž se však přiklonila k nějakému jinému křesťanskému vyznání. Tehdejší liberální Čechům připadala nově vzniklá vyznání spíše sektářská. A proto se nepřiklání k nově vzniklým církvím (Českobratrská církev evangelická 1918 a Československá církev 1920), ale zůstávají u formálního katolicismu. Náboženská identita byla v této době posunuta do identity národní. Podle Nešpora komunistický proticírkevní režim toto povědomí samozřejmě posílil.⁴⁷

Důvody snižování počtu lidí hlásících se k tradiční církvi v 90. letech způsobilo několik příčin. Především to bylo postupné umírání starších lidí, kteří se k církvi hlásili. Společnost již také byla lépe informovaná o církvi a idealizovaný pohled na církve se vytratil i na základě četných konfliktních otázek mezi církví a státem ohledně restitucí.⁴⁸

Mladí lidé jsou v církvi nespokojeni jistě ještě z dalších příčin. Nenacházejí dostatečné vzory, které hledají. Církev je pro ně příliš autoritativní a často nerespektuje jejich odlišný názor na svět. Postrádají také u některých lidí autenticitu. Ve společnosti mnozí hlásají milosrdenství, lásku a odpuštění, ale v běžném životě se podle těchto ideálů neřídí.

⁴⁶ NEŠPOR, R. Z. *Sociologické studie. Jaká víra s. 27*

⁴⁷ Srov. Tamtéž s. 28

⁴⁸ Srov. Tamtéž s. 28

2.4 Charakteristika dnešní doby a její vliv na religiózní rozvoj mládeže

O dnešní postmoderní, pluralistické a individualistické době a jejím vlivu na náboženství pojednává kniha amerického sociologa a politologa Petra L. Bergera *Vzdálená sláva*. První část této knihy je nazvaná *Společenský kontext víry*. V úvodní kapitole popisuje autor dobu helénskou, ve kterém žil apoštol Pavel. V listě Korint'ánům je popisováno město Korint jako město kosmopolitní, jehož obyvatelstvo nemá jednotné náboženství. Je to město, které ovládá obchodní ruch, blahobyť, volnomyšlenkářství a vzkvétá v něm sexuální průmysl.⁴⁹ Tuto dobu je v podstatě možno přirovnat k dnešnímu stylu života, kdy ve společnosti převládá pluralita názorů a charakter společnosti je konzumní.

Některé prvky dnešní a tehdejší helénistické doby jsou jistě podobné. V moderním světě se ve velkých městech střetává velké množství různých národností a kultur. Vzniká tak možnost výběru z rozličných náboženství. To samozřejmě ovlivňuje i mladého člověka. Rozhodování ve společnosti zaměřené na komerční zájmy a pluralitu není jednoduché. Na druhou stranu si je třeba uvědomit, že tato doba sebou přináší pozitiva, která jsou spatřována v možnosti relativně svobodného rozhodování se pro vlastní cestu.

2.4.1 Sekularismus

Proces upadání náboženství a jeho odmítání v důsledku osvíceneckého smýšlení a rozvoje moderní vědy, je nazýván sekularizace. Základem náboženské víry byla dříve skutečnost nepochopitelného světa. Náboženství poskytovalo jisté vysvětlení nepochopitelných jevů ve světě. Dnes však tuto funkci zastupují novodobé vědecké poznatky. Peter Berger poukazuje na fakt, že proces sekularizace je zvláště typický pro Evropu. Poukazuje na to, že tento jev je jistým fenoménem univerzitního prostředí, kde je většina lidí zaměřená na rozumové poznání, a která je bez náboženského zaměření. Berger však poukazuje i na to, že převážná část lidí ve světě je stále nábožensky zaměřená a možná i více,

⁴⁹ Srov. BERGER P. L. *Vzdálená sláva Hledání víry ve věku lehkověrnosti*. Brno : Barrister and principál, 1997, s. 7-9

než kdy předtím. Tradiční náboženství mají významný vliv v jižní a jihovýchodní Asii, v Africe i v Latinské Americe.⁵⁰

2.4.2 Pluralismus

Pluralismus je typický fenomén charakterizující dnešní společnost. Mnohost názorových proudů a možnost výběru je typickým znakem dnešní společnosti. Nacházíme jej však už i v našich dějinách vždy, když se potkávaly různé národy.

Zvláštností pluralismu moderní společnosti je, že je možné jej nalézt v každém větším městě a je „masovým“ jevem. Tradiční myšlení člověka je tak ohroženo nesčítelným množstvím myšlenkových proudů. Pravdu není možné nalézt v jednom myšlenkovém proudu či náboženství. Pravda není jedna, poukazuje se na relativnost pravdy a záleží už jen na každém z nás jakou cestou se vydáme.⁵¹

Petr Berger se zabývá problémem kulturního pluralismu na západě. Evropa je podle něj multikulturní zemí, ve které se střetávají různé kultury, myšlenky a náboženství. V takovém prostředí se důrazně hlásí o slovo tradicionalistické tendence, které poukazují na nebezpečí myšlenkové mnohotvárnosti a poukazují například na nebezpečí ztráty tradice a vlastní integrity. Pluralismus se projevuje i v oblastech náboženského světa. A tak lidé vychovávaní v jedné víře, si uvědomují skutečnosti volby mezi více směry a jejich víra často upadá do nejistoty. Toto zjištění je však třeba pro poznání reality. Na druhou stranu je víra spojená s demokracií a s možností svobodného rozhodování. Pluralismus dnes znamená, že máme na výběr. Nic není samozřejmé, protože existuje více cest, více možností výběru. Člověk je nucen vybrat si na základě své svobody.⁵²

Pluralismus zasahuje i životní styl mladých lidí. Každý mladý člověk je jiný a dnešní společnost mu nabízí mnoho myšlenkových proudů a směrů. Model dnešní doby není postaven na jedné tradiční víře předávané z generace na generaci. Často se tak stává, že mladý člověk přijímá za vlastní rovnou více religiozitu a z každé se snaží získat to, co mu nejvíce

⁵⁰ Srov. BERGER P. L. *Vzdálená sláva Hledání víry ve věku lehkověrnosti*. s. 24-26,29

⁵¹ Srov. NEŠPOR, R. Z. *Sociologická studie. Jaká víra?* s. 27

⁵² Srov. BERGER P. L. *Vzdálená sláva Hledání víry ve věku lehkověrnosti*, s. 75-79

vyhovuje. Pravda, která dřív byla jedna a v podstatě neměnná, se stala relativní a to mladí lidé, kteří se už do takovéto společnosti rodí, nevnímají jako nic ojedinělého.

2.4.3 Tržní společnost

Zdeněk R. Nešpor poukazuje na široké pole religiózního smýšlení mladých lidí. Je to právě pluralitní společnost, která nabízí různorodost i náboženskou. Dnešní doba dává možnost k rozvíjení osobních náboženských potřeb, které jsou podnětem a dalším posilujícím faktorem fungování náboženského trhu. Mluví pak o této možnosti výběru vlastní religiozity jako o „nakupování na náboženském trhu/supermarketu.“⁵³ Zmiňuje i to, že právě mladí věřící vyrůstající v tradiční víře často využívají možnosti „náboženského nakupování“ (spiritual shopping).⁵⁴ Pravděpodobně je to zapříčiněno částečným morálním selháním církve, například v podobě někdejší spolupráce se státem a vůbec celkové neochoty církve vést diskusi.

Berger poukazuje na skutečnost, že v dnešní době lidé více trpí úzkostnými stavy a stresem. Hledají možnosti pomoci u různých odborníků, často se ale sami třeba v zoufalství přiklánějí k ortodoxním církvím, k novým náboženským hnutím či sektám. Berger upozorňuje na jistý nedostatek Římskokatolické církve, která klade větší důraz na církevní hierarchii než na potřeby lidí. Křesťané postrádají odezvu katolické církve na jejich každodenní zážitky transcendentna. Hledají je proto i mimo oblast církve. Pocity překračující vlastní já nalézají ve vztazích, v krásách tohoto světa či v zábavě, v radosti a ve smíchu. A právě z těchto důvodů probíhá ve společnosti proces deinstitutionalizace. Institucí ubývá i v oblastech náboženských. Religiozita se stala soukromou záležitostí a funguje na principu tržního hospodářství. Katolíci na základě magistéria a evangelíci na biblických základech utvářejí jisté zákony, které jsou potřeba k morální čistotě. Požadavky církve jsou někdy ale příliš vysoké. Což působí různě na různé skupiny lidí. Pro některé ztrácí církev kvůli vysokých požadavkům důvěryhodnost. Katolická církev má například přílišné požadavky v oblasti sexuality a otázkách antikoncepce, což působí nedůvěryhodně a tak se od ní odklání mnoho lidí.⁵⁵

⁵³ NEŠPOR, R. Z. Sociologické studie. *Jaká víra?* s. 28

⁵⁴ Srov. Tamtéž s. 33

⁵⁵ Srov. BERGER P. L. *Vzdálená sláva Hledání víry ve věku lehkověrnosti.* s. 141-158

Není divu, že mladí hledají jinde a využívají nabídky, kterou dnes poskytuje i Česká republika, kde se po roce 1989 zákonitě rozšířila nabídka „duchovních“ obchodů, časopisů, knih a hudby, stejně jako to bylo v západoevropských zemích o pár let dříve. Duchovní literatura různých formátů se zařadila mezi nejprodávanější tituly nejen ve specializovaných prodejnách, ale stále častěji i v knihkupectvích a dokonce v supermarketech, a téměř všechny populární časopisy či rozhlasové stanice zavedly astrologické rubriky. „Podobně se i psychologické či alternativně-medicínské směry pro „nemocné duše“ či „jóginské masáže“ staly relativně známými a vyhledávanými praktikami, přinejmenším pro část populace, a zastánci homeopatie byli integrováni do České lékařské komory s náležitými důsledky pro jejich činnost. Přitom ceny tohoto zboží a těchto služeb jsou relativně vysoké, nepochybně vyšší než poměr mezi cenami a vynaloženými náklady v případě „standardních“ profesí, avšak přesto je o tuto nabídku velký zájem.“⁵⁶ Implicitní religiozita tohoto typu ovšem obvykle nenabízí „spásu“ po smrti, ale už na tomto světě, prostřednictvím odhalování skrytého potenciálu osobních možností, „tantrické sexuality“, dietetických praktik a podobně – pro antropologii náboženství tak permanentně vzniká široké a dosud nepříliš studované výzkumné pole.⁵⁷

Na náboženském trhu dnešní doby je skutečně z čeho vybírat. Množství obchodů s duchovní literaturou, obchody s okultními předměty či léčivými předměty, mohou být pak pro mladé lidi lákavými a často i rozhodujícími faktory pro výběr religiozity. Není možné se pak mladým lidem divit, že projev své religiozity spojují s projevem své vlastní osoby. Potřebují být originální a něčím výjimeční a to dnešní římsko-katolická církev nenabízí.

Hledá-li člověk dnes na internetu informace o možných nabídkách vyžití se v náboženských potřebách, nalezne velice dobře a poutavě zpracovaní na internetových stránky, které se týkají jistého druhu komerčních forem religiozity, tedy takové religiozity, která nabízí lidem duchovní rozvoj za určitý poplatek. Je to například dnes již rozšířené učení o energetických centrech a schopnosti předávání energií. Pokud se člověk chce v této oblasti vzdělávat, musí podstoupit kurzy pod vedením zkušeného mistra a zato i za různé pomocné předměty se musí zaplatit. Ještě čteněji se ale setkáváme s nabídkou magie, numerologie, věštění a astrologie. Také tato nabídka možného hlubšího sebepoznání a překročení vlastní osoby je postavena na komerčních zájmech provozovatelů.

⁵⁶ NEŠPOR, Z.R. *Antropologie áboženství*.<http://www.antropologie.zcu.cz/index.php?clanek=444&kategorie=88>

⁵⁷ Srov. Tamtéž <http://www.antropologie.zcu.cz/index.php?clanek=444&kategorie=88>

V dnešní době je třeba mluvit o vstupu „obchodních“ vztahů do náboženské oblasti. Jak organizace náboženské, tak i organizace komerční si totiž uvědomily lidské duchovní potřeby. A této relativně značné poptávce přizpůsobily i svou nabídku. Dá se mluvit o částečném přeorientování profánní podnikatelské sféry na naplňování spirituálních potřeb jedinců.⁵⁸

2.4.4 Individualizace a privatizace náboženství

Každé údobí dějin se potýká se svými specifickými problémy. Dnes se mluví o společnosti, která je různorodá, pluralitní, sekularizovaná, konzumní, individualizovaná a hodnoty v této společnosti jsou relativní. Ve spletitost vztahů takovéto doby se těžko vyzná dospělý, zralý člověk. Pro mladého, hledajícího člověka je pak takováto společnost nepřehledná. Je si však třeba uvědomovat, že přes obtíže, které sebou tato doba přináší, jedná se o dobu, která je také charakteristická svojí svobodou a nepředepisuje mladým lidem určité doktríny a předpisy a tak si mladý člověk může vybrat i vlastní způsob vyjadřování religiozity.

S nárůstem plurality názorů roste i míra individuace člověka. Mladý člověk tak musí uplatnit svoji svobodu. Individualismus, který je tak typický pro dnešního moderního člověka je kulturním rysem Západu. Individualismus zasahuje dnes už i oblast náboženskou. Dosud platné vnější náboženské autority, např. magistérium, ztrácejí svůj vliv na rozhodování jednotlivců. Otázkou změny postavení náboženství v moderní společnosti a příčinami, které vedly k úpadku institucionálně specializovaného náboženství a rozšíření privatizované víry se zabývá spolu s P. L. Bergrem Thomas Luckmann. Luckmann s odvoláním na Webera i Durkheima poukazuje na náboženství jako na centrální pojem společnosti. Avšak zásadní problém dosavadní sociologie náboženství vidí v její jednostranné orientaci na jedinou formu náboženství, a to na církevní religiozitu. Na základě oslabení církevní religiozity dochází k mylnému přesvědčení, že se současný svět stává méně náboženským.⁵⁹

Zabývá se také otázkou zda v moderní společnosti existuje nějaká forma náboženství, která nahrazuje církevní religiozitu. Luckmann rozděluje historii lidstva do tří základních sociálních forem religiozity. První forma je charakteristická rozptýlením náboženských funkcí

⁵⁸ Srov. NEŠPOR, R. Z. Sociologické studie. *Jaká víra?* s. 29

⁵⁹ Srov. LUŽNÝ, D. *Náboženství a moderní společnost, Sociologické teorie modernizace a sekularizace*. Brno : Masarykova univerzita, 1999, s. 72 - 73

po celé sociální struktuře a lze ji nalézt u všech archaických společností (lovci, sběrači, zemědělci). Druhá sociální forma náboženství je určována diferenciací náboženských funkcí a je typická pro civilizované městské státy ve starověkém Egyptu a na Blízkém východě, kdy významné náboženské funkce byly institucionalizované v moci např. božskost faraónů a králů. Ve třetím typu dochází k institucionální specializaci náboženství a k její monopolizaci. Podle Luckmana tato třetí forma přešla do dnešní podoby vyjadřování privátní religiozity. „Institucionální specializace náboženství (společně se specializací jiných institucionálních oblastí) zahajuje vývoj, který transformuje náboženství do podoby čistě subjektivní a privátní záležitosti.“⁶⁰

Privatizované náboženství dnes už také nacházíme u členů tradičních církví, kteří se nezabývají rozporem mezi vlastní vírou a s oficiálním učením dané církve. Na základě výsledků výzkumu ISSP proto D.Hamplová zdůraznila, že tradiční křesťanské věrouce věřila asi jen pětina lidí, přičemž jen 4% katolíků by se dala označit za „čisté“ křesťany.⁶¹ Velká část katolíků i protestantů se tak sice považuje za členy církví, někteří z nich dokonce navštěvují bohoslužby a další církevní akce – avšak myslí si přitom co chce. Velká část české populace věří v nějaký typ mystických či okolních sil a objektů, například 49,7% populace věří v amulety, 50% v horoskopy a celých 69,7% v předpovědi budoucnosti.⁶²

K tomuto typu privatizované „mystické“ zbožnosti je více nakloněna mladší a vzdělanější část populace, tvoří tedy významné vývojové trendy v rámci soudobé české religiozity, jejichž vliv zřejmě bude sílit. Tento jev je znám i v Evropském kontextu, ale v Čechách je výjimečný právě svým rozsahem a má hlubší historické kořeny.⁶³

2.5 Odraz religiozní potřeby mladých lidí ve volném čase

Výsledky sociologických výzkumů, které se zabývají volnočasovými aktivitami mládeže,⁶⁴ ukazují dvojí zaměření volnočasových aktivit. Mladí lidé se zaměřují na stimulace vlastního vnitřního života, pocitu nebo nálady. Dále pro ně hraje významnou roli komunikace

⁶⁰ LUŽNÝ, D. *Náboženství a moderní společnost, Sociologické teorie modernizace a sekularizace*, s. 78

⁶¹ Srov. HAMPLOVÁ D. *Náboženství a nadpřirozeno ve společnosti*, s. 47

⁶² Srov. Tamtéž s. 29

⁶³ Srov. Tamtéž s. 29

⁶⁴ Srov. KAPLÁNEK, M. *Zábava, sport a hra očima teologa, Teologická dimenze zábavy a sportu.*

http://www.tf.jcu.cz/cz_lmenu/katedry/pedag/index.php

s druhými lidmi. Pro mladého člověka je stěžejní hudba, zábava, sport což jsou aktivity, které jeho samotného naplňují a v kterých se realizuje. A dále jsou pro něj důležité vztahy s vrstevníky a možnost vést s někým rozhovor. Ve volném čase tak mladý člověk rozvíjí přátelské a partnerské vztahy.⁶⁵

Volný čas bývá definován jako disponibilní čas, ve kterém se jedinec svobodně rozhoduje a volí si takovou aktivitu, která mu poskytne pocit naplnění. „Ve výběru volnočasových aktivit se projevuje jeho identita, zájmy, touhy a priority.“⁶⁶

Když si mladý člověk vybírá, jak bude trávit svůj volný čas, je pro něho stěžejní, aby měl možnost odreagování se ze všedního běhu života. Tuto možnost poskytuje mladým lidem zapojení se do sportu, her, účast na hudebních koncertech, na různých zábavách a oslavách. Mladý člověk hledá svět, v němž může prožít to, co mu v běžném životě chybí, třeba pocit bezstarostnosti a štěstí, dobrodružství, vítězství, překročení vlastních fyzických, psychických a sociálních hranic. Uspokojení této potřeby mělo v tradičních společnostech své místo v rámci náboženských nebo lidových slavností. Svátky zapadaly do širšího kontextu. Vždy se vztahovaly buď k minulosti, kdy si lidé připomínali důležitou událost nebo k budoucnosti a obyčejně byly pevně zasazeny v ročním cyklu.⁶⁷ V životě těchto lidí existoval prostor pro to, aby zapomněli na všední problémy, pobavili se, společně se radovali. Zároveň si uvědomili své hlubší kořeny, které úzce souvisejí i s náboženskou potřebou. Tento jistý řád a pravidelnost v dnešní společnosti chybí. Mladí si sami určují, kdy se budou bavit. Chtějí se ze života radovat intenzivně a tak vplouvají z „akce do akce“

Německý sociolog Gerhard Schulze mluví v této souvislosti o celé vrstvě mládeže, jejíž život je zaměřen primárně na zábavu. Rostoucí orientaci na zábavu a napětí je podle něj spojena s rockovou hudbou, se snadnou možností cestovat a s rozšířenými komunikačními prostředky, jako je televize, telefon, a dnes také internet.⁶⁸

Takto přetechnizovaný svět může mít na mladé lidi neblahé účinky. Svým způsobem zablokovává v člověku schopnost vnímat důležitost a krásu reálného světa. Je třeba zmínit, že chyba neleží pouze v mládeži samotné. Příčinnou zodpovědnost nesou samotní rodiče a jiní vychovatelé, kteří nenaučili své svěřence vnímat obdivuhodnost tohoto světa a nechali mladé

⁶⁵ Srov. KAPLÁNEK, M. *Pastorace mládeže*, s. 53

⁶⁶ KAPLÁNEK, M. *Zábava, sport a hra očima teologa, Teologická dimenze zábavy a sportu*.
http://www.tf.jcu.cz/cz_lmenu/katedry/pedag/index.php

⁶⁷ Srov. Tamtéž http://www.tf.jcu.cz/cz_lmenu/katedry/pedag/index.php

⁶⁸ Srov. Tamtéž http://www.tf.jcu.cz/cz_lmenu/katedry/pedag/index.php

lidi, aby se zapojili do davů sportovních fanoušků, účastníků koncertů, k lidem preferující konzumní styl života či vášnivým divákům televize a k hráčům počítačových her.

Nutno konstatovat, že religiózní potřeba je dnes u mladých lidí spíše zatlačena do pozadí. Volný čas je především prostorem pro konzumní styl života. Pokud však je předpoklad, že religiozita je neodmyslitelnou složkou lidské duše pravdivý, tak dříve nebo později budou témata týkající se náboženské potřeby těchto lidí zase aktuální.

2.6 Religiozita mladých lidí⁶⁹

Religiozita jako fenomén se v Čechách začal podrobněji zkoumat až v devadesátých letech 20. století. Většinu průzkumů týkajících se náboženskosti je k dispozici hlavně díky evropským výzkumům týkajících se například studiem hodnot. O to méně se setkáme s průzkumy náboženského smýšlení u nějaké užší věkem vymezené skupiny. V devadesátých letech 20. stol. Petr Sak provedl výzkum týkající se spirituality mládeže. S pomocí sociologické výzkumné firmy INSOMA se dotazoval mladých lidí na jejich světonázor, posmrtný život či jejich vnímání církevních seskupení nebo významných náboženských skupin.

Vyhraněných ateistů mezi mladou generací bylo 20,5%. Většina lidí se sice hlásí k ateizmu, ale současně věří v existenci nevysvětlitelných jevů, těch byla většina - 40%. Klasický deismus, charakterizovaný vírou v osobního Boha, stvořitele, který následně do světa také zasahuje zastávalo 14 % mládeže. K Bohu, který svět stvořil i s jeho zákony, ale dále do něho nezasahuje se hlásí 6% mladých lidí. Duchovní podstata světa bez osobního Boha je světovým názorem 7% mladé generace. Žádný názor nevedlo 6%t procent a jinou odpověď uvedla 4%.⁷⁰

Další otázka se týkala názoru na posmrtný život. Pouhých 31% mladých lidí se domnívá, že posmrtný život neexistuje. V existenci posmrtného života v různé podobě věří celkem polovina - 49 % mladé generace. V klasickou katolickou vizi posmrtného života věří 10% mladých lidí. V reinkarnaci - převtělování věří 14 % mládeže. Tento poznatek je

⁶⁹ Srov. SAK, P. *Spiritualita a mládež Anotace a vybrané výsledky výzkumného grantu*
<http://knihovna.adam.cz/vyzkum99/vyzk7.htm>

⁷⁰ Srov. Tamtéž <http://knihovna.adam.cz/vyzkum99/vyzk7.htm>

nepochybně zajímavý. V křesťanské kultuře, v níž dva tisíce let je prezentována idea posledního soudu a vzkříšení má tato varianta méně příznivců než reinkarnace, přestože je tato idea spojena s cizím a vzdáleným náboženským a kulturním okruhem Dálného východu. V otázce posmrtného života nemá utvořený názor 16 % mladých.

Jednu z dalších otázek, kterou Petr Sak pokládal svým respondentům se týkala jejich názoru na nejdůležitější osobnost z oblasti náboženské sféry. Zvláště zajímavým poznatkem je, že pro českou mládež je významnější osobností Hus než Ježíš. Kvantitativní rozdíl není sice příliš velký, ale i tak jde o překvapující poznatek. Na třetím místě byl uveden tehdejší papež Jan Pavel II., na čtvrtém místě Mojžíš a na pátém Dalajláma. Pozoruhodné je jedenácté místo Dr. Eduarda Tomáše, současného českého duchovního učitele a spisovatele duchovní literatury. Jeho hodnocení a známost více než třetinou mládeže je o to významnější, že Eduard Tomáš není příslušníkem či dokonce reprezentantem žádné církve, nestojí za ním a nepracuje pro něho žádný aparát ani politická strana.

Ve výzkumu bylo také zkoumáno, nakolik se česká mládež ztotožňuje s jednotlivými církvemi, náboženskými a duchovními směry. Respondentům byla položena polouzavřená otázka: "Považujete se za přívržence-stoupence následujících církví, náboženských a duchovních směrů?" Z odpovědí na tuto otázku vyplynulo, že pro českou mládež má výrazné postavení křesťanství, ale také jóga a buddhismus. Hned po křesťanství má na mládež výrazný vliv "východní spiritualita".

Petr Sak reflektuje zájem o spiritualitu a náboženství a stejně jako i jiní autoři popisuje bouřlivý vývoj zájmu mládeže o spiritualitu a její projevy v různých církvích, sektách a duchovních směrech v 90. letech. Po revoluci v roce 1989 stoupl zájem o katolickou církev, ale rok 1993 byl již rokem poklesu zájmu, který pokračuje. „Vlivem mediální prezentace "života po životě" a dalších podobných témat a specifické společenské atmosféře kulminoval v roce 1993 zájem o transpersonální psychologii, jógu, New Age, a vlastně veškeré náboženské a duchovní směry.“ Od roku 1993 klesá zájem a identifikace se všemi náboženskými a duchovními směry. Vývoj od roku 1992 do roku 1997 na základě opakovaných výzkumů agentury INSOMA ukazuje výrazný pokles zájmu o spiritualitu jen u nejmladší věkové skupiny 15 - 18 let. I jiné výzkumy ukazují, že nejmladší věková skupina mládeže se výrazně posunula směrem k hodnotám konzumní společnosti, jak svými hodnotami, tak způsobem života.

Mladých lidí, kteří věří v osobního Boha je 20%. Třikrát tak více mladých lidí vnímá sebe jako ateisty, i když připouští existenci nevysvětlitelných jevů. Na klesající tendenci křesťanské víry reprezentovanou vírou v jednoho Boha poukazuje 10% zastoupení víry v klasickou katolickou představu v posmrtný život. To, že v lidech však jakási forma víry, třeba v posmrtný život, přetrvává poukazuje 49% těch, kteří nějakým způsobem v posmrtný život věří. Výzkum ukázal na nezáměr většiny mládeže o hlubší angažování se v nějakém náboženství. Pravděpodobně má na mladého člověka větší vliv okolní konzumní svět, který nabízí možnost intenzivního prožití různých zážitků. Jisté základy religiózní představy však v mladých lidech jsou zřejmé. Věří v nevysvětlitelné jevy nebo v posmrtný život. Je možné, že s přibývajícím věkem si budou mladí lidé stále více klást otázky zasahující existenciální složku lidské osobnosti a jejich duchovní rozměr se rozvine. Těžko však budou mladí lidé hledat odpovědi na tyto otázky v církevních kruzích, ke kterým si neutvořili jisté pouto.

Podle Nešpora se spiritualita mládeže posouvá od organizované a formalizované náboženské organizace k individuálnější formě religiozity. Moderní religiozita je orientována k životu a směřuje k vyššímu já. Například mládež patřící do církve nevnímá v církvi jako stěžejní náboženská dogmata, ale má svoji osobní víru, která nevyklučuje ani praktiky východních náboženství či víru nových náboženských hnutí a jiných praktik.⁷¹

⁷¹ Srov. NEŠPOR, R. Z. Sociologické studie. *Jaká víra?* s.29

3 Současné formy realizace religiozity mládeže v Čechách

3.1 Světová náboženství

3.1.1 Křesťanství

Česká republika je stejně jako Evropa postavena na křesťanských základech. Dominující postavení mezi křesťanskými církvemi má v České republice Římsko-katolická církev, ke které se v roce 2001 hlásilo 26% obyvatel, tedy 2 740 780 lidí. Při porovnání s výsledky sčítání lidu z let 1991 a 2001 došlo k výraznému poklesu osob hlásících se k této církvi. „Ve srovnání se zjištěnými údaji v roce 1991 se jedná o úbytek 1,3 milionu osob, představujících snížení o téměř celou jednu třetinu (31,8 %).“⁷² Nejmenší počet členů v této církvi je z řad mladých lidí mezi 15-29lety.

Z těchto údajů je zřejmý snižující se zájem o Římsko-katolickou církev. Zejména ubývá mladých lidí. Katolická víra předávaná z generace na generaci přestává být důležitým prvkem života lidí. Střední generace, která prošla komunistickou výchovou, víru svým dětem v mnoha případech nepředala. Ani církev není institucí, která by dokázala mladé lidi nadchnout a oslovit.

Církev si byla vědoma toho, že jejich členů stále ubývá, a tak koncem poloviny 20. století se realizovaly obnovné tendence v katolické církvi. Začaly vznikat nová společenství jako např. Schönstadtské hnutí, hnutí Fokolare, společenství Opus Mariae. Značný důraz je v těchto seskupeních kladen na malá neformální společenství, v nichž mají její členové možnost si sdělit své náboženské zkušenosti. Je zde dobře viditelná snaha o aktivní křesťanský život a tyto skupiny jsou typické svým charismatickým projevem.⁷³

Další nová hnutí v Římsko-katolické církvi se zaměřují např. na události zjevení Panny Marie (Medžugorie, v Litmanové, na Turzovce, poselství donu Gobimu). „Vedle autentických křesťanských motivů (obrácení, modlitba, pokání, mravní obroda) se v nich projevuje charakteristický rys zbožnosti postmoderní doby, totiž potřeba náboženské konkrétnosti a

⁷² Český statistický úřad. Náboženské vyznání obyvatelstva
<http://www.czso.cz/csu/edicniplan.nsf/tab/7A002BDDD3>

⁷³ Srov. ŠTAMPACH I. O., *Náboženství v dialogu*, s. 139

náboženského prožitku.“⁷⁴ Bohužel takováto religiozita někdy mívá sektářské tendence a tak někdy samotní zastánci tradiční římskokatolické církve se k těmto směrům staví odmítavě.

Přesto je víra těchto nových hnutí součástí katolické církve. Navazují totiž na katolickou tradici a zároveň se snaží nadchnout věřící pro jejich víru. Nejvíce jsou těmito hnutími zasaženi mladí a nadšení konvertité, kteří touží po intenzivním prožitku a tak jsou i lákadlem pro mladé lidi. Na potřeby mladých lidí se zaměřuje kongregace Salesiáni Dona Boska nebo jiné křesťanské organizace a společenství (YMCA, Taize). Činnost organizací zaměřených na mládež však nestačí k tomu, aby oslovila systematicky mládež v celé zemi. To by mělo být především úkolem farností, které jsou však často nefunkční z různých důvodů. Mladí církvi vytýkají nedostatečnou pružnost reagovat na aktuální problémy, cítí, že církev je zaměřena pouze na tradiční hodnoty, které nedokáže v souvislosti s dnešní dobou dostatečně obhájit. S největší pravděpodobností církev neposkytuje mladým takové prostředí, které by jim dávalo možnost vlastního sebevyjádření a pocit domova.

Co se týče úbytku členů v církvích mají podobný osud jako Římsko-katolická církev mají další dvě největší křesťanské církve v Čechách – Československá církev evangelická a Církev československá husitská. V Československé církvi evangelické byl zaznamenán značný úbytek členů ve srovnání s rokem 1991. Pokles o necelých devadesát tisíc osob, odpovídá, více než dvou pětinovému úbytku. K církvi se tedy při sčítání v roce 2001 přihlásilo celkem 117 tisíc osob, které představují o něco více než jedno procento z úhrnu obyvatel a kolem čtyř procent všech věřících. Rovněž u této církve jako u Církve římskokatolické, ale v ještě méně příznivé podobě, lze konstatovat velmi nízký podíl věřících v nejmladších věkových kategoriích a naopak vysoká procenta těchto věřících ve vyšším věku.⁷⁵

K třetí, co do velikosti největší církvi - k Církvi československé husitské, se přihlásilo necelých sto tisíc občanů, kteří představují asi jedno procento všech sečtených občanů.

Oproti výsledkům sčítání v roce 1991 zaznamenala rovněž tato církev podstatný úbytek věřících, ve srovnání s výše uváděnými církvemi. Počet osob hlásících se k této církvi se

⁷⁴ ŠTAMPACH I. O. *Náboženství v dialogu*, s. 140

⁷⁵ Srov. Český statistický úřad. Náboženské vyznání obyvatelstva
<http://www.czso.cz/csu/edicniplan.nsf/tab/7A002C11B1>

snížil, v průběhu uplynulých deseti let, téměř o polovinu (44,3 %). Nejméně zastoupená je v této církvi kategorie mladých lidí mezi 15 – 19 rokem.⁷⁶

3.1.2 Judaismus

Židovství je jedno z nejstarších světových náboženství, které bylo v průběhu dějin utlačováno v diasporách a v jiných formách zajetí. Tento národ překonal antisemitistické pronásledování a cílené vyvražďování v době 2. světové války. Počet Židů se dnes na celém světě odhaduje na 14 milionů (5 mil. žije v USA, 4 mil. v Izraeli, 3 mil. ve státech bývalého Sovětského. svazu, 1,5 milionu v západní Evropě a zbytek po celém světě).⁷⁷

Z Čech po 2. světové válce Židé, kteří přežili holocaust emigrovali a tak dnes máme v Čechách jen mlhavou představu o tom, co židovské učení je. K jistému oživení došlo až po sametové revoluci. Judaismus u nás paradoxně působí dojmem spíše netradičního náboženství než dojmem starobylého náboženství. Vedle ortodoxních skupin bylo založeno i hnutí, které je otevřené lidem, kteří chtějí k židovství patřit, přestože podle židovské tradice by neměli mezi židy být přijati, například proto, že jejich rodná matka nebyla židovka. Dnes už o židovství nemůžeme mluvit jen jako o náboženství, ale zvláště v české republice je třeba vnímat židy jako liberální seskupení, které nechápe židovství jen nábožensky, ale i kulturně a společensky.⁷⁸

V České zemi je registrováno 10 židovských obcí a největší se nachází v Praze, V obcích je registrováno zhruba 1515 členů, v ostatních židovských spolcích cca 2000 dalších. Odhaduje se, že v ČR dnes žije 15 – 20 000 Židů, avšak většina z nich není registrována.⁷⁹

Lidí hlásících se k židovství není v Čechách mnoho. Pražský rabín Karol Sidon však poukazuje na jistý, i když mírný vzrůst členů. „Z 800 členů s věkovým průměrem 80 let před

⁷⁶ Srov. Český statistický úřad. Náboženské vyznání obyvatelstva
<http://www.czso.cz/csu/edicniplan.nsf/tab/7A002D79E3>

⁷⁷ Srov. Federace židovských obcí, Ekumenická rada církví v České republice
<http://www.ekumenickarada.cz/index.php?setlang=1&ID=318>

⁷⁸ Srov. NOVOTNÝ, T. *Poselství pro lidstvo, rozhovor s lubavičských rabínem*. s. 23-27,
<http://www.dingir.cz/archiv/Dingir101.pdf> 2001/1

⁷⁹ Srov. Federace židovských obcí, Ekumenická rada církví v České republice
<http://www.ekumenickarada.cz/index.php?setlang=1&ID=318>

rokem 1990 vzrostl přes vysokou úmrtnost počet jejích členů na 1600 s věkovým průměrem 57 let. Ještě stále však počítáme s potenciálem těch Židů, kteří doposud neprojevili potřebu se k svému židovství veřejně hlásit, jejichž počet včetně těch, kteří se v posledních letech do ČR přistěhovali, lze ale jen odhadovat. Pražská obec tedy jistě patří spíše k malým komunitám, ale její minulost a pozitivní vývoj vzbuzují v židovském světě respekt.⁸⁰

Židovství není náboženstvím, které by bylo pro dnešní mladé lidi jistým lákadlem. Je to však náboženství, které má svou tradici a pro mladé lidi je zajímavé přinejmenším jako kulturní systém mající svou historii.

3.1.3 Islám

Islám se řadí mezi hlavní monoteistická světová náboženství. Je významný svým přesahem přes hranice světadílů a kultur. Ve světě žije zhruba 1,5 miliardy muslimů, v Evropě je to přibližně 36 miliónů.⁸¹ V druhé polovině dvacátého století jedna z nejdůležitějších tendencí v náboženské oblasti byl nárůst Islámu. „Za posledních sto let vzrostl počet muslimů, muslimské společnosti prošly rychlou modernizací a náboženství v nich hraje větší roli než dřív.“⁸² Islám ve své klasické podobě je v západním světě přítomen hlavně prostřednictvím přistěhovalců.

V českých zemích je zastánců tohoto náboženství stále málo. Proto je vnímáno spíše exoticky. Muslimskou obec v Čechách tvoří převážně cizinci, i když podíl Čechů postupně stoupá. V Čechách je nyní 10 000 muslimů. Ovšem ne více než 2 000 se jich účastní náboženského života. Na veřejnosti je islám mezi lidmi ještě málo známý. Českých muslimů je u nás 400 – 500.⁸³

K islámskému náboženství se v Čechách hlásí minimální počet lidí. Toto náboženství není tedy stěžejním proudem, který by ovlivňoval mladé lidi. Jistě však může přinášet jisté inspirativní prvky, které mohou religiozitu mladého člověka obohatit. Toto náboženství vnímají lidé spíše jako náboženství v negativním slova smyslu fundamentalistické a zvláště

⁸⁰ Reflex Rozhovor s Karolem sidonem <http://www.reflex.cz/Clanek11799.html>

⁸¹ Srov. <http://www.eurabia.cz/modules.php?name=News&file=article&sid=88>, ojtíšek udává 1,2 miliardy

⁸² VOJTÍŠEK, Z. *Islám na vzestupu*, <http://www.dingir.cz/slova.shtml>, 4/2001

⁸³ Srov. VOJTÍŠEK, Z. Český prostor je muslimům uzavřený – rozhovor s Vladimírem Sáňkou s. 24-25. <http://www.dingir.cz/slova.shtml> 4/2001

díky mediím mají lidé toto náboženství spojeno s teroristickými útoky. Do budoucna se dá samozřejmě očekávat, že se do České republiky dostane více lidí islámského náboženství a pak jistě bude mít i větší vliv.

3.1.3.1 *Víra bahá'í*

Z Islámského náboženství vychází víra bahá'í, která se však snaží tuto tradici překročit a vytvořit náboženství přijatelné pro všechny. V muslimských zemích je však považována za sektu a v některých zemích jsou její stoupenci pronásledováni. Na Západě má ale tato víra četné přívržence. Oceňován bývá především zájem této víry o mír, rovnost a potřebu vzdělání. Příslušníci této víry kladou důraz na ideje míru, emancipace, jednoty a spravedlnosti. Hnutí bylo po roce 1989 znovu obnoveno a dnes k této víře u nás přistupuje několik set členů. S vírou v bahá'í je spjata i střední škola s anglickým vyučovacím programem v Hluboké nad Vltavou. Většina učitelů jsou zastánci této víry. Bahá'isté tedy podporují vzdělání a výchovné projekty.⁸⁴

Právě pro své zaměření na důležité hodnoty lidského společenství může být toto nezávislé světové náboženství pro mladé lidi lákavé. Ušlechtilé ideje tohoto náboženství vnímal i první český prezident T. G. Masaryk: „Jděte s těmito principy mezi diplomaty, do univerzit a škol, do náboženských společenství a také o nich pište. Světový mír mohou přinést jen a jen lidé“.⁸⁵

3.1.4 Buddhismus

Ke světovému náboženství buddhismu, které má své kořeny v indickém náboženství, se dnes hlásí celkově asi 350 miliónů lidí. Buddhismus začal na západ pronikat na konci 19. a v první polovině 20. století. V druhé polovině minulého století byl buddhismus učením, které se stalo díky vlně imigrantů masovým jevem. Západní buddhismus se neomezuje na tradiční směry, ale čerpá z pramenů nezávisle podle potřeb člověka naší kulturní oblasti.⁸⁶

⁸⁴ Srov. VOJTÍŠEK, Z. *Encyklopedie náboženských směrů v České republice*. Praha : Portál, 2004, s. 308-312

⁸⁵ Bahá'í <http://www.bahai.cz/index.php?page=vcr>

⁸⁶ Srov. VOJTÍŠEK, Z. *Encyklopedie náboženských směrů v České republice*. s. 356 - 357

Pro mladé lidi je velice přitažlivé. Někdy se o buddhismu nemluví jako o náboženství, ale o filozofii. O jisté nauce a praxi, kde myšlenky „o bozích“ nejsou stěžejní. „Pozornost buddhismu je zcela věnována člověku a tomu co ho bezprostředně obklopuje a tvoří jeho svět.“⁸⁷

V Čechách se buddhismus rozvíjel v době předválečné a jsou s ním spojena jména V. Lesného, Z. Fišera (Egona Bondy). Doba čtyřicetileté komunistické nadvlády samozřejmě utlumila rozvoj i tohoto náboženství a hlubší zájem o Buddhismus se začal rozvíjet po revoluci v devadesátých letech.⁸⁸

Buddhimus v České republice podobně jako v jiných zemích západní civilizace zůstává záležitostí malého počtu lidí. „Podle šetření dr. Petra Saka, vystihujícího českou situaci v letech 1992 a 1993, se buddhismus umístil na žebříčku hodnocených ideových směrů relativně úspěšně spolu s jógou, transpersonální psychologií a hnutím New Age, zejména v tom smyslu, že jeho vliv nejvíce pociťuje, resp. se s ním ztotožňuje, nejmladší skupina respondentů.“⁸⁹ V České republice stále stoupá počet buddhistických spolků a center a také literatura je na českém trhu hojně zastoupena. Na základě těchto znaků je možné předpokládat zvyšující se zájem o tuto oblast.⁹⁰

Počet buddhistů u nás je velmi těžké odhadnout – sami buddhisté hovoří o více než o tisíci praktikujících. O literaturu zaměřenou na toto náboženství je dnes stále větší zájem a počet sympatizantů nelze přesně zjistit. Během období náboženské svobody po roce 1989 v ČR začalo působit několik skupin – zenový buddhismus, tibetský buddhismus a Diamantová cesta.⁹¹

3.1.5 Hinduismus

Hinduismus je souhrn náboženských směrů vzešlých z tradice véd a upanišad. Počet příslušníků se odhaduje celkem na 700 miliónů. Pro Indý je náboženství natolik součástí života, že pro něj nemají instituci. Indická náboženská tradice oslovila západní intelektuální

⁸⁷ ŠTAMPACH, I. O. *Náboženství v dialogu*, s. 92

⁸⁸ Srov. ŠTAMPACH, O.I. *Buddhismus v Českých zemích*.

http://www.dingir.cz/dingir/1998_4/clanky/D1998_4_09.html,

⁸⁹ Tamtéž

⁹⁰ Srov. Tamtéž

⁹¹ Srov. VOJTÍŠEK, Z. *Encyklopedie náboženských směrů v České republice*, s. 364-380

špičky již v romantickém období přelomu 18. – 19. stol. V první polovině 20. stol. získalo toto náboženství značnou popularitu. Přispěl k tomu politik Móhandás Karamčand Gándhí, který dosáhl pro Indii nezávislosti a který dokázal propojit svůj vztah k Indii se znalostí křesťanství a západní kultury. V této době se také do Čech dostaly myšlenky Hinduismu. Skrze popularizaci hinduistické kultury se ve světě i v Čechách rozšířila jóga. Po roce 1989 vychází indická literatura. Na rozšíření indické moudrosti se podílejí imigranti, kteří své učení přizpůsobují evropskému myšlení. Vzhledem k nízkému počtu migrantů je u nás hinduismus zastoupen prostřednictvím misijních skupin, které nemají vždy pozitivní ohlasy.⁹²

V Čechách je nejznámějším Hnutí Haré Kršna. Potenciální příslušníci jsou s tímto hnutím v kontaktu díky skupinovým oslavám Kršny, kdy pořádají průvody doprovázené zpěvem, hudbou a tancem, které je možné vidět na ulicích, pořádají přednášky, vydávají literaturu a pracují na ekologických farmách. První neoficiální komunita se začala na území bývalého Československa rozvíjet v roce 1988. Dnes sídlí Hnutí Haré Kršna v Praze, kde má svůj chrám spolu s centrem pro védská studia, další střediska jsou ekologické farmy, vegetariánské jídelny a restaurace. U nás je vnímáno toto Hnutí jako sekta. Indové je považují za autentické reprezentanty indického náboženství.⁹³

Indické učení získalo mezi lidmi své místo skrze meditativní cvičení jógu, která je zastoupena více proudy. V ČR se rozšířil proud „jóga v denním životě“. Jedná se o systém jógových cvičení reflektující možnosti a zájmy současného západního člověka a je návodem i ke každodennímu harmonickému rozvíjení všech složek osobnosti. Na naše území se tento směr dostal v roce 1973 a od té doby se mu podařilo získat největší počet žáků. Tímto systémem prošlo už více než 10 tisíc lidí a proškolených cvičitelů je 150. Popularitu získává skrze pořádání širokého spektra kurzů – zdravotních, vegetariánských, hudebních či jazykových. Zabývá se zlepšením zdraví a duševního stavu.⁹⁴

3.2 New Age

New Age je širokým hnutím se spirituálními a nábožensko-synkretickými rysy. Někdy se pro toto hnutí užívá i dalších názvů jako je Nový věk, Věk Vodnáře, Sluneční věk, Věk

⁹² Srov. VOJTÍŠEK, Z. *Encyklopedie náboženských směrů v České republice*. s. 315 - 318

⁹³ Srov. Tamtéž. s. 323-326

⁹⁴ Srov. Tamtéž s. 344-346

změn, Doba obratu.⁹⁵ Tak jako existuje několik pojmenování tohoto proudu, existuje i mnoho směrů a projevů. Nejprve byl New Age reprezentován předními fyziky, geology, lékaři, a dalšími badateli, kteří se inspirovali koncepcemi starých mystických systémů a filozofických nauk „Teprve později bylo chápáno jako hnutí založené na alternativním pojmání a prožívání skutečnosti v její celistvosti a univerzálnosti.“⁹⁶ Šlo o překonání krizí ve filozofii, náboženství, vědě i umění, které mělo vést k hledání postoje ke světu.

Toto hnutí nevytváří jednotnou organizaci, jedná se spíše o široké seskupení jednotlivců a skupin, které nemá zcela jednoznačně definovanou společnou nauku ani praxi, nemá zakladatele, jasné vůdce. Samo hnutí je charakterizováno spíše jako síť autonomních, rovnocenných a vzájemně spolupracujících středisek, edičních aktivit, meditací, léčení, péčí o prostředí, psychoterapie a spousty dalších aktivit.

Hnutí jako takové začalo krystalizovat koncem 60. let 20. století v USA. Americká novinářka Marilyn Fergusonová je jedna z těch, které toto hnutí pojmenovala ve své knize „Vodnářské spiknutí osobní a společenská transformace osmdesátých let“ a formulovala v ní dobové obavy. „Výchozí a zřejmě sjednocující idejí je myšlenka přechodu lidstva do historického období pod znamením Vodnáře, kdy se oproti končícímu času, ovládanému znamením Ryby (nepochybná symbolická spojnice s křesťanstvím) mají změnit všechny základní postoje člověka ke světu, přírodě, Zemi a sobě samému, které se vytvářely na základě dosavadního náboženského a vědeckého obrazu světa.“⁹⁷ Zaznívá zde požadavek nového světového řádu, nového hospodářského řádu, nových pravidel výchovy, vzdělávání životního stylu atd.

V náboženské oblasti je New Age značně synkretickým hnutím absorbujícím prvky monoteistických náboženství, např. křesťanství, ale přikládajícím stejnou váhu ezoterickým naukám, antroposofii, teoriím reinkarnace, meditativním praktikám, mystice, víře v mimozemské inteligence, východním filozofiím atd. Bůh bývá zpravidla pojmán jako skrytý princip oživující vesmír. Mnozí stoupenci New Age termín "Bůh" nahrazují mnoha opisy. New Age představuje široký a vnitřně různorodý proud, který proklamuje odklon od předcházející dominantní náboženské a kulturní tradice Západu. Jeho výrazným znakem je univerzalizmus nacházející svůj výraz v hledání společných prvků různých náboženských

⁹⁵ Srov. WOLF, J. *Kdo je a kdo není v hnutí Nového věku*. Praha : Votobia, 2000, s. 13

⁹⁶ WOLF, J. *Kdo je a kdo není v hnutí Nového věku*, s.13

⁹⁷ ŠILER, V. *Co nového o novém věku*. <http://www.dingir.cz/archiv/Dingir203.pdf>, s. 52

tradic - pohanství, náboženství přírodních národů, náboženství původních obyvatel Ameriky, šamanismu, náboženství starověkého Egypta a Řecka, východních náboženských tradic apod. Část hnutí New Age spojuje tento náboženský synkretismus s moderním západním individualismem a hlásá jistou formu kulturního optimismu. Vedle toho nalezneme proud odmítající výdobytky industrialismu a zdůrazňující předmoderní kulturní prvky jako např. kmenové společenství, šamanismus, lesní moudrost apod. Důraz je kladen na individuální náboženský prožitek, a tak je znovuzhodnocena extáze, meditativní vzory a mystické zážitky. Nejčastějším výrazem náboženské praxe je tzv. channeling - výraz, který poukazuje na význam spojení s mimolidskými sférami a na komunikaci s nimi.⁹⁸

V našem prostředí hnutí New Age reprezentují publicista a hudebník Vlastimil Marek, který s Tamarou Markovou vydávají časopis „nového věku“ Baraka. K tvůrcům hnutí patří například i psychiatr českého původu Stanislav Grof. Do kontaktu s hnutím se člověk nejnáze dostane prostřednictvím internetu, různých hermetických a alchymistických spolků a jednotlivců.⁹⁹

3.2.1 Problematika vymezení New Age

New Age je obecně považován za velmi problematický fenomén ve smyslu jeho vymezení a definování, což je dáno jeho povahou. New Age totiž není vymezeno žádnými hranicemi a prezentuje se jako neustálý a překotný vývoj nejrůznějších myšlenkových směrů a postojů. Popsat jej, utřídit a definovat není možné také z hlediska pohybu představitelů uvnitř hnutí, kteří nepodléhají žádné organizaci a reprezentují se často velmi rozdílnými obory vědy. Mnozí autoři jsou navíc do New Age řazeni, jiní se do něj řadí sami, což podtrhuje samu nejednoznačnost tohoto hnutí, které bývá obvykle z tohoto pohledu označováno jako seskupení jedinců a skupin na základě společné světonázorové orientace.

Výrazem problematičnosti vymezení pojmu New Age je nepřehledné množství definic nejrůznějšího druhu, jak se s nimi setkáváme v současné literatuře, která se touto problematikou zabývá. V rámci Hnutí New Age se rozšířil i zájem o esoteriku, která byla původně vnímána jako soubor tajemných nauk, předávajících se mimo oficiální náboženství,

⁹⁸ Srov. D. Lužný, *Nová náboženská hnutí*, str. 94 - 95.

⁹⁹ Srov. Baraka časopis pro nový věk, (<http://www.baraka.cz/baraka/index.html>)

a byla určena jen pro zasvěcené. Dříve tak tajemná záležitost, se v rámci tohoto proudu stala masovým jevem. Dá se tedy říci, že právě toto hnutí také zapříčiňuje, že se duchovní oblast stala záležitostí obchodu. Typická instituce Nového věku není spolek ani náboženství, ale jedná se o duchovní centra, kde jsou klientovi poskytovány placené služby. A stoupenci esoterických tradic hlavně kritizují přílišné využití komerční sféry pro nabídku.¹⁰⁰

New Age poskytuje množství kulturních fenoménů. V krátkosti je možné shrnout, že se mnoho proudů z New Age inspirovalo dřívějšími náboženstvími a přejalo různé praktiky z jiných proudů, současně ale vznikají nové myšlenky a seskupení. V České republice není pojem New Age tak rozšířen. Lidé tomuto pojmu nerozumí a vybaví si pod ním spíše nějakou sektu. Právě ale ony prvky synkretismu, používání esoterických praktik, zájem o duchovní literaturu je vlastní dnešním lidem, kteří se nezařadili do konkrétní církve nebo náboženského seskupení. Právě z již zmiňovaného důvodu, že je téměř nemožné definovat všechny proudy, které se k New Age řadí, nejsou v této kapitole už více rozebírány jiné formy religiozity.

3.3 Další populární formy religiozity v České republice

3.3.1 Věštění

Věštění je praktika, která je vlastní lidem už po staletí a i dnes existují lidé, kteří se ve svízelných situacích svého života na tuto praxi obracejí. Tyto aktivity obsahují okultní prvky a je možné mezi ně zahrnout astrologii, tarok, numerologii či věštění z ruky.

3.3.2 Astrologie

Astrologie zkoumá souvislosti mezi vesmírem, člověkem popřípadě zvířetem. Vychází z toho, že osud člověka je určen postavením těles na obloze ve chvíli, kdy se narodil. Zakreslením vzájemných poloh Slunce, Měsíce a planet a dalších důležitých aspektů, vytvoří astrolog horoskop, díky němuž je schopný odhalit minulý či budoucí život jedince.¹⁰¹

¹⁰⁰ Srov. VOJTÍŠEK, Z. *Hnutí nového věku*, s. 46-48 <http://www.dingir.cz/archiv/Dingir203.pdf>

¹⁰¹ Srov. VOJTÍŠEK, Z. *Encyklopedie náboženských směrů v České republice*. s. 150-151

stavu nevědomí. Taroky mají ukázat jedinci jejich individuální porozumění symbolům každodenního života. Plný měsíc třeba upozorňuje na mystické události. Slunce slibuje naději a zdařilý život. Karty reprezentují alegorické scény, jejichž smysl sahá do minulostí staré několik staletí. Karty znázorňují cestu duše od narození skrze zkoušky a výzvy života a konečně vedou k smrti a pravděpodobně i ke vzkříšení. Taroty jsou chápány jako hlavní nástroj sebepoznání.¹⁰⁴

3.3.4 Numerologie

Stejně jako astrologie i odborníci na numerologii dokáží předpovídat události, které ovlivní budoucnost. Jedná se o další populární věšteckou formu. „Jejím základním předpokladem je, že každá číslice a kombinace čísel nese určitý vzkaz pro toho, pro něhož jsou tyto číslice významné.“¹⁰⁵ Ty, kteří berou toto umění vážně považují numerologii za vědu. Své kořeny má již před 10 000 lety ve starodávné Babylónii a v Egyptě. Nynější numerologie má kořeny v Řecku a u Židů. Pytágoras – Řek, matematik, astrolog a filozof tvrdil, že čísla jsou základem přírody. Vše může být podle něj redukováno na matematické výrazy a pokud by to tak skutečně bylo i vesmíru bychom lépe rozuměli.¹⁰⁶

Kromě řeckých kořenů je numerologie ovlivněná i židy užívanou kabalou. Jak židovské, tak řecké směry měly společně právě to, že převáděly písmena na čísla. Čísla tak mají zvláštní význam. Například o čísle 9 se věří, že je to číslo věčnosti.

3.3.5 Věštění z ruky

Na rozdíl od předchozích věšteckých praktik, vyžaduje tento způsob věštění minimální teoretické znalosti. Praxe věštění z ruky je stará už tisíc let. Často s touto činností bývá asociována magie, čarodějnická moc a nečestné jednání. Nicméně ti, co se prohlašují za odborníky v této oblasti se od této neblahé zvěsti distancují. Celkově se zajímají o zákaznickovu ruku její tvar, prsty, nehty, klouby. Ruka jako celek i jednotlivé úseky

¹⁰⁴ Srov. HUNT J. S. *Alternative religions*, s. 174

¹⁰⁵ VOJTÍŠEK, Z. *Encyklopedie náboženských směrů v České republice*. s. 152

¹⁰⁶ Srov. HUNT J. S. *Alternative religions*, s. 175

vypovídají o osobnosti a jejích dispozicích. Na ruce je možné najít životní linie, které vypovídají o tom, co se bude dít. Ruka tedy v sobě zahrnuje informace o vztazích, o budoucnosti, o počtu dětí, o víře, o zdraví.

Způsobů věštění je bezpočet. Například věštění z losů, z letu ptáků, ze zvuku vody, z posvátného stromoví, aj.¹⁰⁷ Jenom z počtu různých věšteckých praktik je možné soudit, že tyto techniky jsou pro člověka velmi lákavé. Je to především ona lákavá tajemná sféra, která přesahuje náš život. S těmito praktikami je tedy jistě spojena i víra v něco, co je nad člověkem. Zpravidla je to touha člověka setkat se se systémem, který člověka přesahuje spojen s touhou dozvědět se o sobě samém a o svém osudu něco více. Často se není toto jednání projevem čistě náboženským. Tedy takovým, který by komplexně zprostředkoval smysl života a měl by zcela určující charakter. Zvláště u mladých lidí setkávání se s těmito technikami je spíše jistým experimentem s duchovním světem nebo se jedná o jistou potřebu mladého člověka dozvědět se, kam jeho život bude směřovat.

3.3.6 Spiritismus

Spiritismus bývá charakterizován jako víra v duchy. Jedná se o duchovní směr, který vychází z přirozených sil, které v sobě mají všichni lidé. Komunikace se zemřelými je prastarou technikou a používaly ji už třeba primitivní národy. Popularitu získala opět v 19. století a je spojena se jmény sester Foxových, které zaznamenaly přítomnost duchů v jejich nově koupeném domě. Časem tedy vypracovaly systém komunikace, který jim pomohl získávat od duchů různé údaje. Díky událostem, které jsou spojeny s navázáním kontaktu s duchy těchto ještě mladých slečen, zájem o navázání spojení se světem duchů – spiritismus se rozšířil.¹⁰⁸

V Čechách se spiritismus také začal rozvíjet na konci 19. století především na východě a severu našeho území. Koncem 19. století vychází u nás první časopis (Hvězda záhrobní) a centrem se stalo podkrkonošské městečko Stará Paka. Skutečný rozmach nastal mezi válkami, kdy lidé chtěli navázat kontakt s padlými ve válce. V roce 1926 se počet odhadoval na 500 000. Nejprve se jednalo o neformální kroužky, postupně vznikají spolky (př. Bratrská

¹⁰⁷ Srov. VOJTÍŠEK, Z. *Encyklopedie náboženských směrů v České republice*. s. 154

¹⁰⁸ Srov. HUNT J. S. *Alternative religions*, s. 177

vypovídají o osobnosti a jejích dispozicích. Na ruce je možné najít životní linie, které vypovídají o tom, co se bude dít. Ruka tedy v sobě zahrnuje informace o vztazích, o budoucnosti, o počtu dětí, o víře, o zdraví.

Způsobů věštění je bezpočet. Například věštění z losů, z letu ptáků, ze zvuku vody, z posvátného stromoví, aj.¹⁰⁷ Jenom z počtu různých věšteckých praktik je možné soudit, že tyto techniky jsou pro člověka velmi lákavé. Je to především ona láková tajemná sféra, která přesahuje náš život. S těmito praktikami je tedy jistě spojena i víra v něco, co je nad člověkem. Zpravidla je to touha člověka setkat se se systémem, který člověka přesahuje spojen s touhou dozvědět se o sobě samém a o svém osudu něco více. Často se není toto jednání projevem čistě náboženským. Tedy takovým, který by komplexně zprostředkoval smysl života a měl by zcela určující charakter. Zvláště u mladých lidí setkávání se s těmito technikami je spíše jistým experimentem s duchovním světem nebo se jedná o jistou potřebu mladého člověka dozvědět se, kam jeho život bude směřovat.

3.3.6 Spiritismus

Spiritismus bývá charakterizován jako víra v duchy. Jedná se o duchovní směr, který vychází z přirozených sil, které v sobě mají všichni lidé. Komunikace se zemřelými je prastarou technikou a používaly ji už třeba primitivní národy. Popularitu získala opět v 19. století a je spojena se jmény sester Foxových, které zaznamenaly přítomnost duchů v jejich nově koupeném domě. Časem tedy vypracovaly systém komunikace, který jim pomohl získávat od duchů různé údaje. Díky událostem, které jsou spojeny s navázáním kontaktu s duchy těchto ještě mladých slečen, zájem o navázání spojení se světem duchů – spiritismus se rozšířil.¹⁰⁸

V Čechách se spiritismus také začal rozvíjet na konci 19. století především na východě a severu našeho území. Koncem 19. století vychází u nás první časopis (Hvězda záhrobní) a centrem se stalo podkrkonošské městečko Stará Paka. Skutečný rozmach nastal mezi válkami, kdy lidé chtěli navázat kontakt s padlými ve válce. V roce 1926 se počet odhadoval na 500 000. Nejprve se jednalo o neformální kroužky, postupně vznikají spolky (př. Bratrská

¹⁰⁷ Srov. VOJTÍŠEK, Z. *Encyklopedie náboženských směrů v České republice*. s. 154

¹⁰⁸ Srov. HUNT J. S. *Alternative religions*, s. 177

jednota československých spiritistů). Po roce 1939 byly spolky pronásledovány a rozpuštěny a po válce se už nepodařilo spolky obnovit. Komunistické represe zapříčinily jejich úplné vymizení. Dnes se na novopacku scházejí spíše skupiny starších lidí.¹⁰⁹

Kontinuita spiritismu však je patrná v podobě novodobého channelingu.¹¹⁰ Jedná se o techniky komunikace s duchy. Channeling byl obnoven v USA v 70. letech 20. stol, kdy stoupl zájem o alternativní náboženství a esoterismus. Channelingové techniky jsou popsány na internetu, přístup je tak možný každému. A na rozdíl od spiritismu nemusí ti, co praktikují tuto techniku utvářet společenství jako je tomu u spiritismu.

3.3.7 Magie

Magie je technika, která je spojována s ovládním nadpřirozených sil. Církev vnímala magii spíše jako tajnou a podezřelou činnost, stejně jako je například čarodějnictví. Hlavní rozdělení magie je na černou a bílou, tedy podle toho zda má sloužit k prospěchu či nikoliv. Dále ji lze rozdělit na dva druhy na hermetismus – tedy vyšší, badatelskou a experimentální magii a na nižší, praktikovanou lidovými vrstvami někdy označovanou jako čarodějnictví.

3.3.7.1 *Hermetismus*

Hermetismus je postaven na základních bodech:

- ▲ hermetismus předpokládá analogii mezi mikrokosmem a makrokosmem stejně jako je tomu např. u astrologie
- ▲ předpoklad existence duchovní podstaty světa, z níž všechno vychází a jež je společným základem všeho

Na základě těchto předpokladů hermetismus počítá s možností ovládat makrokosmos mikrokosmem prostřednictvím proniknutí do prostoru duší a myšlenek a tak magicky

¹⁰⁹ Srov. KOZÁK J. *Spiritismus zapomenutá významná kapitola Českých dějin*. Praha : Eminent, 2003, s. 174

¹¹⁰ Srov. VOJTÍŠEK, Z. *Encyklopedie náboženských směrů v České republice*. s. 175

manipulovat s tímto astrálním prostorem. Cílem hermetismu je se dostat do vyšší formy bytí a dosáhnou původní jednoty a překonat všechny protiklady. Hermetismus je tedy určitým pohledem na svět, ale i praktickou metodou, jak dosáhnout jednoty člověka s kosmem. Pro vyjádření nevyjádřitelného hermetismus používá soustavu pro laika složitých symbolů, které jsou však důležitým duchovním zdrojem pro zasvěcené.¹¹¹

Hermetismus se stal významným proudem v Čechách v období mezi válkami. Získal na popularitě díky válečnému otřesu i díky umenšení vlivu římskokatolické církve. K oslabení došlo tak jako u jiných náboženských nebo duchovních proudů nástupem nacismu a následně komunistickým režimem.

3.3.7.2 *Lidová magie a čarodějnictví*

Toto odvětví magie zase zahrnuje provádění různých praktik za určitým účelem (uzdravení nemocného, přivolání nemoci, zahánění smrti, ochrana před neštěstím,...). Jedná se většinou o praktiky, které mohou být prováděny skrze slova, určité výroky. Důležité při takovém jednání mohou být různé předměty, amulety či vlasy nebo nehty. Lidová magie a čarodějnictví mohou zahrnovat různé praktiky a může jich být nesčetně mnoho.¹¹²

3.3.8 Satanismus

Pod pojmem satanismus se skrývá množství různých myšlenkových proudů a pohledů na svět, a tak je těžké jej smysluplně definovat. Lidé, kteří se považují za satanisty nemají často společnou víru, knihu nebo vůdce. Ve více případech jde spíše o vyjádření určitého postoje proti společnosti a proti Bohu. Satan nemusí být vnímán fyzicky, ale povětšinou je reprezentantem určitého druhu zla. Satanismus vyjadřuje často protest proti západní křesťanské orientaci. Dnes je satanismus znám ve formě Kulturního satanismu, který se projevuje především vandalismem a uměleckými projevy, které zavrhují tradiční hodnoty

¹¹¹ Srov. VOJTÍŠEK, Z. *Encyklopedie náboženských směrů v České republice*. s. 157-158

¹¹² Srov. Tamtéž s. 165-167

krásy, dobra a života. V takových dílech se projevují témata hnusu, krve, smrti apod. Uctívání satana jako osoby není tedy často v těchto formách protestu rozhodující.¹¹³

Je zcela zřejmé, že pro mladého člověka je příslušnost k satanismu často jen určitým druhem provokace a revoltujícím postojem, který je mladému člověku vlastní. Pomáhá vyjadřovat mladým lidem jejich postoj proti společnosti, která je postavena na křesťanském hodnotovém systému a na víře v jednoho Boha. Jak jinak tuto společnost negovat než právě svojí příslušností k satanismu, který nehlásá takové hodnoty jako je úcta k bližnímu a altruistická láska, ale který je zároveň autentický v tom, že hodnoty, které vyznává také dodržuje.

3.3.9 Energie reiki

Slovo reiki označuje životodárnou vesmírnou energii, která je zároveň léčitelskou metodou. Životodárnou energii je možné použít k pozitivnímu působení ve všech oblastech života na zemi. Právě místa s energetickou nerovnováhou jsou často příčinou různých onemocnění. Energie reiki má tato místa harmonizovat a onemocnění odstranit. Tato energie se používá „na blízko“ (dotyk, přiložení rukou na určité místo) nebo „na dálku“ (reiki si sami najdou místa, která jsou v nerovnovážném stavu). Tato energie působí i v jiných oblastech – na rostliny, zvířata a na jídlo. Mistři reiki zdůrazňují pozitivní pocit předávajícího a oboustrannou ochotu spolupracovat.¹¹⁴

Schopnost pracovat s energetickými silami je možné získat během kurzů, které vedou zkušení mistři. Sami se tak po absolvování třech kurzů mohou stát mistry. U nás se tato práce s energií stává stále rozšířenější praktikou. V současné době jsou na světě tisíce mistrů reiki. U nás sdružuje sympatizanty tohoto učení Aliance reiki a Mezinárodní asociace reiki. Počet českých mistrů dosahuje několik desítek, celkový počet účastníků kurzů reiki jistě několik desítek tisíc.¹¹⁵

¹¹³ Srov. Tamtéž s. 159

¹¹⁴ Srov. Tamtéž s. 202

¹¹⁵ Srov. Tamtéž s. 202

3.4 Alternativní medicína

Alternativní medicína je soubor terapeutických metod, které jsou odlišné od metod konvenční medicíny, která se opírá o současné vědecké poznatky, kulturní hodnotový systém i sociální pravidla. Problém při používání alternativních forem medicíny je v tom, že nejsou často dostatečně ověřené. Konvenční medicína vytýká alternativní medicíně nedostatečné poznatky medicínských a biologických výzkumů a opomíjejí dostatečného testování účinnosti svých metod, jejich škodlivých vedlejších účinků. Mnohdy se opírá o filozofické, antropologické a náboženské představy, které nejsou vědecky ověřitelné. To je ale také důvod, proč tyto alternativní směry medicíny mají mezi lidmi úspěch. Nezabývají se totiž pouze zdravotním stavem jedince, ale vnímají i psychickou stránku člověka a duchovní oblast. S tím souvisí právě to, že člověk tak může podle alternativní medicíny svým stavem mysli ovlivňovat a blahodárně působit na vlastní zdraví. Například Hydropatie se rozšířila na konci 19. století. Její vznik je spojován s Vincencem Priessnitzem, který léčil různými vodními procedurami. V pozadí hydropatie byla skrytá i jistá filozofická koncepce. „Tento způsob léčení představuje návrat člověka k původním přírodním podmínkám.“¹¹⁶ Další proud alternativní medicíny zastával Silvestr Graham, který věřil že léčebná procedura spočívá v návratu k přirozenému stylu života – návrat k Bohu, abstinence, sexuální zdrženlivost a vhodná dieta. Adventisté sedmého dne přejali jeho „dietní evangelium, jehož funkcí je přirozená očista přívrženců tohoto náboženství. Stejně tak chiropraktická a osteopetická medicína byla původně postavena na víře v životodárnou sílu, která proudí páteří, a kterou je třeba pomocí techniky manipulací páteře a jednotlivých obratlů znovu rozproudit.“¹¹⁷

Do popředí se zejména dostávají terapie založené na náboženských nebo kvazi-náboženských interpretacích léčebného procesu. Jedná se především o princip léčení postavený na holistickém vnímání člověka jako jednoty těla, mysli, emocí i ducha. „V terapii musí kromě přirozené regenerativní schopnosti těla být uvažováno otevření se člověka vůči vlivu božské energie.“¹¹⁸ Tento holistický přístup zastávají různé skupiny New Age.

Mezi alternativní způsoby léčení se řadí i léčení pomocí krystalové léčby. Krystaly mají zvláštní moc navrátit a obnovit ztracenou harmonii těla. Jsou prostředkem pro předávání emanující energie do těla člověka. Další alternativní medicína označená termínem křesťanská

¹¹⁶ ONDOK, J. P. *Bioetika, biotechnologie a biomedicína*. Praha : Trinitron, 2005, s. 52 - 53

¹¹⁷ Srov. ONDOK, J. P. *Bioetika, biotechnologie a biomedicína*. s. 54

¹¹⁸ Tamtéž s. 55

věda (Christian Science) představuje léčitelské praxe založené na náboženských představách. Podle zakladatelky Mary Baker Eddy je bolest, strádání, nemoc a smrt pouze zdáním. Léčitel se má především pokoušet zbavit svého pacienta těchto falešných představ. Tento způsob léčení se ale stal předmětem ostré kritiky. Vyskytly se případy, kdy na následky tohoto léčení zemřely některé děti.¹¹⁹

3.5 Sekty

Pojem sekta je odvozené od latinského sequi-následovat nebo od secta-škola, učení, strana. Běžně bývá slovo sekta odvozováno i od slovesa secare-řezat, sekat, odsekávat. V tomto významu (odseknout, odsekávat) se pojem sekta používá nejčastěji. Sektou je míněna skupina odštěpená od větší náboženské společnosti nebo společné víry. Toto slovo bývá používáno jako negativní označení nějaké zvláštní náboženské skupiny. Tato skupina se věroučně či sociálně odlišuje od svého „původního“ společenství a zpravidla nebývá přijímána veřejností.¹²⁰

Charakteristickými znaky sekt je vedení sekty vůdcem, který má charismatické schopnosti. Po členech vyžaduje naprostou věrnost a poslušnost, jeho výroky jsou absolutně závazné. V rámci sekty existují i pevně stanovená a neměnná nařízení, která musí členové dodržovat, a která jsou přísně kontrolována. V sektách bývá kladen důraz na citovou a prožitkovou složku osobnosti člověka. Snižuje se hodnota rozumu a racionálního myšlení, dále pak hodnoty pozbývá vzdělání a poznání. Důraz je kladen na subjektivní zkušenost, která je častokrát navozena skrze různé manipulační techniky jako jsou např. meditace, hypnózy, holotropní dýchání, drogy, psychoterapie, atd. Zamezuje se tak přísunu informací, které by vedly ke kritickému myšlení. Charismatictí vůdci sekt jsou psychologickými znalci osobnosti. Sekty umí obdivuhodně zacházet s psychikou člověka a dokáží svých znalostí značně využít při získávání nových členů.¹²¹

Sekty plně využívají skutečnosti náboženskosti, která je vlastní každému člověku. Plno lidí touží setkávat se s něčím, co ho přesahuje. Víra, která je spojená s potřebou náboženskosti je obrovskou silou a činí život lidí stabilnějším. Sektě není vyčítáno to, že lidem poskytuje

¹¹⁹ Srov. Tamtéž s. 55-56

¹²⁰ Srov. KOLEKTIV AUTORŮ. *Malý slovník sekt*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 1998. s. 106

¹²¹ Srov. VOJTÍŠE, Z. *Netradiční náboženská hnutí*. Praha : Dingir, 1998. s. 19-26

možnost uvědomění si víry a uvědomění si vlastní potřeby náboženskosti. Sekta ale využívá této vlohy náboženské víry k navození psychické závislosti na ni. Jsou to především mladí lidé, kteří bývají často „oběťmi“ sekt. Především proto, že sekta zdůrazňuje důležitost existencionálních otázek, které jsou pro mládí typické. Dává jedinci pocit bezpečí a jedinečnosti. A utváří pro něj takové prostředí, v kterém se může realizovat. Největším nebezpečím pro mladého člověka nejsou sekty, které jsou všeobecně známé a je možné si o nich přečíst na internetu informace a o kterých se spíše dnes už mluví jako o Nových náboženských hnutích, jsou to především takové skupiny, které jsou neoficiální a zneužívají duchovních potřeb mladého člověka. Jako příklad uvádím v příloze výpověď slečny, která se stala obětí společenství podobné sektě (viz příloha č. 1).

3.6 Kvazi religiozita

Kvazi religiozita je okrajovou částí projevu religiozity. Je sociálním fenoménem, který má za určitých podmínek podobné prvky jako náboženství. Mezi sociální fenomény, které byly nazvány jako kvazi náboženství je v sociologických studiích nejčastěji uváděn sport, televize, konzum, hudba, významné osobnosti a UFO kultury.¹²²

„Náplní kvazi religiozního dění není vztah člověka ke skutečnosti chápané jako transcendentní. Jde primárně o nějaký jiný cíl, např. o rozvoj lidských sil a schopností.“¹²³ Někteří autoři zde ještě rozlišují útvary pseudoreligiozní a kryptoreligiozní. Ty první vystupují jako náboženské, ale při nezaujatém pohledu zvenčí tam nenacházíme nic náboženského v souladu s uznanou definicí náboženství. Ve druhém případě jde o izolované náboženské prvky: kult (adresovaný např. lidem), obřady, dogmata, ale nejde o náboženství. Příkladem jsou kryptoreligiozní politické útvary, např. totalitní politická hnutí a politické systémy. Některé duchovní směry, které jsou běžně zařazovány do kategorie nových náboženství, jsou spíše kvazi religiozní. Je to například hnutí New age, které je spíše snahou o nový životní styl než náboženstvím, i když jisté náboženské prvky převzalo.¹²⁴

¹²² Srov. HUNT J. S. *Alternative religions*, s. 221

¹²³ Srov. ŠTAMPACH, O. I. *Co je co*, http://www.dingir.cz/dingir/1998_1/clanky/D1998_1_01.html

¹²⁴ Srov. Tamtéž http://www.dingir.cz/dingir/1998_1/clanky/D1998_1_01.html

Greil a Robbin stanovili dvě základní charakteristiky, které jsou kvazi religiozitě a tradičním formám náboženství společné.¹²⁵

1/ Kvazi religiozita se projevuje dynamicky stejně jako náboženské instituce, vyjadřuje se různými kulty, sektami, církvemi

2/ V ortodoxní linii se kvazi religiozita zajímá o „konečné věci“ lidské existence.

Kvazi religiozita tedy často reaguje na potřeby, jako je snaha někam patřit propojená s touhou hledání vlastního smyslu a vůbec příčin lidského bytí. Právě proto, že používá jisté atraktivní formy způsobů alespoň povrchního uspokojování těchto potřeb, je v dnešní době často zastoupena většinou mladých lidí. Tradiční religiozita už nemá tak vlivné místo ve společnosti, ale religiozní potřeba lidí zůstává. Takoví lidé nevnímají kvazi religiozitu jako kuriozitu nebo něco, kdy se člověk vzdaluje společnosti a stojí mimo ni. Naopak tato forma religiozity představuje a odráží hlavní hodnoty dnešní sekularizované společnosti.

Greil a Robbin tvrdí, že tato náhradní religiozita prostupuje v USA zbylým prostorem, který vznikl úpadkem tradičních forem náboženství. Zmiňují, že americká folklorní religiozita, která je založená na víře v jednoho Boha, ztrácí na významu. Primární vyjadřování folklorní křesťanské religiozity už není schopné uspokojit religiozní potřebu lidí. To naopak kvazi religiozita zvládá vcelku dobře. Je vlastní postmodernímu světu, je propojená s nynějším západním světem a tak vlastně poskytuje jednotný systém smyslu života společný velké části lidí.¹²⁶ Nutno tedy konstatovat, že náhradní religiozita, která je typická pro americké občany a západní styl náboženského života, je také vlastní v postkomunistické České republice.

Každý člověk zažívá jiné životní zkušenosti. Lidé jsou oslabeni ve své vlastní sociální identitě, která je podmíněná ignorancí ke své vlastní historii a to znamená, že minulost ztratila svůj zásadní význam. Tyto náhradní formy náboženství nepodmiňují jedince a nabízejí mu rozvoj své lidské existence tady a teď. Lidské zážitky jsou pak převáděny do spirituálních metafor a dodávají sekularizovaným fenoménům spirituální moc. Člověku si tak získal pocit, že si svobodně hledá svou vlastní cestu a osvobozuje se od individuálních i sociálních předpisů tradiční církve.¹²⁷

¹²⁵ Srov. HUNT J. S. *Alternative religions*, s.221-222

¹²⁶ Srov. HUNT J. S. *Alternative religions*, s.223

¹²⁷ Srov. HUNT J. S. *Alternative religions*. s. 223

Právě proto, že mladí lidé dnes ztrácí napojení na tradiční kořeny svých předků a jejich vývojové stádium v nich probouzí touhu bavit se, ale zároveň prožívat věci nevšední a je samotné transcendingující, může pro mladé lidi být alespoň dočasným uspokojením jejich potřeby. Zvláště v dnešní společnosti, která je stavěna na konzumu a tržním hospodářství, může být za nabídkou prožitku sounáležitosti s určitou společností, pocitu smysluplnosti a transcendentna, ukryto pouhé vydělávání peněz.

3.6.1 Projev kvazi religiozity v sekularizovaných organizacích

Velice dobře je možné sledovat, že religiózní potřebu vnímají a snaží se ji uspokojit velké firmy a organizace, které jsou orientované na obchod. V této oblasti je možno nalézt mnoho korporací se sektářskými elementy. „Podniky zaměřené na obchod obnovují religiózní techniky k tomu, aby vlastnímu prodávajícímu personálu vštípili etiku podnikání a integrovali je do kultury dané korporace.“¹²⁸

Nad otázkou zda firma Amway, známá po celém světě a dnes už také v České republice může nahradit tradiční náboženství, se ve svém článku zamýšlel Karel Netík. Plno distributorů pracujících pro tuto firmu má sklony k transcendentnu. Autor měl možnost poznat řadu lidí, kteří vstoupili do Amway. Tito lidé hledají v životě nějaký vyšší smysl a seberealizaci.¹²⁹

„Amway vypadá jako celý náboženský systém, nabízející bohy a světce (nejvýše postavení jedinci v hierarchii jako Dexter Yager) a ostatní vysoce postavení distributoři (jako diamanti), svatá písma (doporučované kazety a literatura jako "Myslete velkoryse" a podobné knihy), kněží (uplini), rituály (plány, open-meetings, semináře) i vlastní světový názor. Kromě toho, co už jsme si ukázali, tento světový názor v důsledku předpokládá posuzování lidí podle jejich ekonomické výnosnosti, tedy vidění peněz místo lidí.“¹³⁰

V Amway tedy lidé hledající smysl života přitahuje svou nabídkou uplatnění a života ve společenství směřujícím k vyšším cílům. Tyto cíle jsou však jen materiální a nemohou potřebu duchovního rozměru života skutečně uspokojit.

¹²⁸ HUNT J. S. *Alternative religions*, s.223

¹²⁹ Srov. NETÍK, K. *Náboženství třetího tisíciletí*. http://www.dingir.cz/dingir/1999_4/clanky/D1999_4_20.html

¹³⁰ Tamtéž http://www.dingir.cz/dingir/1999_4/clanky/D1999_4_20.html

3.6.2 Sport

Do jisté souvislosti se poměrně často klade sport a náboženství. Právě například Percy a Tailor poukazují na rituální a religiózní charakter sportu. Sportovní představení zahrnuje velké očekávání fanoušků jistého zázraku, kdy jsou emoce lidí podtrhnuty davovým očekáváním. Sport je chvalořečením fyzických možností a určitého božství člověka. Vidění sportu jako náhradního sekularizovaného náboženství je vnímáno již delší dobu a tímto jevem se zabývalo více autorů.¹³¹

Sport dává člověku možnost vybočit z všedního života a ze všedního vnímání světa. „Toto vybočení dává sportu vlastnosti podobné náboženství.“¹³² Sport bývá prožíván jako něco posvátného také díky svému rituálnímu charakteru. Je proto zajímavé sledovat historické souvislosti mezi sportem a náboženstvím.¹³³ Různá sportovní utkání mají slavnostní ráz. Připomeneme-li rok 1998 zimní olympijské hry v Nagánů a výhru českých hokejistů. Celý národ měl důvod k velké oslavě a tehdejší hráči se stali božskými idoly.

Kvazináboženský charakter sportu tkví v určitém zážitku posvátna daným vybočením ze všedního dne, vnímání zápasu jako slavnosti a s další souvislostí aktuální pro dnešní dobu s kultem těla a nejen to. „Sport se stal „jednou z posledních oblastí lidského života, která vyžaduje vnímat člověka celistvě.“¹³⁴ Tedy s jeho fyzickými i duševními schopnostmi, protože přináší kromě společenských hodnot také zkušenost fyzické síly, vytrvalosti a zdraví.

3.6.3 Média

Religiozita je vnímána jako sociální fenomén. Projevuje se ve chvíli, kdy to, co je vnímáno jako posvátné, přechází do způsobu života daného člověka nebo proniká do kultury. Spiritualita se začne projevovat, když si ji jedinec začne uvědomovat, vnímá v ní i určitou morální dimenzi a zajímá se o tento svět a jeho přesažnost. V dnešní době je televize pro mnoho lidí něčím víc než jen způsobem jak se zabavit.

¹³¹ Srov. HUNT J. S. *Alternative religions*, s. 224

¹³² KAPLÁNEK, M. *Zábava, sport a hra očima teologa, Teologická dimenze zábavy a sportu.*
http://www.tf.jcu.cz/cz_lmenu/katedry/pedag/index.php

¹³³ Srov. Tamtéž http://www.tf.jcu.cz/cz_lmenu/katedry/pedag/index.php

¹³⁴ Tamtéž http://www.tf.jcu.cz/cz_lmenu/katedry/pedag/index.php

Podle Einsteine funguje televize jako kolektivní vědomí společenského pořádku i manifestování společenského uspořádání viny a morálky. Osobnosti vystupující v televizi se stávají jakými „vůdci novodobé církve“. Televize si tak v mnoha případech propůjčuje posvátný status a za účelem získání vyšší sledovanosti vyjadřuje symbolicky moderní kolektivní city. Definice kvazi religiozity zahrnují zmínky o nadpřirozenu, bohu, duchovnu a jiných nadpřirozených silách. Skrze televizi se u některých osobností skutečně tyto božské kvality objevují.

Podle Ivo Možného „každá společnost potřebuje jednu dominantní reprezentaci.“¹³⁵ V tradiční Evropě to byla církev, která určovala jednotný obraz světa a určovala rozdíl mezi dobrým a špatným. Dnes tuto funkci zastávají média.

Podle P. Saka, který se zabývá problematikou mládeže, je dnešní svět silně medializován a to také výrazně mládež ovlivňuje. Také rozšíření počítačové kultury oslabuje hlubinnou vrstvu osobnosti a snižuje se imaginace, kreativita, intuice a spiritualita.¹³⁶ Přesto televize, počítače a internet jsou určujícími faktory pro trávení volného času mladých lidí. Čas strávený před těmito medií je pro ně důležitější než kamarádi a rozvoj vlastní osobnosti skrze jiné zájmy. Alespoň v určité nezastupitelnosti těchto prvků v životě mladých lidí, se tyto aktivity podobají náboženství.

3.6.4 Hudba

Určitá část našeho religiozního projevu se odkrývá při poslechu hudby. Každý člověk je naladěný na určitý žánr hudby, která jej oslovuje a vyvolává v něm příjemné pocity. Známe hudebníci mají kolem sebe tým spolupracovníků, kteří se zabývají psychologíí člověka, jeho potřebami. Jsou si vědomi, že na člověka je možné citově působit a více ho upoutat třeba i skrze náboženské symboly.

„Nevšední realitu nabízí mladým lidem zejména hudba, a to rocková hudba, která je ve své podstatě spojena s pohybem, a tak integruje všechny lidské síly. Tato hudba umožňuje aktérům (hudebníkům, ale i posluchačům) dát volný průchod svým pocitům a vstoupit aspoň na chvíli do „jiného světa“, který se jim jeví hezčí a svobodnější, než je ten, v němž žijí.

¹³⁵ MOŽNÝ, I. *Česká společnost Nejdůležitější fakta o kvalitě našeho života*. Praha : Portál, 2002. s. 144

¹³⁶ Srov. SAK, P. *Je v nás království nebeské?* Britské listy. <http://www.blisty.cz/art/22991.html>

V tomto „úťeku z reality“ se skrývá určitá dávka opozice vůči naší společnosti založené na výkonu a úspěchu. Mladí se tak snaží překročit běžné hranice a prožívat to, co by jinak prožít nemohli.“¹³⁷

Ted Harrison napsal knihu o Elvis Preslym a nazval ji „The Cult of the King“. Popisuje v ní kult, který se zrodil kolem této osoby. I po jeho smrti je možné koupit plno suvenýrů poukazující na jeho osobu. Například i jeho dům se stal místem mnoha poutníků.¹³⁸

3.6.5 Konzum

Konzum je dominantní módou kulturního života na západě. Je nejen hlavním prvkem v oblasti ekonomické, ale zároveň představuje jádro hodnot a životní styl a aspekty sociální existence. „Konzum je tak centrální záležitostí západní kultury, že může být popisován jako forma religiozity.“¹³⁹ Konzum se podílí na hodnotách lidí a dominuje sociálnímu životu i životu individuí. Konzumní aspekt života se podílí na utváření každodenního života, a tak konzum bývá uctíván a jeho moc umocňována mediálními reklamami a na první pohled člověka vede k aspektu vlastního sebe-zlepšení. Žádná generace mládeže nebyla tak sekularizovaná a konzumně orientovaná jako ta současná.

3.6.6 UFO-kulty

Jedna z forem kvazi religiozity je kult létajícího talíře. Informace o tomto druhu religiozity nacházíme např. u James Lewise v knize „The Gods Have Landed“, ve které vysvětluje spirituální aspekty těchto kultů. UFO skupiny, které částečně začaly být populární od padesátých let 20. století, jsou typicky zaměřeny na komunikaci s nadpozemskými životními formami a věří, že vysílají zprávy k lidskému bytí skrze hvězdné cestování nebo telepatii, stejně jako fyzický kontakt. Tito lidé spatřují mimozemšťany poměrně často,

¹³⁷ KAPLÁNEK, M. *Zábava, sport a hra očima teologa, Teologická dimenze zábavy a sportu.*

http://www.tf.jcu.cz/cz_lmenu/katedry/pedag/index.php

¹³⁸ Srov. HUNT J. S. *Alternative religions*, s. 225

¹³⁹ Tamtéž s. 225

přestože se jedná o entity od země dost vzdálené. Tyto bytosti také ale mají respekt k lidstvu jako takovému.¹⁴⁰

Příchod vykoupení lidstva je očekáván ve chvíli, kdy benevolentní cizinci ukážou lidskému pokolení vlastní chybu jejich způsobu života. Následně budou věřící lidé přepravení na nějaké lepší místo. Zprávy, které jsou vysílány mimozemšťany mají tedy morální nebo spirituální charakter. Často jsou mimozemšťané vzývání, aby znovuobnovili svět, který je zničený skrze ignoranci lidí. Lewisovi knihy zahrnují taková témata, ve kterých vysvětlují způsoby „religiózního“ experimentování lidí, po té co byli odneseni mimozemšťany. Kultovní definice UFO skupin je v jejich konverzi způsobena novým pohledem na svět a teologické otázky vzrůstají v možnosti existence mimozemských civilizací.¹⁴¹

Dnes nejznámější skupinou v České republice zastávající existenci mimozemské civilizace, která sleduje lidstvo, je skupina Vesmírní lidé. Hlavním propagátorem této skupiny je Ing. Ivo A. Benda,¹⁴² který jak tvrdí, je schopen komunikovat s mimozemskou civilizací, s láskyplnými bytostmi na vyšším stupni vývoje, které přichází, aby zachránili při neodvratné záhubě Zemi, naše děti a ty lepší z nás. Benda je jedním z kontaktérů, vybraných lidí, skrze které k nám mimozemšťané mluví, varují nás a četnými radami nás vedou k dobru.

Internetové stránky Ing. Bendy jsou postaveny na výpovědích lidí, kteří se s vesmírnými lidmi potkali. Na první dojem působí kýčovitě až nepřehledně. Pozornému čtenáři neujde, že si Ing. Benda „ve svých přednáškách a tiskovinách občas odporuje. Nejednoho psychiatr by byl dokonce ochoten prohlásit jeho produkci za bizarní psychotický blud.... A přece mu s dychtivostí, někdy s dojetím, po celé republice naslouchají stovky lidí.“¹⁴³

Pavel Říčan se ve článku časopisu Dingir neobává toho, že by Ing. Ivo Bedna založil novou církev. Spíše zmiňuje, že „bude zajímavou novinkou na tuzemském trhu religiozity, pak omrzí a publikum se přesune jinam.“¹⁴⁴

¹⁴⁰ Srov. Tamtéž s. 225

¹⁴¹ Srov. HUNT J. S. *Alternative religions*, s. 225

¹⁴² Srov. ŘÍČAN, P. *Spása přichází z UFO*, s. 23, http://www.dingir.cz/dingir/1998_4/index.html

¹⁴³ Tamtéž http://www.dingir.cz/dingir/1998_4/index.html

¹⁴⁴ Tamtéž http://www.dingir.cz/dingir/1998_4/index.html

3.6.7 Etické stravování

Je evidentní, že do oblasti kvazi náboženství se zahrnují různé oblasti. To je zapříčiněno tím, že definice kvazi náboženství či religiozity je široká. Na základě sociologických prací je již do této oblasti religiozity řazena oblast zdravé výživy, dietního stravování a zdravého životního stylu.

Zařazovat stravování do oblasti náboženství je obhajitelné na základě následujících faktů. Je zřejmé, že konzumace jídla byla vždy určitým sociálním jevem. Zatímco dietní stravování a různé druhy půstů jsou důležitým prvkem u mnoha náboženství a forem religiózního praktikování. Jídlo je klíčovým komponentem náboženských rituálů, jako je obětování, symbolické vyjadřování. Asketická tradice mnoha náboženství zahrnuje půst a vyvarování se jídla. V dnešním západním světě je možné mluvit o praktikování diet jako o samotném náboženství. Tendence vnímání dietního režimu jako implicitního náboženství, je zřejmě dobře znatelná na vzrůstající popularitě celostního stravování, zdravé výživě a vegetariánství. Principy zdravého stravování se a kult mladého, krásného těla je pro mnoho mladých lidí důležitým životním přesvědčením a jsou ochotni pro něj obětovat vlastní zdraví (anorexie, bulímie).¹⁴⁵

¹⁴⁵ Srov. HUNT J. S. *Alternative religions*, s. 229

PRAKTICKÁ ČÁST

Zjistit, jaká je religiozita dnešního mladého člověka a jak se vyvíjí a projevuje ve všedním životě je možné jen skrze získání empirických dat a jejich případné analýzy. V teoretické části této práce jsem uvedla, že na základě průzkumů, týkajících se hodnotové náboženské orientace je možné konstatovat, že počet lidí vyznávajících osobního křesťanského Boha klesá a zvláště patrný je tento trend u mladých lidí. Zato přibývá osob, které se přiklánějí k víře založené na věšteckých praktikách (astrologie, numerologie, magie), osob, které se zajímají o východní náboženství či osob, které svoji religiozitu alespoň prozatím utopily v konzumním světě či virtuální realitě.

Právě pro získání bližších informací o životě mladých lidí a jejich religiózních projevech bylo nezbytné zaměřit tuto práci i prakticky. Výzkum se skládá ze dvou částí. Jedna z nich se zaměřuje na prvky kvalitativního výzkumu. Ještě před tím, než byla použita metoda kvalitativního rozhovoru, jsem se však rozhodla provést malý kvantitativní průzkum, který by ověřil, zda se výsledky velkých empirických výzkumů potvrdí i v menším vzorku respondentů.

4 Průzkum

Průzkum je druh výzkumné činnosti, jejímž cílem je získat popis nebo základní orientaci v daném problému. Soustředí se především na terénní sběr dat a jejich analýzu. Má většinou jen deskriptivní povahu, protože k odhalování příčin nebývá průzkum dostatečně kvalifikovaný, nebývá prováděn všestranný rozbor souvislostí. Jde o vstupní empirické informace pro následný výzkum.¹⁴⁶

Průzkum byl proveden krátkým dotazníkem, jehož cílem bylo orientačně zjistit jaká víra je dnešnímu mladému člověku blízká.

4.1 Popis skupiny respondentů

Dotazník jsem rozdávala v Českých Budějovicích na Lannově třídě. Respondenty jsem vybírala metodou náhodného výběru. Podle vlastního odhadu jsem oslovovala mladé lidi, které se z hlediska vývojové psychologie řadí mezi pubescenty, adolescenty či ranou dospělost. Průměrný věk dotazovaných je 17,5 roku, přičemž při výpočtu průměrného věku jsem nezapočítávala nejvyšší a nejnižší věk respondentů. Během tří hodin si mi podařilo získat 53 respondentů, kteří mi vrátili správně vyplněný dotazník. Z čehož 32 bylo mladých žen a 21 mladých mužů.

4.2 Výchozí materiál

Při sestavování dotazníku jsem se inspirovala publikací Dany Hamplové „Náboženství a nadpřirozeno,“ která popisuje empirický výzkum provedený mezinárodním šetřením International Social Survey Programm (ISSP), jehož garantem je v ČR Sociologický ústav AV. Tento výzkum je mezinárodním srovnáním náboženství a náboženských hodnot ve

¹⁴⁶ Srov. ZICH F. *Úvod d sociologického výzkumu*. Praha : Express, 2004, s. 8

společnosti z roku 1991. Zároveň publikace zahrnuje i výzkum z České republiky z roku 1998, který se zabýval vlivem náboženských představ a chování.¹⁴⁷

Srovnáme-li situaci v České republice s jinými zeměmi, patříme mezi skupinu sekularizovaných zemí, ve kterých velká část obyvatelstva se nehlásí k žádnému vyznání. (Mimo Českou republiku se jedná např. i o NDR, Nizozemí, Rusko).¹⁴⁸

Česká republika skutečně patří k zemím s nejmenším vlivem tradičního náboženství, tomu odpovídá i nízká návštěvnost kostela. 57% mladých lidí do věku 24 let nikdy v kostele nebylo. Zato přibližně 4% lidí, chodí do kostela alespoň 1 x do týdne. Samozřejmě, že z návštěvnosti kostela se nedá vypovídat o víře jednotlivců. Přinejmenším však tato čísla vypovídají o odklonu mladých lidí od tradiční institucionalizované církve.¹⁴⁹

Hamplová udává 4 přístupy k duchovní problematice ve světě

1. Víra v Boha ve smyslu křesťanské víry.
2. Okultní religiozita zahrnující víru v amulety, věštce a horoskopy.
3. Fatalistický postoj, přesvědčení, že život nemá smysl, a že člověk může ovlivnit svůj život jen málo.
4. Víra v člověka, v jeho schopnosti ovlivňovat svůj osud.

V České republice to jsou především dva směry určující religiozitu. Jsou to křesťanské smýšlení a okultismus, který zahrnuje víru v amulety, věštce i horoskopy, související s fatalistickým přístupem k životu. Stejně tak jako ve světě typická názorová pluralita, zasáhl tento jev i Českou republiku. Člověk v ní nalézá i škálu duchovní orientace od skupin ateistů, přes křesťany až k zastáncům různých kultů.

Těmito výše uvedenými informacemi jsem se inspirovala při sestavování dotazníků. Hlavním cílem tohoto dotazníku bylo zjistit, jaká víra je pro mladé lidi dnešní doby určující. Zda je to víra v jednoho Boha, která má své kořeny v křesťanství, zda je mladým lidem blízká víra v astrologii a jiné věštecké záliby či zda jim je bližší víra v sebe. Tento průzkum tedy měl zmapovat jaká víra je vlastní dnešnímu mladému člověku, jaké povědomí má mladý člověk o náboženství. (viz příloha)

¹⁴⁷ Srov. HAMPLOVÁ D. *Náboženství a nadpřirozeno ve společnosti* s. 9

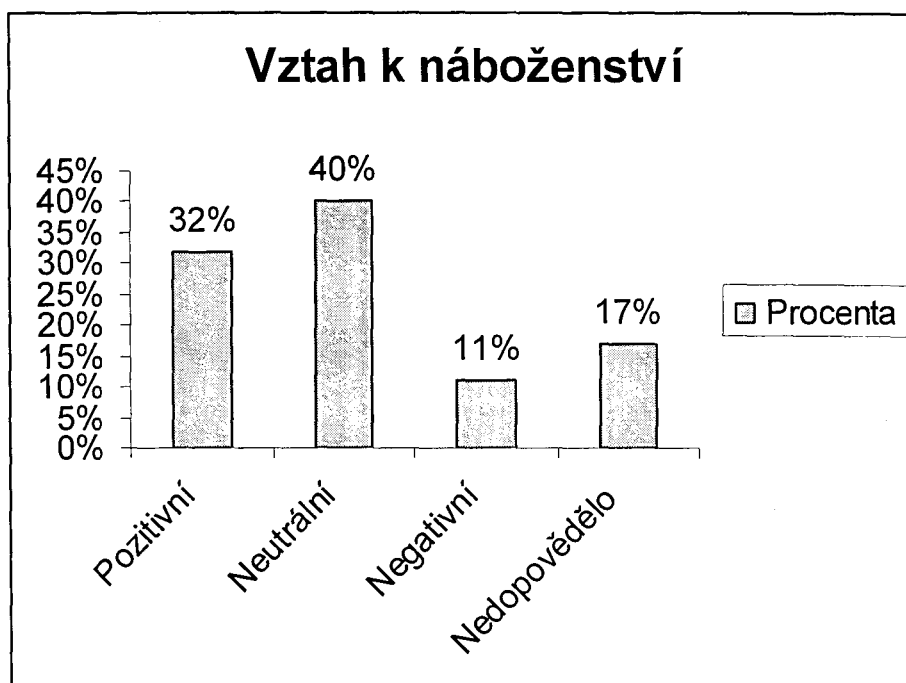
¹⁴⁸ Srov. Tamtéž s. 13

¹⁴⁹ Srov. Tamtéž s. 16-18

4.3 Vyhodnocení odpovědí

První otázka byla otevřená a cílem bylo zjistit, jaký vztah má dotazovaný k náboženstvím. Na tuto otevřenou a cíleně širokou otázku měl respondent odpovědět jednou větou. Odpovědi ukázaly, že respondenti si přesně nedokázali uvědomit, co to náboženství je a tak směřovali své odpovědi spíše do oblasti osobní víry (věřím v Boha, nevěřím v Boha, věřím v Satana). Často odpovídali i jedním slovem (nic proti němu nemám, neutrální, negativní, nezajímám se, to neřeším, jsem vůči němu tolerantní).

Vztah/Postoj k náboženství	Počet	Procenta
Pozitivní	17	32%
Neutrální	21	40%
Negativní	6	11%
Nedopovědělo	9	17%

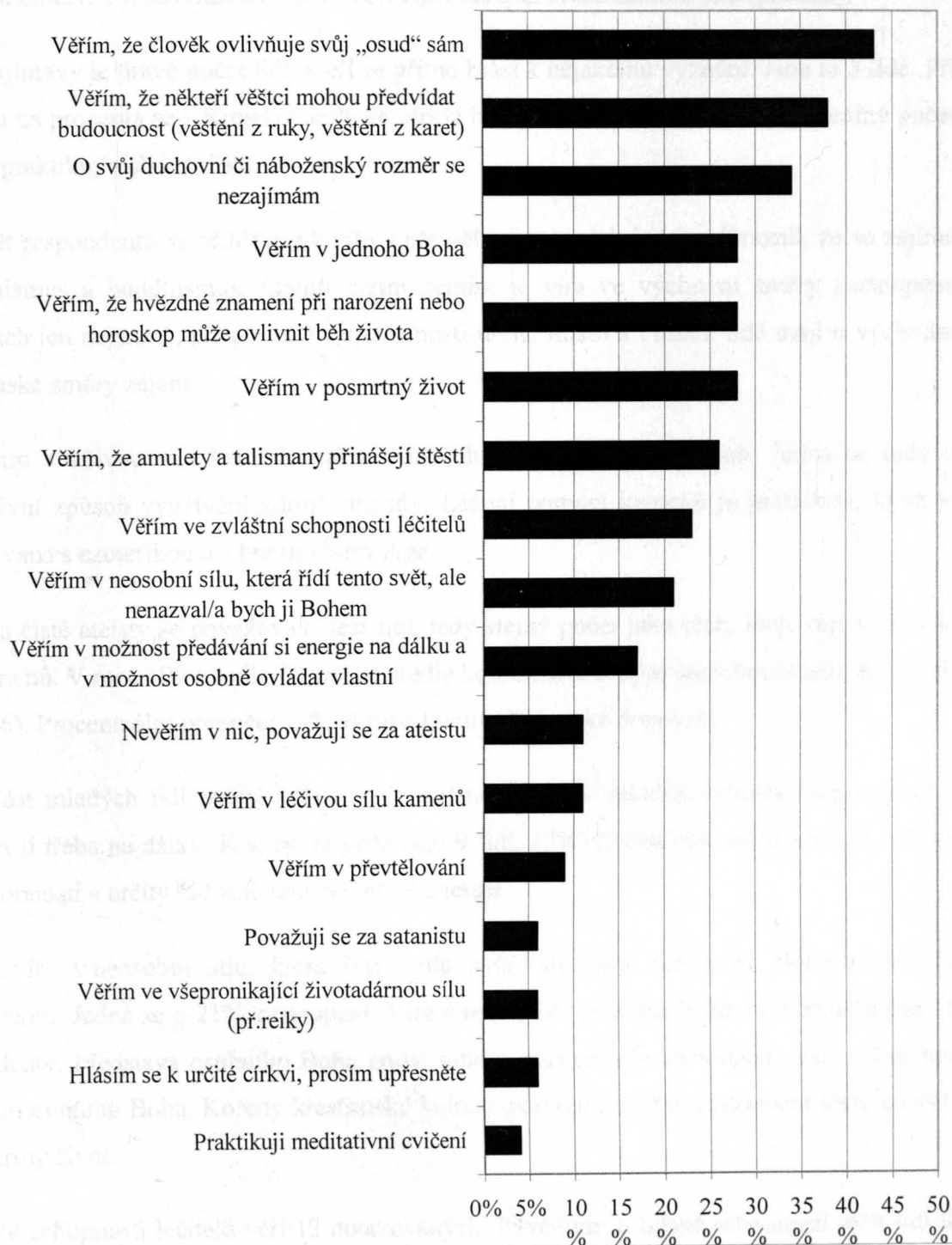
Odpovědi působily poměrně dost neurčitě. Často byly shrnuty do jednoho nic neříkajícího slova nebo osobního krátkého vyznání víry. Z tabulky je zřejmé, že 17 respondentů, tedy 32% má k náboženství kladný vztah. Velká většina má vztah k náboženství v podstatě neujasněný nebo jej ani nechce řešit a náboženství je nezajímá. Zbýlých 6

respondentů tedy 11% má k náboženství postoj negativní. Ještě zjednodušeněji se dá říci, že náboženství vnímá pozitivně 32% a 68% má vztah, negativní, neutrální nebo neodpovědělo.

Další část dotazníku obsahovala výpovědi o víře. Respondent měl zakroužkovat výroky, které odpovídaly jeho stanovisku. Při sestavování dotazníku jsem vycházela z mezinárodního šetření ISSP, podle kterého je česká religiozita postavena na křesťanství a okultní religiozitě. Otázky měly zjistit, zda víra jedince má základy v křesťanské víře v jednoho Boha nebo zda je víra českého mladého jedince orientována spíše na okultní religiozitu. V dotazníku se ale také objevovala tvrzení jako: Věřím, že člověk ovlivňuje svůj „osud“ sám, Považuji se za satanistu. Respondent měl zakroužkovat tolik odpovědí, kolik odpovídá jeho postoji či víře.

	Počet	Procenta
Praktikuji meditativní cvičení	2	4%
Hlásím se k určité církvi, prosím upřesněte	3	6%
Věřím ve všepřonikající životadárnou sílu (př.reiki)	3	6%
Považuji se za satanistu	3	6%
Věřím v převtělování	5	9%
Věřím v léčivou sílu kamenů	6	11%
Nevěřím v nic, považuji se za ateistu	6	11%
Věřím v možnost předávání si energie na dálku a v možnost osobně ovládat vlastní energetická centra.	9	17%
Věřím v neosobní sílu, která řídí tento svět, ale nenazval/a bych ji Bohem	11	21%
Věřím ve zvláštní schopnosti léčitelů	12	23%
Věřím, že amulety a talismany přinášejí štěstí	14	26%
Věřím v posmrtný život	15	28%
Věřím, že hvězdné znamení při narození nebo horoskop může ovlivnit běh života	15	28%
Věřím v jednoho Boha	15	28%
O svůj duchovní či náboženský rozměr se nezajímám	17	34%
Věřím, že někteří věštcí mohou předvídat budoucnost (věštění z ruky, věštění z karet)	20	38%
Věřím, že člověk ovlivňuje svůj „osud“ sám	23	43%

Víra mladých lidí

Pouze 2 respondenti se přihlásili k variantě: praktikuji meditativní cvičení. Tuto možnost zakroužkovalo nejméně dotazovaných. Další možnosti, které měly nejméně výběrů, byla tvrzení: považuji se za satanistu, hlásím se k určité církvi, prosím upřesněte (2x římskokatolická církev, 1 x adventisté), věřím ve všepromikající životodárnou sílu (př.reiki).

Zajímavý je právě počet lidí, kteří se přímo hlásí k nějakému vyznání. Jsou to 3 lidé. Při přepočtu na procenta se k Římskokatolické církvi hlásí 4%, což vlastně vystihuje reálný počet aktivně praktikujících katolíků.

Pět respondentů se přihlásilo k víře v převtělování, z nich jeden zdůraznil, že se zajímá o hinduismus a buddhismus. Oproti cizím zemím je víra ve výchovní směry zastoupená v Čechách jen nepatrně, přesto má ve společnosti určité místo a i mladí lidé mají o východní náboženské směry zájem.

Víra v léčivou sílu kamenů má u mladých lidí také jistý význam. Jedná se tedy o alternativní způsob využívání zdrojů přírody. Léčení pomocí kamenů je praktikou, která je propojována s ezoterikou a s hnutím New Age.

Za čisté ateisty se považovalo šest lidí, tedy stejný počet jako těch, kteří věří v léčivou sílu kamenů. V roce 1999 podle Evropské studie hodnot se k čistým ateistům hlásilo 8,3% lidí (viz s.16). Procentuální přepočtem 11% zhruba tomuto číslu také odpovídá.

Část mladých lidí počítá s tím, že je možné s energií mladého člověka disponovat a přenášet ji třeba na dálku. K tomu se přihlásilo 9 lidí, 17%. Určitá část mladých lidí věří ve své schopnosti a určitý řád založený na určité energii.

K víře v neosobní sílu, která řídí tento svět, ale není nazývána Bohem věří 11 respondentů. Jedná se o 21% zastoupení. Víra v osobního jednoho Boha byla zastoupena 15 respondenty. Představa osobního Boha podle tohoto výzkumu je zastoupena více lidmi než víra v neosobního Boha. Kořeny křesťanské kultury potvrzuje i 28% zastoupení těch, co věří v posmrtný život.

Ve schopnosti léčitelů věří 12 dotazovaných. Povědomí o lidské schopnosti léčit lidi je v Čechách rozšířené. Tato víra je spojená s vírou v alternativní zdroje léčení.

Konečně 14 dotazovaných se přiklání k víře v amulety a talismany. Celkem 15 zastávalo astrologii a věří v horoskopy. Dá se říci, že tato okultní religiozita, jak ji nazývá

Hamplová, hraje v životě mladých značnou roli a je o něco více zastoupena než křesťanská víra. Víru ve věštecké schopnosti a možnosti předvídání budoucnost věštcí potvrdilo 20 dotázaných.

Sedmnáct dotazovaných odpovědělo, že se o svůj duchovní rozměr nezajímají. Je zde tedy patrné, že víra v mnoha případech nehraje u mladých lidí roli. Což potvrzuje i to, že nejvíce byla zastoupena víra v sebe sama a v to, že člověk ovlivňuje svůj osud sám.

Podle tohoto šetření je vidět, že česká mládež se soustředí především na své schopnosti a víru v sebe sama, o duchovní rozměr a o náboženství jako takové nejeví zájem. Poměrně značný zájem se odráží v oné okultní nebo esoterické víře. Mladí lidé věří ve věštecké schopnosti a v astrologii, tedy v takové praktiky, které byly vlastní lidem už od jejich počátků a jsou znakem jistého duchovna, které se projevuje v určité víře v tajemné věci, tedy ve věci mimo nás. Přítomnost těchto nadpozemských jevů a sil si uvědomují a věří v ní.

Vliv křesťanské kultury se odráží u mladých lidí především ve víře v jednoho Boha a ve víře v posmrtný život. K praktikujícím křesťanům se přihlásili 3 z 53 dotázaných, což potvrzuje klesající zájem o institucionální církev.

Na základě tohoto krátkého průzkumu, je možno konstatovat, že česká mládež spoléhá především na sebe sama. Víru v lidské schopnosti potvrdil i poměrně vysoký počet mladých lidí, kteří věří v schopnosti některých léčitelů nebo v lidskou schopnost předávat energii na dálku. Nezájem o duchovní záležitosti ve svém životě projevilo 17 dotazovaných, což je třetí nejvyšší počet.

Věštecké schopnosti a astrologie jsou také poměrně atraktivní u mladých lidí. Jedná se o techniky, které se zabývají osudy lidí a mají své kořeny v době před více než tisíci lety. I přes celkem značný zájem o tuto víru, není možné posoudit, do jaké míry víra v tyto různé formy religiozity je pro mladé závazná.

K víře v Boha, v neosobní sílu, nebo v posmrtný život se průměrně hlásilo 14 osob. České republice panuje jisté přesvědčení o existenci Boha nebo neurčité síly, která nás transcenduje. K tradiční církvi (k římsko-katolické) se přihlásili pouze dva respondenti, což procentuálně skutečně odpovídá i 4% aktivních členů církve. Neurčitý postoj mladých lidí k náboženství je patrný i z první otázky, kdy se ukázalo, že pozitivní postoj k náboženství zastává 1/3 mladých, kteří se postavili k náboženství neutrálně, neurčitě nebo nevědělo jak odpovědět.

5 Kvalitativní výzkum

Kvalitativní výzkum je metoda, která je dnes již rozšířenou metodou v psychologii, sociologii, pedagogice a v jiných vědách. Jedná se o metodu, které jde o hloubkovou analýzu určitého problému. Je určena pro ty, kdo zkoumají lidské chování. Pomáhá lépe porozumět organizacím, skupinám a jednotlivým lidem. Kvalitativním výzkumem rozumíme jakýkoliv výzkum, jehož výsledků se nedosahuje pomocí statistických procedur. Výzkum se týká života lidí, jejich chování.¹⁵⁰

5.1 Techniky kvalitativního výzkumu

Kvalitativní výzkum je flexibilní a má širší paletu prostředků. Používat se mohou jakékoliv metody. Dokumenty či získaná data neslouží k testování hypotéz, jsou ale materiálem, ve kterém pátráme po existujících strukturách. Nejčastějšími technikami používanými v kvalitativním výzkumu jsou zúčastněné pozorování, nestandardizovaný rozhovor a analýza dokumentů.¹⁵¹

Tyto metody se často prolínají a doplňují. Při rozhovoru je nutné účastníka pozorovat. Náš styk s dotazovaným by měl působit co nejpřirozeněji, přitom záznam by měl být co nejúplnější. Často se proto při rozhovoru používá magnetofonu, aby se tazatel mohl více soustředit na reakce respondenta.

5.2 Hodnocení

Při výpovědi respondenta je třeba brát v úvahu, co tázaný ve své výpovědi zdůraznil, ale i to o čem například mluvit nechtěl, co ignoroval. Proto je třeba, aby dotazovatel ovládal potřebné sociální a psychologické dovednosti, dokázal kriticky analyzovat problém a vyhnul se zkreslení. Proces rozhovoru a jeho záznam je svým způsobem náročná metoda. Odpověď

¹⁵⁰ Srov. STRAUSS, A COMRBINOVÁ, J. *Základy kvalitativního výzkumu*. Boskovice : Albert, 1993, s. 10

¹⁵¹ Srov. DISMAN, M. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha : Karolinum, 1993, s. 298-308

na určitou otázku nás může vést k dalším metodologickým rozhodnutím. Dopředu totiž není určen způsob zaznamenávání a hodnocení, je třeba všechny reakce dotazovaného, které nás zaujmou, pečlivě zaznamenat. Dotazující má vést „chronologický záznam toho, co se děje ve zkoumaném prostředí i toho, co se děje v pozorovateli“¹⁵²

Při hodnocení kvalitativního výzkumu není dopředu určena žádná předem připravená kategorie, podle které hodnotit. Tazatelé by v průběhu hodnocení měly pomoci poznámky, které si během rozhovoru zaznamená.

5.3 Komplementárnost kvalitativních a kvantitativních metod

Kvalitativní metody poskytují taková data, které není možné analyzovat počítačovým, matematickým programem, naproti tomu kvantitativní metoda operuje s daty, které mají číselnou povahu. Pro svůj rozdílný charakter se tyto metody často kladou do jisté opozice. Tyto metody by ale naopak měly být vnímány jako komplementární metody. Kvalitativní analýza by měla spočívat v doplnění kvantitativních metod. Nabízí totiž širší škálu metod, skrze které je možné lépe proniknout do dané tematiky problému. Proto je jednou z nejpoužívanějších metod právě zúčastněný rozhovor, při kterém se tazatel dostává do role spolubesedníka. Smyslem této metody je tedy poznat více než by jinak vyšlo najevo. Samozřejmě kvalitativní metoda má také svoje slabší stránky. Například to, že není v moci tazatele vést rozhovor s takovým množstvím lidí, aby vzorek byl reprezentativní.¹⁵³

¹⁵² DISMAN, M. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. s. 312

¹⁵³ Srov. PETRUŠEK, M. *Teorie a metoda v moderní sociologii*. Praha : Karolinum, 1993, s. 127-132

6 Příprava a realizace kvalitativního výzkumu

Před vlastní realizací každého výzkumu, probíhá tzv. přípravná fáze. Tato doba je pro tazatele zvlášť důležitá a je třeba, aby byla dostatečně promyšlena. V této době se totiž formuje charakter výzkumu jako takového. Zvlášť důsledně by měly být promyšleny otázky, které povedou k získání závěrečných odpovědí. Dále je třeba si určit způsob výběru respondentů a celkovou metodiku výzkumu.

6.1 Téma a cíl výzkumu

Tato práce je orientovaná na religiózní projevy mládeže. V práci jsem se zaměřila především na aktuální náboženskou situaci v České republice. Z různých výzkumů, jak již bylo výše zmiňováno vyplývá, že u mladých lidí klesá zájem o institucionalizovanou tradiční církev a na druhou stranu zase narůstá zájem o alternativní či okultní formy religiozity.

Proto byl průzkum orientován na získání informací o aktuální víře mladých lidí. U dotazovaných v empirickém průzkumu se potvrdilo, že skutečně jen malý počet mladých má zájem o církev. Spíše jsou pro ně lákavé nabídky dnešního náboženského trhu (věštění, astrologie, talismany), a však také se u nich projevuje celkový nezájem a apatie k duchovním věcem jako takovým, což potvrdil i to, nejvíce byla u mladých lidí vybrán výrok o víře v „sebe sama“: „Věřím, že svůj osud každý ovlivňuje sám.

Navazující kvalitativní výzkum si klade tedy především za cíl blíže přiblížit projevy religiozity mladého člověka. Měl tedy alespoň částečně odpovědět na otázky, které vyvstaly během zpracovávání této práce, ať už části teoretické či z průzkumu, jako jsou například:

- ▲ **Jaký charakter má víra mladého člověka pouze ve vlastní schopnosti ve spojení s nezájmem o svůj duchovní rozměr?**
- ▲ **Jaký má mládež názor na církev?**
- ▲ **Jak vnímá malý člověk religiózní složku své osoby a jak se projevuje?**
- ▲ **Jaký charakter má zaměření mladých lidí na okultní formy religiozity?**

6.2 Formování otázek

Proto, abych zjistila, jak se projevuje religiozita mladého člověka, bylo třeba promyslet tématické zaměření otázek. Určila jsem si zhruba osm stěžejních otázek, které jsem se snažila položit všem respondentům. Kladla jsem je v různém pořadí, podle vhodnosti. Hlavním cílem bylo zjistit, jak se projevuje religiozita mladého člověka. Respondentům, jsem však nechtěla tuto otázku položit hned na začátku rozhovoru, kdy dotazovaný není ještě dostatečně uvolněn, proto jsem ji většinou položila až v druhé polovině rozhovoru. Zahajující otázka měla zjistit, **co hraje v životě respondenta největší roli**, co činí jeho život smysluplným, popřípadě, co by mělo být stěžejní v jeho budoucím životě. Tato otázka tedy měla poukázat na hodnotovou orientaci jedince. Další otázka se týkala **volnočasových aktivit**. Ty by měly popřípadě prozradit, zda se mladý člověk ve svém volném čase nějakým způsobem nezapojuje do náboženských aktivit či respondent neinklinuje spíše ke kvazi-náboženským projevům. Proto, abych zjistila, jaký mají mladí lidé **vztah k náboženství**, jsem se většinou ptala i na to, co si vybaví nebo co pro ně znamená pojem náboženství. Zajímalo mne také jaké asociace mají mladí lidé spojeny se slovem **církev**. Záměrem bylo zjistit, jak je tato instituce vnímána v očích mladých lidí. Další otázka, která měla být jistým návodem, pro odhalení náboženského zaměření mladého člověka, byla zaměřená na **představu posmrtného života**. Po těchto otázkách, které byly kladeny v různém pořadí, jsem se přímo ptala, zda si dotazovaný o sobě myslí, že je či není **náboženským člověkem a jak se to projevuje**. Následně jsem se dotazovala, zda se respondenti nezajímají alespoň o nějaké **jiné formy religiozity** jako je například astrologie, věštění, víra v duchy či alternativní medicína. Dotazované jsem také žádala, aby charakterizovali víru svých rodičů, popřípadě zmínili, jestli víra **rodičů** ovlivnila je samotné. Toto byly stěžejní otázky. Pokud bylo potřeba, pokládala jsem samozřejmě i doplňující otázky.

6.3 Výběr respondentů

Ze zaměření této práce, bylo předem jasné, že skupina respondentů má spadat do sociologické skupiny označované jako mládež. Vzhledem k tomu, že stanovení horní a dolní hranice věku mládeže je obtížné, zvolila jsem mladé lidi, kteří se pohybovali od 17-20 let. Jednalo se o respondenty, kteří navštěvují vyšší ročníky střední školy, či byly v prvním ročníku vysoké školy. Byli to tedy už v podstatě myšlenkově vyspělí lidé s vlastním názorem. Šlo převážně o mladé lidi, s kterými jsem se během svého šestiletého studijního období

setkala v Českých Budějovicích. Vzhledem k tomu, že se jedná o věkovou skupinu, která je o 8-5 let mladší, měla jsem problém sehnat dostatek ochotných mladých lidí, kterým by nevadilo, že jejich výpovědi i hlas budou součástí mé diplomové práce. Proto jsem požádala své známé a technikou „nabalovací koule“ jsem získala další ochotné respondenty. Určující pro mne byla především ochota respondenta.

6.4 Metodika výzkumu

Hlavní výzkumní metodou tohoto výzkumu byl rozhovor. Vzhledem k tomu, že charakter i pořadí některých otázek byl předem dán, jednalo se o polořízený rozhovor. Tento rozhovor byl nahráván na diktafon. Pro svoji potřebu a pro následující zpracování jsem si výpovědi vypsala tak, aby bylo možné odpovědi respondentů porovnávat. Akustický záznam rozhovorů je součástí příloh této práce.

7 Popis získaných odpovědí

V této kapitole popisují odpovědi respondentů. Ve výsledcích jsou zahrnuty výpovědi deseti respondentů. Nadpisy kapitol vystihují okruhy témat, na která jsem s respondenty vedla rozhovor.

7.1 Věci, které v životě hrají nejdůležitější roli

Ve chvíli, kdy jsem respondentům položila otázku: „Co hraje v tvém životě největší roli a co dává tvému životu smysl“, respondenti neodpovídali na tuto otázku zcela spontánně a bez rozmyšlení. Sami i přiznávali, že nad těmito věcmi zas až tak často nepřemýšlí.

Nejdůležitější roli v životě většiny mladých dotazovaných hraje rodina (1,2,3,4,5,7,8)¹⁵⁴, která jim dává jistotu a zázemí. Rodina je dostatečně zná a nenechá je „ve štychu“. I v tomto věku pro většinu mladých lidí znamená skutečné zázemí. Pomáhá jim uskutečňovat jejich dosavadní životní plány, které jsou také podstatnou složkou. Je to například škola a vzdělání, bez něhož si nedovedou představit svůj život. Rodina je pro mladého člověka důležitá nejen proto, že stále nabízí emocionální zázemí, které je stabilní, zároveň nabízí mladým lidem i finanční zabezpečení a vzdělání, které je pro ně také zvláště důležité. Škola a budoucí zaměření mladých lidí je také velmi důležitou složkou jejich života „*chci směřovat, abych někam směřovala*“ (3).

Většina dospívajících vnímá jako velmi významný prvek ve svém životě svého partnera (1,4,6,7,8). Ten jim dává také možnost pociťovat jejich výjimečnost a mohou se mu se „vším svěřit“ (4). Pro jiné to jsou zase, kamarádi, s kterými mohou také probírat důležité věci ve svém životě (1,3,5).

¹⁵⁴ Každý respondent dostal pracovní číslo. Pod tímto číslem je zaznamenána jeho výpověď na příloženém CD. Tyto čísla v závorce udávám proto, aby si čtenář mohl porovnat výpovědi jednotlivých respondentů.

7.2 Jak prožít smysluplný život

Dotazovaní smysluplnost svého života vidí především v tom, že si založí vlastní rodinu. Tuto přání vyjádřili všichni dotazovaní. Spokojenost v životě jim jistě přinese také dobrá práce. Někteří chtějí mít zaměstnání, díky kterému budou moci hmotné zabezpečení sebe i svou rodinu (4). Jiní zase chtějí mít práci, která by je samotné uspokojovala (4,5,8) a naplňovala jejich život smyslem. Zkrátka jde o to „*prožít spokojený život, ve kterém se budu realizovat*“ (8).

U jednoho z dotazovaných (6) došlo vlivem rozhodujících životních zážitků ke změně hodnotového žebříčku. Jednalo se o autonehodu a vážnou operaci. Do té doby dotyčný nepřemýšlel o rodině. Uvědomil si, že: „*život je moc krátký, na to, aby si jej neužil*“. Důležité je tedy si klást nějaké cíle, kterých člověk dosáhne. Smysluplnost někteří vnímají i „jen“ v tom, že si život alespoň „*tak nějak užijí*.“ (7)

7.3 Způsob trávení volného času

Vzhledem k tomu, že vzdělání v dnešní společnosti hraje důležitou roli, věnují mladí podstatnou část svého volného času studiu. Respondentka č. 4, která zvláště klade důraz na své studium odpověděla, že volný čas během školního roku v podstatě nemá, protože se většinu času učí. Dalším důležitým prvkem v životě mladého člověka je sport. V životě dotazovaného č. 6 je hned po přítelkyni vším. Na základě vizuálního kontaktu s tímto člověkem, bylo v celku zřejmé, že tento člověk dbá o to, aby vypadal i se cítil dobře. Další respondent (2) uvedl, že tráví denně zhruba pět hodin před počítačem a „*nemá zatím potřebu dělat něco jiného*.“

Zmínění tři respondenti mají společné to, že aktivity, které jmenovaly jsou v jejich životě stěžejní a v podstatě jim zprostředkovávají komplexní smysl jejich života. Respondenti (2,4,6) si nedovedou svůj dosavadní život bez zmiňovaných aktivit představit. Dá se konstatovat, že tyto jejich aktivity alespoň u respondentů (4 a 6) do jisté míry náboženství nahrazuje. Respondentka (č.3) klade důraz na přátele, se kterými se schází v restauracích a „*ujasňuje si s nimi svůj světonázor*“. Důležitost přátelství uvádějí i další dotazovaní (2,5,6). Další aktivity, které byly často jmenovány jsou například procházky, četba, tanec, který uvedlo také více respondentek (4,7,8).

7.4 Náboženství

Definovat náboženství bylo pro respondenty poměrně složité. „*Představují se pod ním skupinu lidí, která v něco věří. Takové společenství uznává jednoho Boha a má ty samé myšlenky.*“ (4,5) Jiní jej mají spojené s Římem, s Vatikánem a s papežem (2). Pro dalšího (6) je náboženství záležitostí primitivního člověka, „*moderní člověk Boha nepotřebuje*“. Ostatní si pod náboženstvím vybaví světová náboženství a vnímají jejich mnohost (1,7). S tímto pojmem si respondentka (8) spojuje náboženské konflikty. Osobní postoj k náboženství vyjádřila jen respondentka (3), která přiznala, že v jejím momentálním životě náboženství chybí. Osobně ji náboženská výchova přinesla zakotvení základních hodnot.

Náboženství v životě dnešního mladého člověka v zásadě nechybí. Nebyl v něm vychován, protože rodiče dnešního mladého člověka většinou sami byli nevěřící a své děti v této oblasti nepodporovali (6,8). Mladý člověk si myslí, že náboženství potřebovali primitivní lidé, kteří si nedovedli nijak vysvětlit různé přírodní jevy. Dnešní moderní člověk už Boha nepotřebuje(6). Jsou ale i mezi mladými taci, kteří náboženské prázdno pocítují a chtěli by je v sobě znovu nalézt(3). Ve třídě se dokonce někdy najde jeden maximálně dva lidé, kteří jsou třeba křesťany (2).

7.5 Církev

Většina respondentů vnímá církev poměrně negativně. Vzbuzuje v nich pocit „*dogmatismu a staromilství*“ (8). V celku neurčitě a spíše negativně se o církvi vyjadřovali tři respondenti, další výtky vůči církvi byly orientovány na to, že se církev málo angažuje v životě obyčejných lidí (2), jiní zase tvrdili, že se do některých věcí „*plete až moc (registrované partnerství, antikoncepce), do něčeho zase málo*“ (6). Respondentka (3), která prohlásila, že ji náboženství chybí, se zároveň o církvi vyjadřovala velice negativně „*náboženství mi chybí, ale církev ne!*“, hlavním důvod pro takovéto vnímání církve uvedla, že se církev dopustila určitého bezpráví a jako instituce, která se prezentuje právě svým láskyplným přístupem k světu ji zklamala. Církev vnímala pozitivně jediná respondentka(4): „*...Snaží se pomáhat lidem. Například nabízí možnost zpovědi*“, což vnímá spíše jako psychologickou pomoc. Sama dotazovaná však s církví nemá žádnou zkušenost.

7.6 Posmrtný život

Představy o životě po mrti jsou ovlivňovány rozličnými příčinami. Mohou to být rodiče, (1), smrt blízkého a s ní spojené přání, aby se respondent mohl se zesnulým ještě shledat(6), či dokument o klinické smrti(2). To, že po smrti s největší pravděpodobností ještě něco existuje, bylo ochotno připustit 7 respondentů z osmi. Všichni respondenti však mluvili o své představě života po smrti dost nejistě a neurčitě. Působili dojmem, že nejsou příliš ovlivněni žádnou náboženskou představou, a že si obraz o posmrtném životě utvářejí sami i na základě vlastního přání. Respondenti zdůrazňovali, že to je věc, která se těžko popisuje: „*smrtí to nekončí, ale co je po smrti to nevím, já fakt nevím, co tam může být*“(7). Jen jedna respondentka (8) má za to, že po smrti nic nebude, posmrtný život by byl zbytečný, protože celý tento svět nemá smysl. Vyjádřila také následující obavu, že: „*kdyby byl posmrtný život, tak by pro mne nebyl dobrý.*“

7.7 Projevy náboženského smýšlení

Krom dvou respondentů (6,8), kteří nevěří v nic, považují se za „*neznabohy*“(6) a naše bytí podle nich „*nemá žádný smysl*“(8), všichni respondenti v něco věří. Zmiňovaná respondentka ateistka (8) však přiznává, že se křesťanstvím nechala ovlivnit. Velmi pozitivně vnímá křesťanská přikázání a v podstatě se jimi jako velmi konzervativní člověk řídí a vnímá je jako vhodný návod pro svůj život. Křesťanské pojetí Boha zastává respondent (2), který se na Boha obrací, večer se modlí a dá se říci, že s ním má určitý vztah. Respondetka (3), která vyrůstala v katolické rodině, avšak k církvi se dnes nehlásí, sice nevěří v obraz „*biblického Boha*“, ale Bůh v jejím životě „*stále je*“. Projevuje se to především „*mravními náboženskými hodnotami, podle kterých se snažím žít, a které jsou kritériem pro mé chování.*“ Jiná respondentka (1) se „*v těžkých životních situacích modlí k někomu tam nahoře*“ Rozhodně by ale to v co věří „*nijak neškatulkovala*“. Její víru ovlivnilo jak křesťanství, tak buddhismus. To, že něco nad námi existuje uznává i respondentka (5), která však zdůraznila, že si její náboženskost nijak neprojevuje, stačí ji jen ten pocit. Další osoba věří, že nad námi je něco, co nás ovlivňuje „*nějaký osud*“ (4), člověk však nemá na to tento svět pochopit. Další respondentka (7) svoji náboženskost vidí v tom, že „*věřím v něco, co je vejš, ale nejsem člověk, kterej by potřeboval někam patřit, abych musela dodržovat nějaké zásady.. člověk není tady*

ten nejvyšší..je tu nějaká energie. “ Ví, že náboženskou oblast má ze svého života vytěsněnou. pokud se nějak projevuje, tak jedine, že si svoji vírou v něco nad námi sama sebe omlouvá .

7.8 Víra rodičů

Vliv rodičů na víru svých dětí se v tomto výzkumu příliš neodrazil. Krom dvou případů (2,3), kdy rodiče respondentů jsou věřící lidé, jsou rodiče téměř ve všech případech nevěřící lidé, kteří „*byli odchováni komunismem*“ (8). O víře svých rodičů mladí lidé nemluvili dlouho. Pravděpodobně se se svými rodiči na toto téma doma nebaví. Z rozhovorů vyplynulo, že respondenti vnímají svůj postoj k náboženství jako tolerantnější než jejich rodiče. Výjimkou byla respondentka č. 7, která sama má podobný postoj k náboženství jako její otec „*také určitě v něco věří, asi jako já*“, zato její matka se snadno nechá ovlivnit východními myšlenkami.

7.9 Víra kamarádů

S některými respondenty jsme se dostali na téma víry kamarádů a spolužáků. Většina kamarádů nejsou věřící „*Bůh je pro ně pojem z učebnic*“ (2). Dotazovaní zpravidla charakterizovali své spolužáky jako „*naprosté ateisty*“. Pokud mají kamarády křesťany, není to více než jeden či dva lidé. Ostatní kamarádi pravděpodobně také v něco věří. Respondentka (1) dokonce neznala víru svého partnera, což poukazuje na to, že víra či světonázor nehraje v jejím partnerském životě roli.

7.10 Jiné formy religiozity

Pod pojmem náboženskost si většina dotazovaných představila víru v Boha, popřípadě víru v něco, co je nad nimi. Sami spontánně nezačali vyprávět o nějaké jiné formě religiozity, která by jejich život značně ovlivnila, a tak jsem respondentům pokládala další otázky týkající se víry spojené s jinými formami religiozity. Nejčastěji se dotazovaní vyjadřovali k víře v horoskopy. Většina si horoskop pro zajímavost či z legrace přečte, ale myslí si, že pokud

odpovídá jejich životu, jedná se o náhodu (1). Pokud si někdo nechá udělat horoskop přímo pro sebe, potom se v tom „každý může najít, většinou je to postavené pozitivně, tak se v tom člověk rád najde“(7), vážný zájem měla dříve o astrologii respondentka č. 8. Někdy dělala horoskopy kamarádům a „náhodou to vyšlo,“ není si jistá, zda je to či není náhoda, dnes se staví k horoskopům skeptičtěji. Někteří respondenti vyjádřili pozitivní vliv alternativní medicíny či některých léčitelů (4,5,6). Pro respondentku č. 8 je alternativní medicína „bouda na lidi“. V možnost pracovat s vlastní energií a navzájem si ji předávat věří také více dotazovaných (4,5,6,7). Dále se mezi respondenty objevila víra v duchy (5,6,7), víra v UFO a v léčivou sílu kamenů. (6).

8 Hodnocení odpovědí

V této kapitole se pokouším o zobecnění odpovědí, které jsem získala při rozhovoru s respondenty a nastiňuji profil českého mladého člověka a projevy jeho religiozity. Jsem si vědoma, že vzhledem k malému výzkumnému vzorku jde skutečně jen o sondu do charakteristiky a zobecnění získaných výpovědí může být jiným výzkumem snadno zpochybnitelné. Přesto je tento exkurz jistým přiblížením se k životu mladého člověka a vypovídá alespoň částečně o jeho náboženských projevech.

8.1 První rovina zobecnění výpovědí v rozhovorech

Pro dnešního mladého člověka v Čechách je stále nejdůležitější rodina, do které se narodil, na dalších místech jsou partner a kamarádi. Rodina vytváří emocionální i materiální zázemí. Partner a kamarádi jsou zase těmi, kdo dokáží mladého člověka potěšit, vyslechnout, rozradostnit. Kamarádi jsou v této době jedním z hlavních impulsů pro utváření si vlastního světonázoru. Mladý člověk si zakládá na tom, aby měl dobré vztahy s těmi nejbližšími a cítil se být přijímán.

Druhá věc, která hraje v životě mladého člověka značný význam, je jeho vzdělání, které má přispět k jeho budoucí realizaci, uplatnění, obživě i naplnění života smyslem. Tyto dvě skutečnosti, které hrají v životě mládeže hlavní roli, jsou hodnoty, bez kterých si nedovedou ani sami mladí představit svůj budoucí život. Založení rodiny a získání smysluplné práce, která bude také nutným zdrojem obživy jsou priority, které by měly směřovat k smysluplnému prožití života. Již v tomto věku značně ovlivňují mladého člověka různé zlomové životní události a dávají mu impulsy pro změnu základního hodnotového rámce.

Volný čas využívají mladí lidé ke studiu. Jinak jej naplňují činnostmi, skrze něž se odreagovávají, jako je hudba, procházky četba, sport, restaurace spojené se schůzky s přáteli a s partnerem. Jindy se však oblíbená aktivita stane stěžejní oblastí života mladého člověka a ten jí podřizuje většinu svého volného času. Jedná se například o sportovní aktivity nebo hraní počítačových her. Tyto příklady vystihují dva trendy, které hýbou dnešním světem. Je to tzv. kult těla, tedy tendence zůstat krásný a fit a přibližovat se k určitému ideálu krásy za každou cenu. Dále pak žijeme v přetechnizovaném světě, který dokáže nahradit opravdové zážitky

virtuální realitou. Osobnost člověka tak může tímto světem být ochuzena o vlastní duchovní svět.

Ani církve jako tradiční instituce nemá v životě mladých lidí své místo. Negativní zkušenosti s církví jsou zapříčiněné historickou zkušeností, ale i projevy dnešní církve. Mladí lidé nesouhlasí s přílišným dogmatismem, vyčítají jí její zastaralé názory, malou angažovanost v životě obyčejných lidí. Dokonce mají někteří s církví osobní negativní zkušenost. Jsou ale i tací, u kterých církve vyvolává pozitivní asociace, ačkoliv s ní nemají hlubší zkušenost.

Ačkoliv náboženství a církve v životě mladých lidí nechybí, přece jen mají mladí lidé tendenci přemýšlet, i když ne zase tak často o věcech, které přesahují náš rozum, a které se vztahují k transcendentnu. Mají pocit, že smrtí to na světě nekončí, a že něco ještě nad nimi existuje. Jejich představy o posmrtném životě jsou však neuchopitelné a nepodložené vírou ve vlastní představy či přání. Někdy je tomu i jinak. Někteří mají o posmrtném životě jasnější představu. Jsou to například přesvědčení ateisté, kteří nevěří v život po smrti, protože by to stejně nemělo žádný smysl.

Náboženské projevy mají mladí lidé spojené s vírou v Boha a s křesťanským způsobem života. Konkrétně se religiozita mladých lidí projevuje v podobě mravních křesťanských hodnot, které někteří vnímají jako dobré orientační body pro svůj život. Oproti těm, kteří mají religiózní projevy propojené s mravním kodexem, někteří mladí nechtějí patřit mezi ty, kteří jsou nuceni nějaké zásady dodržovat. Jsou však ochotní svojí vírou „v něco nad námi“ omlouvat své nedostatky. Jindy mladý člověk vnímá jako podstatný projev své religiozity rozhovor s Bohem. U některých je zcela intenzivní, jindy se člověk k Bohu obrací jen ve chvílích, kdy mu je úzko. Mladí lidé ateisticky zaměřeni se v těžkých chvílích rouhají. Někdy stačí mladému člověku jen pocit, že je Bůh nad námi, ale nemá potřebu se modlit. Slovo modlitba nemá u mládeže negativní podtext. O této činnosti dokáže mluvit bez negativního nádechu.

Víra vyjádřená jinými formami religiozity hraje v životě mladého člověka jen okrajovou roli. Poměrně obvyklá je víra v duchy. V jejich existenci věří především proto, že by se jednou chtěli setkat s lidmi, které měli rádi. Jejich výskyt je pravděpodobnější na místech, kde se stalo něco špatného. Víra v duchovní bytosti je spojena s určitým tajemstvím, které by se ale nemělo prozkoumávat. Další oblast alternativní religiozity mladého člověka je postavena na víře v různé formy energie a manipulací s ní. Jedná se o energii, která prostupuje celý tento

svět, energii, skrze kterou se projevují zvláštní schopnosti léčitelů či energii, která je vlastní každému člověku. Své specifické místo mají v životě mladých lidí horoskopy a astrologie. Mladý člověk se o horoskopy sice zajímá, ale znamenají pro něho spíše určitý zdroj zábavy. Možné shody předpovědí s životem člověka považují spíše za náhodu. Český mladý člověk si vybírá v náboženských projevech spíše z úzkého okruhu náboženských projevů, i když někdy se zajímá o širší spektrum religiozit jako je třeba víra v UFO nebo i v léčivou sílu kamenů.

8.2 Druhá rovina zobecnění výpovědí v rozhovorech – zaměření na vztah výzkumných otázek a odpovědí

Z výše zpracovaného kvalitativního výzkumu vyplývá, že mladý člověk „svým způsobem“ religiózní je. K rozvoji vlastního duchovního života však nepotřebuje církev, kterou vnímá jako netolerantní a nevěrohodnou instituci. Podle Künga se náboženství „živě uskutečňuje jako sociálně a individuálně realizovaný vztah k něčemu, co překračuje či zahrnuje člověka a jeho svět.“¹⁵⁵ V náboženství jde o cestu spásy a „není minulostí, je žitým životem, vepsaným do lidského srdce.“¹⁵⁶ Náboženství je životním stanoviskem složeným na víře a způsobu života a „zprostředkovává komplexní smysl života.“¹⁵⁷ V tomto smyslu náboženství jako takové své specifické místo v životě dotazovaných, alespoň prozatím, nemá. Závažnou úlohu v životním smyslu mladých hraje jejich vlastní rodina a orientace na budoucnost, kterou chápou většinou jako ovlivnitelnou především svým vlastním úsilím

Čtyřicetiletým vymazáváním náboženství z života obyčejných lidí dosáhl komunistický režim svého cíle a vychoval národ ateistů. Rodiče dotazovaných tak dětem v této oblasti skutečně nemají co předávat. Přesto jsou zárodky religiózní potřeby v dnešní mládeži hmatatelné a je vidět, že dnešní doba vede mládež k toleranci. Pokud není mladý člověk vyhraněným ateistou, určitý pocit napojení se na něco nad námi zažívá. Ať už tuto skutečnost nazývá pojem Bůh, energie nebo osud, cítí, že tady něco je. Někteří mají tento vztah konkretizovaný rozhovorem s Bohem - **modlitbou**, která je ale spíše záchranou v nouzi. Za projev vlastní náboženskosti považují mladí i to, že si principem, který je nad námi, **omlouvají vlastní chyby či se rouhají**. Náboženskost mladého člověka se projevuje také ve víře **v posmrtný život a v duchovní bytosti**, jeho představy v této oblasti jsou však spíše

¹⁵⁵ KÜNG H., STIETENCROHN H. *Křesťanství a hinduismus*, Praha : Vyšehrad, 1997. s. 14-15

¹⁵⁶ Tamtéž s. 14-15

¹⁵⁷ Tamtéž s. 14-15

difúzní.. Křesťanské kořeny mají také na mladého člověka určitý vliv. Projevy religiozity se odrážejí i v orientaci na křesťanský hodnotový systém. Některým mladým stačí pocit, že nad námi něco je, ať už je to energie, Bůh či něco, co nazývají osudem. Což se dá za náboženský projev také považovat. Nutno však upozornit, že možný rozvoj mladého člověka je ohrožen i některými trendy dnešní doby, kterými je například „kult těla“ a přetechnizovaný svět virtuální reality.

9 Pokus o formulaci kategorií vztahujících se k projevům religiozity mládeže

Výzkum ukázal na existenci určitých přesvědčení mladých lidí, které lze rozdělit do následujících kategorií:

- **Kategorie č. 1 – orientace na smysl v rodinném životě a ve vlastní budoucnost:** Rodina, která sama o sobě není schopna předávat tradiční náboženské hodnoty, dodává mladému člověku pocit jistoty a bezpečí v životě. Vedle této jistoty žije též jistotou, že je schopen sám svou vůlí ovlivnit svou pracovní i osobní budoucnost.
- **Kategorie č. 2 – vztah k institucionalizovanému náboženství:** Pojem náboženství není pro mladého člověka snadno uchopitelný. Většinou je mladý člověk k lidem, kteří se hlásí k nějakému vyznání tolerantní nebo má neutrální postoj. V jeho životě však náboženství nemá místo a ani mu většinou nechybí.
- **Kategorie č. 3 – vztah k církvím:** Mladí lidé v dnešní době často nevěří církvi, proto ani v této instituci svoji náboženskost nerozvíjejí, ale projevuje se především v privatizované sféře.
- **Kategorie č. 4: - víra v obecný princip:** Religiozita mladého člověka se projevuje vírou v nějaký princip, na kterém je tento svět postaven. Konkrétní představa osobního biblicko-křesťanského Boha už není vůdčí. Mladý člověk věří v něco, co je nad námi, v osud či energii, která tento svět řídí a působí v životě jednotlivců.
- **Kategorie č. 5: - reminiscence na křesťanství:**
 - navázání kontaktu s Bohem – modlitba
 - víra v posmrtný život a v existenci duchovních bytostí
 - zvnitřnění křesťanských hodnot a norem

- **Kategorie č. 6 – okultní religiozita:** Zaměření mladého člověka na oblast okultní formy religiozity má dvě charakteristiky: mladí lidé projevují zájem například o astrologii, ale současně se netají tím, že jde pouze o povrchní uspokojení zvědavosti či o pobavení.

Závěr

Cílem této diplomové práce bylo hledat aspekty projevů religiozity české mládeže a přispět tak k jejich k hlubšímu pochopení. Pro splnění stanoveného úkolu bylo nejprve zapotřebí podrobně prostudovat a zpracovat témata, které se vztahují k celkovému zaměření práce. Tato část je vždy nezbytnou součástí pro hlubší proniknutí do vybrané problematiky a lepší pochopení souvislostí. Po absolvování těchto kroků bylo možné stanovit hlavní výzkumnou otázku a následně i analyzovat získaná data.

Teoretickou část jsem rozdělila do tří hlavních oddílů. První kapitola se zabývá pojmem mládež a popisuje hlavní vývojové tendence, které jsou pro toto období charakteristické. V následující kapitole je reflektována religiozita jako dispozice, která vychází z přirozené touhy a potřeby člověka hledat odpovědi na otázky po smyslu naší existence, díky níž jsme schopni vnímat duchovní skutečnosti. V této kapitole také nastiňuji problematiku „nenáboženskosti“ České republiky. Výzkumné projekty zaměřující se na oblast náboženského hodnotového systému se shodují na faktu, že se snižuje potřeba českého člověka hlásit se k institucionalizované církvi. Religiozita se tak stává záležitostí privatizované sféry života. Zato narůstá počet těch, kteří věří v princip neosobní síly. Nacházíme se v době, která je typická různorodostí a pluralitou a to je typické i pro uskutečňování osobních náboženských potřeb. Rozšiřuje se například spektrum náboženských okultní projevů.

Tyto zmiňované tendence jsou typické a dobře viditelné i u české mládeže. Pro porozumění současné náboženské sféře, ve které se dnešní mladý člověk může realizovat, vznikla třetí kapitola, která v krátkosti charakterizuje soudobé tendence náboženského chování. Hlavní oblasti, ve kterých se může mladý člověk najít, jsou světová náboženství, dále pak Hnutí New Age, které se prolíná s dalšími populárními formami religiozity jako je astrologie, spiritismus, magie. Významnou roli na náboženském trhu hrají alternativní druhy medicíny či sekty a do religiózních tendencí lze zahrnout i kvazi náboženství, které je snadno dostupnou náhražkou náboženského zaměření.

Praktická část práce si kladla za cíl blíže specifikovat projevy religiozity ve všedním životě mladého člověka. Právě pro získání bližších informací o životě mladých lidí a jejich religiózních projevech bylo nezbytné zaměřit tuto práci na výzkumnou činnost. Výzkum byl rozdělen do dvou etap. Nejprve jsem zpracovávala kvantitativní průzkum, který měl ověřit,

zda se výsledky velkých empirických výzkumů potvrdí i v menším vzorku respondentů. Z tohoto průzkumu vyplynulo, že dotazovaná mládež věří především v sebe sama a o svůj duchovní rozměr se zvláště nezajímá. Potvrdil se i nezáměr o tradiční institucionalizovanou církev. Poměrně vysoký zájem projevují mladí lidé o okultní praktiky jako je například věštění či astrologie. Nezávazná víra v existenci Boha nebo nějaké neurčité síly, která nás transcenduje, je této mládeži také vlastní.

Následující kvalitativní výzkum, při němž jsem použila metodu polořízeného rozhovoru, si kladl především za cíl přiblížit projevy religiozity mladého člověka. Měl tedy alespoň částečně odpovědět na otázky, které vyvstaly během zpracování této práce, ať už z části teoretické či z průzkumné. Také kvalitativní výzkum potvrdil nezáměr dotazované české mládeže o institucionalizovanou církev. K náboženství jako takovému je mladý člověk tolerantní, ale v jeho životě nehraje zásadní roli a rozhodně jej nepostrádá. Náboženské projevy se odehrávají převážně v privatizované sféře. Víra v osobního křesťanského Boha se přetransformovala do víry ve všeobecný princip, který dává světu směr, ať už je to určitá energie, osud nebo „něco nad námi.“ Křesťanství, které je určující pro evropské kořeny a hodnotový systém, mladého člověka také do jisté míry ovlivnilo. Mladí se odvolávají na křesťanské hodnoty, víru v posmrtný život a existenci duchovních bytostí nebo navazují rozhovor s principem, který člověka přesahuje. Zájem o okultní formy religiozity se potvrdil i u tohoto výzkumu, ale spíše jen v povrchní rovině jejich života.

Z výzkumů vyplývá, že náboženství i osobní projevy religiozity jsou v životě mladého člověka zastoupeny, avšak rozhodně nemají stěžejní místo. Jedná se o okrajovou oblast, která není systematicky rozvíjena. Jisté základy tu však jsou a je na čem stavět. Při práci s mládeží a při rozvíjení jejich religiozní stránky je možné navázat třeba na hodnotové zásady a na představu posmrtného života. Dále na víru v sílu, která řídí tento svět. Pravděpodobně je možné rozvíjet náboženskost mladého člověka meditací, která mu pomůže navázat vnější vztah s tím, co on sám cítí jako přesažné, a v co křesťané věří jako v osobního Boha v Trojici.

Seznam literatury

BERGER P. L. *Vzdálená sláva. Hledání víry ve věku lehkověrnosti*. Brno : Barrister and principál, 1997. ISBN 80-85947-18-8.

DISMAN, M. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha : Karolinum, 1993. ISBN 80-7184-141-2.

HAMPLOVÁ, D. *Náboženství a nadpřirozeno ve společnosti – Mezinárodní srovnání na základě empirického výzkumu ISSP*. Praha: Sociologický ústav AV ČR. 2000. ISBN 80-85950-79-0.

HELLER, J., MRÁZEK M. *Nástin religiozity*. 2. revid. vyd. Praha : Kalich, 2004. ISBN 80-7017-721-7.

HUNT J. S. *Alternative religions A sociological Introduction*, Aldershote : Ashgate, 2003. ISBN 0-7546-3410-8.

JUNG, C. G. *Výbor z díla III. Osobnost a přenos*. Brno : Nakladatelství Tomáše Janečka, 1998. ISBN 80-85880-18-0.

KOZÁK J. *Spiritismus zapomenutá významná kapitola Českých dějin*. Praha : Eminent, 2003, s. 174. ISBN 80-7281-149-5.

KAPLÁNEK, M. *Pastorace mládeže. Studijní text pro pracovníky s mládeží*. Praha : Salesiánská provincie, 1999.

KOLEKTIV AUTORŮ. *Malý slovník sekt Sekty a nová náboženská hnutí v kontextu tradičních církví*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 1998. ISBN 80-7192-246-3.

KÜNG H., STIETENCROON H. *Křesťanství a hinduismus*. Praha : Vyšehrad, 1997. ISBN 80-7021-229-2.

LANGMEIER, J. *Vývojová psychologie pro dětské lékaře*. Praha : Avicenum, 1983. ISBN 80-201-0098-7.

LUŽNÝ, D. *Náboženství a moderní společnost, Sociologické teorie modernizace a sekularizace*. Brno : Masarykova univerzita, 1999. ISBN 80-210-2224-8.

MOŽNÝ, I. *Česká společnost Nejdůležitější fakta o kvalitě našeho života*. Praha : Portál, 2002. ISBN 80-7178-624.

NEŠPOR, R. Z. *Sociologické studie. Jaká víra? Současná česká religiozita/spiritualita v pohledu kvalitativní sociologie náboženství*. Praha : Sociologický ústav AV ČR, 2004. ISBN 80-7330-061-3.

NOVÁK, D. *Víra ve vírech doby*. Praha : Návrat domů, 2001. ISBN 80-7255-041-131.

ONDOK, J. P. *Bioetika, biotechnologie a biomedicína*. Praha : Trinitron, 2005. ISBN 80-7254-486-1.

PETRUŠEK, M. *Teorie a metoda v moderní sociologii*. Praha : Karolinum, 1993. ISBN 80-7066-799-0.

ŘÍČAN, P. *Cesta životem*. Praha : Panorama, 1990. ISBN 80-7038-078-0.

ŘÍČAN, P. *Psychologie náboženství*. Praha : Portál, 2002. ISBN 80-7178-547-4.

SKALICKÝ, K. *V zápase s posvátnem*. Brno : CDK, 2005. ISBN 80-7325-054-3.

ŠTAMPACH I. O., *Náboženství v dialogu. Kritické studie na pomezí religionistiky a teologie*. Praha : Portál, 1998. ISBN 80-7178-168-1.

STRAUSS, A COMRBINOVÁ, J. *Základy kvalitativního výzkumu*. Boskovie : Albert, 1993. ISBN 80-85834-60-X.

VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*. Praha : Portál, 2000. ISBN 80-7178-308-0.

VAŇKOVÁ, M. *Diplomová práce. Endogenní a exogenní faktory ovlivňující rozvoj religiozity* České Budějovice : TF JU, 2006.

VOJTÍŠEK, Z. *Encyklopedie náboženských směrů v České republice*. Praha : Portál, 2004. ISBN 80-7178-798-1.

VOJTÍŠEK, Z. *Netradiční náboženská hnutí*. Praha : Dingir, 1998. ISBN 80-902528-0-X.

WOLF, J. *Kdo je a kdo není v hnutí Nového věku*. Praha: Votobia, 2000. ISBN 80-722-0292-5.

MOŽNÝ, I. *Česká společnost Nejdůležitější fakta o kvalitě našeho života*. Praha : Portál, 2002. ISBN 80-7178-624.

ZICH F. *Úvod d sociologického výzkumu*. Praha : Express, 2004. ISBN 80-8675419-7.

Seznam internetových odkazů

Bahá'í. [cit. 2006-15-04]. Dostupné na http: <http://www.bahai.cz/index.php?page=vcr>, stránky.

BARAKA „časopis pro nový věk.“ [on-line]. [cit. 2006-15-04]. Dostupné na WWW: (<http://www.baraka.cz/baraka/index.html>).

Český statistický úřad. Náboženské vyznání obyvatelstva. [on-line]. Zveřejněno dne: 6.8. 2003 © Český statistický úřad, 2006. [cit. 2006-15-04]. Dostupné na WWW: <http://www.czso.cz/csu/edicniplan.nsf/tab/7A002BDDD3>
<http://www.czso.cz/csu/edicniplan.nsf/tab/7A002C11B1>
<http://www.czso.cz/csu/edicniplan.nsf/tab/7A002D79E3>.

Evropská studie hodnot. [online]. EVS 1999, realizovaná FSS MU a SC&C, GA ČR 403/99/0326. [cit. 2006-15-04]. Dostupné na WWW: <http://www.scac.cz/EVS/>, Evropská studie hodnot, EVS 1999, realizovaná FSS MU a SC&C, GA ČR 403/99/0326, <http://www.scac.cz/EVS/>.

Federace židovských obcí. [on-line]. Ekumenická rada církví v České republice design by: FlyCreation publikační systém WPublisher. [cit. 2006-15-04]. Dostupné na WWW: <http://www.ekumenickarada.cz/index.php?setlang=1&ID=318>.

HALÍK, T. *Nejen, ale i – drobné poznámky o víře Proč se mne zmocňují rozpaky, když mám psát o víře?* [online]. Praha : G plus G, 2000 (uveřejněno ve sborníku *Cesty víry*. 2000. 1. vyd., G plus G., Praha, Gál,F.ed.s.63-86. ISBN 80-86103-33-1) © Dominik Turchich, 2004. [cit. 2006-15-04]. Dostupné na WWW : http://www.halik.cz/clanky/poznamky_o_vire.php.

KAPLÁNEK, M. *Zábava, sport a hra očima teologa, Teologická dimenze zábavy a sportu.* [online]. TF JU, Katedra pedagogiky. [cit. 2006-15-04]. Dostupné na WWW: http://www.tf.jcu.cz/cz_lmenu/katedry/pedag/index.php.

NEŠPOR, Z.R. *Antropologie náboženství.* [on-line]. Západočeská univerzity v Plzni, Filozofická fakulta. Katedra antropologie. © Antropoweb 2005, Filozofická fakulta. [cit. 2006-15-04]. Dostupné na WWW: <http://antropologie.zcu.cz/index.php?static=co%20je%20antropoweb>.

NETÍK, K. *Náboženství třetího tisíciletí.* [online]. Dingir. Praha : Dingir s.r. o. 1/2001 2] s.23-27. [cit. 2006-15-04]. Dostupné na WWW: http://www.dingir.cz/dingir/1999_4/clanky/D1999_4_20.html.

NOVOTNÝ, T. *Poselství pro lidstvo, rozhovor s lubavičských rabínem.* [online]. Dingir. Praha: Dingir s.r. o. 1/2001 2]. s. 23-27. [cit. 2006-15-04]. Dostupné na WWW: <http://www.dingir.cz/archiv/Dingir101.pdf> 2001/1.

OVEČKA, J. *Já muslim.* [online]. RABIA - Brána do světa obráceného půlměsíce, vydává Český portál, občanské sdružení. [cit. 2006-15-04]. Dostupné na WWW: <http://www.eurabia.cz/modules.php?name=News&file=article&sid=88>.

ŘÍČAN, P. *Spása přichází z UFO*, s. 23. [online]. Dingir Praha : Dingir s.r. o. 4/1998. [cit. 2006-15-04]. Dostupné na WWW: http://www.dingir.cz/dingir/1998_4/index.html.

Rozhovor s Karolem Sidonem .[online]. Reflex, .Reflex.cz © copyright 2005 Ringier ČR, a.s. [cit. 2006-15-04]. Dostupné na WWW: <http://www.reflex.cz/Clanek11799.html>.

SAK, P. *Spiritualita a mládež Anotace a vybrané výsledky výzkumného grantu.* [on-line]. Informační systém mládeže ADAM. (C)1998. [cit. 2006-15-04]. Dostupné na WWW: <http://knihovna.adam.cz/vyzkum99/vyzk7.html>.

SAK, P. *Je v nás království nebeské?* [on-line]. Britské listy ISSN 1213-1792. [cit. 2006-15-04]. Dostupné na WWW: <http://www.blisty.cz/art/22991.html>.

ŠILER, V. *Co nového o novém věku*. [online]. Dingir, Praha : Dingir s.r. o. 2/2003 s. 52. [cit. 2006-15-04]. Dostupné na WWW: <http://www.dingir.cz/archiv/Dingir203.pdf>.

ŠTAMPACH, O.I. *Buddhismus v Českých zemích* [online] Dingir Praha : Dingir s.r. o. 1/1998. [cit. 2006-15-04]. Dostupné na WWW: http://www.dingir.cz/dingir/1998_4/clanky/D1998_4_09.html.

ŠTAMPACH, O. I. *Co je co*. [online]. Dingir. Praha : Dingir s.r. o. 1/1998 .[cit. 2006-15-04]. Dostupné na WWW: www.dingir.cz/dingir/1998_1/clanky/D1998_1_01.html.

VOJTÍŠEK, Z. *Český prostor je muslimům uzavřený – rozhovor s Vladimírem Sáňkou*. [online]. Dingir. Praha : Dingir s.r. o. 4/2001 S. 25-26 .[cit. 2006-15-04]. Dostupné na WWW: <http://www.dingir.cz/slova.shtml> 4/2001.

VOJTÍŠEK, Z. *Hnutí nového věku*. [online]. Dingir. Praha : Dingir s.r. o. 2/2003 s. 46-48 [cit. 2006-15-04]. Dostupné na WWW: <http://www.dingir.cz/temata.shtml>.

VOJTÍŠEK, Z. *Islám na vzestupu*. [online]. Dingir. Praha : Dingir s.r. o. 4/2001 s.1.[cit. 2006-15-04]. Dostupné na WWW: <http://www.dingir.cz/slova.shtml>.

Seznam příloh

- I. Sekta v životě mladého člověka – osobní výpověď dívky
- II. Dotazník
- III. CD – zvukový záznam rozhovorů

...
 ...
 ...
 ...
 ...

Přílohy

...
 ...
 ...
 ...
 ...

...
 ...
 ...
 ...
 ...

...
 ...
 ...
 ...
 ...

...
 ...
 ...
 ...
 ...

...
 ...
 ...
 ...
 ...

Příloha č. I

Přestože se můj životní příběh odehrál již před dvěma lety, v nitru je stále živý a jen pomalu odeznívá. A cože se tenkrát odehrálo? Bylo mi 21 let, byla jsem studentkou na pedagogické fakultě v Českých Budějovicích, bydlela jsem na koleji, měla jsem řadu koníčků a velkou základnu kamarádů ve skautu, milující rodiče, hlásila jsem se k římsko-katolické církvi, neměla jsem žádnou známost a netrpěla jsem žádnými nemocemi.

O letních prázdninách se mi vrátila velmi dobrá kamarádka z roční stáže ve Spojených státech, kde se nechala pokřtít a poté obracela na víru v jakési pro mne nesrozumitelné skupině. Hned po příjezdu jsme společně s bratrem jí doprovázeli do různých církevních společenství, kde by našla podobného ducha a pokračovala dále. Zanedlouho začal zimní semestr a my jsme ji opustili a rozjeli se do svých universitních měst.

Po delší odmlce jsem se s ní sešla a ona na mne chrlila zoufalé věty, že je na scestí a že jí nic nedělá radost a že se musí kát. Nechápala jsem to. Běžná témata náhle zavrhla, chtěla mluvit jen o Bohu. Zmínila se mi, že potkala na ulici ubohého kluka, kterému se svěřila se svým problémem víry. Ten se jí prý věnuje a diskutují spolu o Bohu, doporučil jí studovat biblickou školu a vymohl si její časté návštěvy.

Chtěla jsem ho poznat, co je to za člověka, který takto působí na moji kamarádku. V nečekanou chvíli se objevil na jarním výletě. Nejprve vůbec nekomunikoval, poté vyvolal umělou hádku a na základě mých reakcí si o mne udělal obrázek. Pak, jako kdyby opona spadla, začal mluvit, pozval nás k sobě domů, kde vytvořil pěknou atmosféru – pustil filmovou muziku, zapálil vonné svíčky, uvařil čaj a obdivovaly jsme jeho obrovskou knihovnu s nesčetnými tituly ze všech směrů literatury.

Nyní přeskočím pár měsíců, kdy se relativně nic nedělo. V květnu dalšího roku mne oslovili ve skautu, abych se podílela na přípravě letní týdenní lesní školy pro děcka od 16 neomezeně. Hlavní téma akce je podat nenásilnou formou a hrou 7 smrtelných hříchů, doporučena nám byla literatura od paní Maguirové: *Stíny duše*, K. Lorenz: *8 smrtelných hříchů a skautské příručky*. Tato literatura byla pro hodně náročná a zoufale jsem přemýšlela, kdo by mi s tímto problémem poradil. Vyloučila jsem skauty, jelikož jim často scházel duchovní náhled, vyloučila jsem známé faráře a jáhny, jelikož dle mne mají striktní názory a do skautingu moc nevidí a tak jsem se obrátila na onoho chlapce. Moji situaci pochopil

rychle, velmi dobře mne připravil na první setkání skautů k této problematice a já jsem si ho začala pomalu vážit.

Nenápadně začal shánět další podnětnou literaturu, též se zajímal o má studia a pátral, co potřebuji a čím by mne potěšil a k sobě více přitáhl. Zjistil, že mám dobrý cit pro hudbu a slabost pro trpící. Na tom založil své další působení. Vše probíhalo dobrovolně a jen dle mého souhlasu. Pokud jsem se s ním nechtěla setkat, tak se neukazoval. Většina setkání byla pouze ve dvou, působil na všechny mé city, postupně začal narážet na moji víru a vůli - chtít něčeho dosáhnout. Chtít poznat Boha. Nežít povrchně, neoddávat se chťiči či rezignujícím rodičům či povrchním skautům.

Při asi páté návštěvě se chtěl záměrně kladenými otázkami dostat až k nitru člověka, co bych chtěla dělat – má odpověď: Pomáhat lidem. A kde? Třeba v Indii, Bolívii, Guatemale. Po této výpovědi začal připravovat cestu do Indie, neboť to byl též údajně jeho životní sen. Na tuto plánovanou cestu pozval kamaráda, mne jako jedinou holku a nebyl jist ještě jeden klučina. Zcela zavrhl moji kamarádku, přestože v té době byla jeho holkou. Nechápala jsem to, i když ve skrytu duše jsem cítila, že má pro mne slabost a že jsem její sokyně. Díky tomuto plánu jsem začala přemýšlet o přerušení školy, skauta, hudební školy, jazykových kurzů, začala jsem jakékoliv nabídky odmítat a začala jsem o tom mluvit doma. Nejprve reagovali rodiče dobře, prý mi finančně pomůžou, seženou průvodce a adresy v Indii. Za několik týdnů ale znejistěli, protože jsem jim nebyla schopna říci žádné konkrétní plány, jednalo se o cestu na jeden rok. Většinou jsem tvrdila, že je vše v Božích rukou a že nás Pán povede. Stačí mít pevnou víru a prosit.

Rozhodující a intenzivní bylo pěti denní silvestrovské setkání se skupinkou asi 10-ti lidí, kteří se též jednotlivě scházeli s tím chlapcem a řešili své problémy či nedostatek víry. Toto setkání byl pro mne zlom, kdy jsem se zcela poddala učení tohoto chlapce a ztratila jsem svoji kritičnost. Program měl intenzivní a dokonale připravený. Téma celého setkání byla : POMÍJIVOST. Od časného rána, kdy se pozoroval východ slunce se sedělo nad vytrženými citáty s Bible, polemizovalo se nad obrázkem trpících, pouštěla se působivá muzika, kdo se bouřil programu či názorům vůdce, tak klikoval či dřepoval. Venku se každou chvíli zastavovalo a kladla se otázka, jak dlouho ještě budeme žít, co je v tuto chvíli pro nás důležité. Záměrně nás chtěl odseknout od kořenů a vyvolat pocit strachu a naopak pocit bezpečí pouze uvnitř této skupiny popř. pouze s ním. Sezení trvala dlouho do noci, až jsme málem padli za vlast. Mne často kladl otázku, proč jsem kritická a proč mu nedůvěřuji.

Donutil moji kamarádku, aby si se mnou na to téma promluvila a přemluvila, abych odhodila nedůvěru. Dobrá, řekla jsem si v duchu a svolila jsem, že si s ním promluví. Vysvětlila jsem mu, že ho mám ráda, a že stojím v cestě jemu a kamarádce. Přijal to a přeskočil mezi námi plamen důvěry a zamilování. Začala jsem ho brát jako svého vůdce a přebírala jsem nekriticky všechny jeho názory. Postupně jsem přeprogramovala svůj mozek na jeho mozek. Vše jsem začala podřizovat pocitům a potlačovat rozum. Vyhledávala jsem si od něho doporučené pasáže z Nového zákona a přemýšlet nad nimi.

Do Budějovic jsem odjížděla nerada a obtěžkána literaturou vztahující se k indii a různým náboženstvím. Najednou jsem zjistila, že škola a příprava na cestu nejdou dohromady. Chtěla jsem ukončit školu a odjet pomáhat, nevracet se domů, ale k němu. V noci jsem se probouzela hrůzou, že je vše časově ohraničené a třeba za minutu vše skončí. Strach mne ovládl na plné čáře. Navíc mi v hlavě pulzovaly nadiktované obrazy d'ábla: strach, deprese, beznaděj, bolest, úděš, nejistota, pochybnost,..atd. Tyto projevy d'ábla jsem začala vnímat naplno a přisuzovat je každému člověku a tím pádem ho odsuzovat. Ztrácela jsem na váze a chuť k jídlu byla velmi mizerná. Rodiče se mi ozývali telefonicky a přijeli mne i navštívit. Chtěli, abych si došla ke zpovědi a vše důkladně probrala se zpovědníkem. Přesto jsem dále zůstávala ve spojení se skupinou. Jednotliví členové se mi ozývali denně několikrát telefonicky, E-mailem či poštou. Doslova to byla kontrola a nalévání do mozku. Mne držela vidina Indie a pomáhání chudým. Po útěku z koleje, kdy mne rodiče sháněli i u toho chlapce doma a tam vypnuli telefony a stáli mi za zády, se rodiče a starší bratr rozhodli začít bojovat.

Postupně objížděli rodiče ostatních členů a slyšeli podobné výpovědi, navštívili rodiče samotného vůdce, na farnosti se poptávali na jednotu bratrskou, ze které se tento vůdce odklonil, objížděli rodiny, které se z této jednoty odtrhli, jelikož na ně měla sektářské působení. Spojili se s Prahou a odborníkem p. Remešem v Bohnicích, též s duchovním na ústředí českého Junáka v Praze, vše konzultovali i s doktory a psychology a s nápravným střediskem pro mládež v Liberci. Postupně vyvíjeli iniciativu a to se chlapci nelíbilo. Začal mne o tom postupně útržkovitě informovat a vyhrožoval udáním rodičů kvůli omezování svobody.

Jednoho dne se mi telefonem ozval táta, a řekl, že je mámě špatně, a že asi půjde do nemocnice, prý psychické zhroucení. V ten moment mě náhle nezajímalo pouze ten chlapec a plán do Indie, ale mamča. Chtěla jsem vědět další informace a poprosila jsem tátu, aby se průběžně ozýval. Po zaklapnutí sluchátka se okamžitě ozval vůdce a řekl, že moje máma hraje

nějaké divadlo, a že je určitě zdravá jako řípa. Po dlouhé době jsem opět zapochybovala a nepřítakala. V ten den jsem na prosbu táty odvolala Indii a v noci mne táta osobně převezl domů k mamče. Celou cestu jsme povídali a on mi vyprávěl o svém duchovním životě. Dalších 14 dní jsem postupně procítala ze svých nalitých vědomostí, po celou dobu u mne někdo byl, probouzela jsem se hrůzou, že je u mne d'ábel, potřebovala jsem modlitbu, ale starou mne zhanobili a jejich jsem již nechtěla používat. Celý měsíc jsem si hledala vlastní myšlenky, modlitbu, vztah k Bohu, nekritičnost vůči rodině a známým.

Tento proces probíhal pak v menším ještě celý rok. Ozývali se mi členové skupiny, tak jsem zaklapávala telefony, zavrhla mojí kamarádku, odvrhla kluka, kterého jsem v hloubi milovala, ničila jsem materiály od nich a zbytek jsem zavřela do skříně. Studovala jsem literaturu ohledně sekt a jejich působení. Ve skautu se mnou udělali přednášku, rodiče se tam tenkrát též účastnili a zaručili se za mne, že již nechci na ně negativně působit. Hledala jsem opět cestu k duchovnímu společenství a intenzivní modlitbě v rodině. Všichni se moc snažili a starali, pořád jsem potřebovala mít někoho u sebe, neboť jsem měla stále pocity strachu, spousty otázek a potřebu milujících osob nablízku.

Nyní se domnívám, že jsem již v pořádku a spíše se děším, kolik sekt se vyskytuje v naší zemi a kolik lidí je v jejich spárech. Leckdo se domnívá, že jen ti slabí a podlomení se k nim dostávají, což chci vyvrátit a tvrdit, že mohou oslovit a přitáhnout k sobě téměř každého. Doporučuji si zachovat zdravý rozum, přirozenou kritičnost a poslouchat i názory přátel, které jsou velmi nápomocné, pokud je chceme slyšet a zamyslet se nad nimi.

Příloha č. II

Dobrý den,

jmenuji se Marie Vaňková, jsem studentkou Teologické fakulty Jihočeské univerzity. Do rukou se Vám dostal krátký dotazník, který se týká Vašeho životního postoje. Jeho vyplnění by Vám nemělo zabrat více než dvě minuty. Výsledky tohoto dotazníku budou anonymně použity v mé diplomové práci.

Věk:

Pohlaví (zakřížkujte):

Muž

Žena

1. Jaký máte vztah k náboženství? Prosím odpovězte jednou větou.

.....

2. Prosím zakroužkuj jednu či více odpovědí, které odpovídají Vašemu postoji, přesvědčení či víře, popřípadě odpověď upřesněte.

a/ Věřím v jednoho Boha

b/ Hlásím se k určité církvi, prosím upřesněte.....

c/ Věřím v neosobní sílu, která řídí tento svět, ale nenazval/a bych ji Bohem

d/ Věřím v posmrtný život

e/ Věřím, že hvězdné znamení při narození nebo horoskop může ovlivnit běh života

f/ Věřím, že někteří věštcí mohou předvídat budoucnost (věštění z ruky, věštění z karet)

g/ Věřím, že amulety a talismany přinášejí štěstí

h/ Věřím ve všepromikající životadárnou sílu (př.reiki)

i/ Věřím v možnost předávání si energie na dálku a v možnost osobně ovládat vlastní energetická centra (př. čakry)

j/ Věřím v léčivou sílu kamenů

k/ Nevěřím v nic, považuji se za ateistu

l/ Věřím, že člověk ovlivňuje svůj „osud“ sám

m/ Považuji se za satanistu

n/ Věřím v převtělování

o/ Věřím ve zvláštní schopnosti léčitelů

p/ Praktikuji meditativní cvičení

o/ O svůj duchovní či náboženský rozměr se nezajímám, ve svém volném čase se zabývám spíše sportem, hudbou, počítačem, televizí, nakupováním, zábavou či.....

Za Vaši ochotu i čas Vám mnohokrát děkuji a přeji pěkný den.

Abstrakt

VAŇKOVÁ, M. *Religiozita dospívající mládeže a její projevy*. České Budějovice 2006. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra pedagogiky. Vedoucí práce L. Muchová.

Klíčové pojmy: mládež, religiozita, náboženství, církve, náboženské projevy

Práce se zabývá oblastí náboženského života české mládeže a je zacílena především na její náboženské projevy. Text je rozdělen na teoretickou a praktickou část.

Teoretická část se zaměřuje na dospívání mládeže a na typické vývojové znaky, které se s tímto obdobím pojí. Další kapitoly se zabývají religiozitou jako fenoménem, který je přirozenou složkou lidské osoby. Shrnuje výsledky soudobých výzkumů zabývajících se náboženskou hodnotovou orientací. Významný díl teoretické části tvoří přehled nynější náboženské sféry v České republice.

Praktická část je postavena na autorově výzkumné činnosti, která se skládala z dotazníků a kvalitativního výzkumu, prováděného na základě rozhovoru. Diplomová práce vychází z konkrétních empirických dat, na základě kterých pojednává o víře české mládeže a shrnuje její hlavní religiózní projevy.

Abstract

Religiosity of adolescent Youth and it's Expressions

Key terms: youth, religiosity, religion, church, religious expressions

The work deal with a topic of religious life of Czech youths and primarily it focuses on religion expressions. The text has been divided into a theoretical and practical part.

The theoretical part focuses on time of juvenescence and typical developing characteristics connected with this period. Another chapter covers religiosity as a phenomenon, which is natural component of persons. The work summarizes today's researches into religions value system. Significant part of the theoretical part is a survey of present religion sphere.

The practical part stands on author's research, which consists of a questionnaire and a qualitative research established on a dialogue. The diploma work goes out from exact empirical date. On this basis deals with faith of Czech youths and main expressions of religiosity.